

✓ КУТУБХОНА ТИЗИМИ ЎЗГАРДИ, КУТУБХОНАЧИ ЭСА...

21.

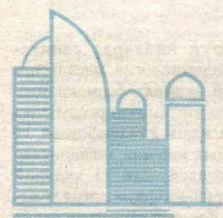
✓ РАҲБАРЛАРГА ТИЛ МАСАЛАСИ БЎЙИЧА МАСЛАҲАТЧИ КЕРАКМИ?

22.

✓ КОРОНАВИРУС САБАБ МАҲСУЛОТНИ ҚИММАТЛАТИБ СОТИШ ШАРЪАН ҲАРОММИ?

28.

MAHALLA — ADOLAT TAROZISI

Mahalla

№ 12 (1888-1891) 2020 йил 19 — 26 март ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ, МАЪНАВИЙ-МАЪРИФИЙ ГАЗЕТА info@mahalladosh.uz www.mahalladosh.uz

ҲОЛАТ

10.

Меҳнат қонунчилиги
бузилишига
қарши қандай
курашилмоқда?

ТАРАҚҚИЁТ

12.

Қишлоҳ хўжалигида
кейинги 10 йилда
қандай ўзгаришлар
юз беради?

ТАҲЛИЛ

13.

Пахтачилик соҳасида
давлат буюртмаси
бекор қилингани
фермерларга қанчалик
қулайлик яратади?

ИЖТИМОЙ ҲИМОЯ

18.

Ўтган йили қўй олмоқчи
бўлган 7140 нафар
аёлга рад жавоби
берилган. Нега?

БАЙРАМ ШУКУҲИ

31.

Ўзбек тилида
битилган илк ғазал
Наврўзга бағишланган

ШАВКАТ МИРЗИЁЕВ:
«Кўпни кўрган халқимиз янада жипслашиб,
аҳил ва ҳамжиҳат бўлиб, бу мураккаб
синовларни ҳам енгиб ўтади, деб ишонаман»

2.

22 МАРТ –

МАҲАЛЛА ТИЗИМИ
ХОДИМЛАРИ КУНИ

4.

ПРЕЗИДЕНТ КОРОНАВИРУС БИЛАН БОҒЛИҚ ВАЗИЯТ БЎЙИЧА ХАЛҚҚА МУРОЖААТ ҚИЛДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 18 март кунни маҳалла ва оила масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилиши аввалида коронавирус муаммосига тўхталиб ўтди.

Бугунги кунга келиб ушбу хавфли инфекция 160 дан ортиқ мамлакатда тарқалди. Дунё миқёсда касалланганлар сони 190 минг нафарга етди, 7,5 минг ўлим ҳолати қайд этилди, 81 мингдан зиёд бемор тузалди. Эпидемия кенг ёйилиб кетгани сабабли Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти уни пандемия деб эълон қилди.

Минг афсуски, бу юқумли хасталик мамлакатимизни ҳам четлаб ўтмади. Бу вазият олдиндан тўғри баҳоланиб, Президентимиз топиригига мувофиқ, Республика махсус комиссияси тузилган эди. Шу боис Ўзбекистонда касалликнинг оммавий кириб келиши ва кенг тарқалишининг олди олинди.

Ҳозирда 6 мингга яқин киши карантинга олинган. Одамлар гажжум жойларда оммавий тадбирлар чекланган. 16 мартдан бошлаб барча таълим даргоҳларида таътил эълон қилинди. 80 минг талаба марказлашган ҳолда уйларида жўнатилди.

Ҳар бир ҳудудда ҳокимлар раҳбарлигида махсус штаблар ташкил этилган. Эпидемиологик вазият бўйича ҳар соатлик ва кунлик маълумот таҳлил қилиниб, тезкор чоралар кўришмоқда.

Тиббиёт муассасалари фавқулодда иш режимида ўтказилди. Сўхатгоҳ ва оромгоҳлар карантин муассасалари сифатида мослаштирилди. Тиббиёт масканлари дори-дармон, ҳимоя ва диагностика воситалари билан етарли даражада таъминланди. Бунинг учун бюджетдан зарур маблағлар ажратилди.

Хориждаги юртодишларимиз чартер авиарейслари орқали Ватанимизга қайтарилмоқда. Чегараларда ҳаракат чекланиб, аммо транспортда юк ташиш тўхтатилгани йўқ. Мамлакатимизга қўллаб-қувватлаш ва маҳаллий юк ташувчилар қирмоқда ёки чиқиб кетмоқда.

Давлатимиз раҳбари Шавкат

Мирзиёев вазият тўлиқ назорат остида эканини алоҳида таъкидлаб, халқимизга мурожаат қилди:

— Бу ҳаётнинг кўп оғир синовларини ва яхши-ёмон кунларини бошидан кечирган халқимиз ҳаммасини тўғри тушуниб, масалаларни олди ёндашмоқда. Муфтият раҳбарлигида диний уламолар юртимизга тинчлик-хотиржамлик, беморларга шифо тилаб, дуоон фотиҳалар қилишмоқда. Миллати, тили ва динидан қатъи назар, ҳаммамиз яқинлигимиз ва ишончимизга, ёқинчиликлари, албатта, ўтиб кетади.

Бунинг учун, биринчи навбатда, шифокорлар тавсияларига амал қилиб, шахсий гигиена ва санитария қоидаларига ҳар биримиз ўз оиламиз, болаларимиз билан уйимизда, ишхонамизда ва борадиган жойларимизда қатъий амал қилишимиз зарур. Касалликни янгиришдан, ўз вақтида мурожаат қилиш унинг олдини олишда энг самарали чорадир.

Иккинчидан, озиқ-овқат ва бошқа кундалик истеъмол маҳсулотларининг нархи ошиб кетмаслиги учун барча чоралар кўришмоқда. Давлат солиқ қўмитаси, Бош прокуратура ҳузуридаги департамент бу борадаги ишларни кучайтириши керак.

Мамлакатимизда етарли даражада захира мавжуд, хавотир ёки ваҳимага тушишга ҳеч қандай асос йўқ. Аммо кўпга келган бу балога қарши ҳаммамиз биргаликда, бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилишимиз лозим.

Барча давлат тузилмалари ва нодавлат ташкилотлар, мухтарам нурунийларимиз, маҳалла, хотин-кизлар, ёшлар бирлашмалари фаоллари оммавий ахборот воситалари орқали ҳолис, ҳаққоний ва кенг тушунириш ишларини кучайтиришига ишонаман.

Учинчидан, мажбурий таътил пайтида фарзандларимиз

ўқув машғулотларини давом эттиришлари учун Ўзбекистон миллий телерадиокомпанияси билан биргаликда видеодарслар туркуми йўлга қўйилди.

Телерадиокомпаниямиз ёшларнинг бундан фойдаланиш мазмунли ўтказиш учун тарихимиз, бой маданиятимизга оид кўрсатув ва эшиттиришлар, ёшларимиз учун фойдали ва қизиқарли бадний дастурлар, кинофильмларни кўпайтириши лозим.

Ота-оналар ўз фарзандларини жаҳон ва миллий адабиёти-мизнинг энг ёрқин намуналарини билан таништиришга ҳаракат қилсалар айти муддао бўларди.

Яна бир муҳим масалаларга эътиборингизни қаратмоқчиман. Ҳозирги вазиятда айрим масъулиятсиз, ҳақиқий ҳолатдан бе-хабар ва ўзини "пиар қилиш"ни яхши кўрадиган одамлар турли миш-миш ва уйдирмаларни тарқатишга уринади.

Шу муносабат билан жамоатчилигимиздан илтимос қиламан: саросима ёки ваҳима қайфиятига берилмаслик керак. Матбуот ва ижтимоий тармоқларда нотўғри, асосланмаган маълумотларни тарқатишга йўл қўймаслигимиз зарур. Бу масалани ҳуқуқ-тартибот идоралари ҳам алоҳида назоратга олиши лозим.

Азиз ватандошлар!

Коронавирус пандемиясининг бутун дунё мамлакатлари қатори бизнинг ҳам иқтисодиётимизга салбий таъсири бўлиши табиий.

Сўнгги икки ҳафтада жаҳон бозорида нефтининг нархи (бир баррел 60 доллардан қарий 30 долларга) кескин пасайиб кетгани оқибатида газ экспортимиз тушушлари қисқариши мумкин.

Хориждаги асосий савдо ҳамкорларимизнинг миллий валюталари қадрсизланиши мамлакатимизга ҳам, албатта, валюта тушушми камайтиради. Хорижий туристлар сони ва тушум микдори қайтаги мумкин. Булар, табиийки, ялпи ички маҳсулот ва экспорт ҳажмига таъсир қилмасдан қолмайди.

Менинг топиригимга му-вофиқ, Махсус ишчи гуруҳ ту-

ризм, транспорт, фармацевтика ва енгил саноат каби соҳаларга солиқ таътиллари бериш, кредитларни қайтариш муддатини кечиктириш, кечиктирилган ташқи қарздорлик учун жарима қўлласлик тартибини жорий қилиш чораларини кўрмоқда.

Ҳукумат қийин аҳволга тушиши мумкин бўлган соҳа ва тармоқларни, йирик корхоналарни қўллаб-қувватлаш бўйича алоҳида чора-тадбирлар дастурини ишлаб чиқиб, амалга ошириши зарур. Бу жараёнда, аввало, молия ва ҳомашё бозоридида бекарорлик юзга келишига йўл қўймаслик лозим.

Иккинчидан, молиявий барқарорлиқни сақлаш ҳамда бозорларда нарх-наво ўсишининг олдини олиш зарур.

Учинчидан, иқтисодиётимизнинг базавий ва ҳал қилувчи тармоқлари узлуксиз ишлашини сақлаб қолиш керак.

Бунинг учун ҳар бир тармок, корхона ва ҳудуд кесимида манзилли ва аниқ тадбирларни амалга ошириш лозим бўлади.

Тўртинчидан, марказдан ҳудудий бюджетларни ва аҳолиимизни қўллаб-қувватлаш асосий вазифамиз бўлиши шарт.

Бутун халқимиз аниқ билиши керак: биз коронавирусга қарши кураш фаолиятини ошқоралик тамойиллари асосида олиб бораёмиз.

Жаҳон жамоатчилигини ҳам, халқимизни ҳам вақтида хабардор этиб бораёмиз. Керакли чораларни янада кучайтираемиз.

Бугун мен икки қўшни давлат — Қозоғистон ва Туркменистон раҳбарлари Қосим-Жомарт Тоқаев ҳамда Гурбангули Бердимухамедов билан телефон орқали мулоқот қилиб, бу борадаги ўзаро ҳамкорлик, бир-биримизни қўллаб-қувватлаш бўйича барча масалаларни келишиб олдик.

Кўпни кўрган халқимиз янада жипслашиб, аҳил ва ҳамжихат бўлиб, бу мураккаб синовларни ҳам энг ибтидо, деб ишонаман.

Яна бир муҳим масалаларга барча мутасаддиларнинг эътиборини қаратмоқчиман.

Сўнгги йилларда санитария-эпидемиология масаласига жиддий аҳамият бермоқдамиз. Ҳозирда юртимизда республика даражасидаги 2 та шифохона, 14 та вилоят юқумли касалликлар шифохонаси, 216 та ҳудудий санитария-эпидемиология муассасаси фаолият кўрсатмоқда.

Бирок, кейинги 25 йил давомида умумен эътибор бермаганимиз учун аксариятининг моддий-техник базаси, айниқса, лабораторияси, тиббий анжам ва жиҳозлари ачинарли ҳолатга келиб қолгани ҳам айти ҳақиқатдир.

Шу сабабли, бугунги кунда республика санитария-эпидемиология хизматини тубдан ислох қилиш ва фаолияти самардорлигини ошириш бўйича ишчи гуруҳ томонидан алоҳида қарор лойиҳаси тайёрланмоқда.

Мазкур хизматнинг асосий фаолияти тиббий ва санитар барқарорлик, жамоат саломатлигини таъминлаш, касалликлар профилактикаси ва соғлом турмуш тарзини ташкил этишга қаратилади.

Бунинг учун вилоят ҳокимлари жойлардаги санитария-эпидемиология муассасаларини бирма-бир айланиб, лаборатория-диагностика, тиббий восита ва жиҳозлар билан таъминланганлик даражаси, кадрлар салоҳияти, оиллик маоши каби муаммоларни чуқур ўрганиши зарур.

Ички молиявий имкониятлар асосида уларни йил охирига қадар бартараф этиш, захираларни шакллантириш бўйича алоҳида дастурлар ишлаб чиқиб, бажариш лозим.

Бош вазир республика даражасидаги ва Тошкент шаҳридаги муассасаларни бирма-бир жойига қилиб ўрганиш ва зарур чора-тадбирлар қабул қилиниши ҳамда ижроси учун шахсан масъул бўлади.

Асосий масала — моддий-техник базани мустаҳкамлаш, кадрларни ўқитиш, илм-фанни ривожлантириш, аҳоли саломатлиги учун маблағни аямаслигимиз зарур.

ЎЗА

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ТУРКМЕНИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ БИЛАН ТЕЛЕФОН ОРҚАЛИ МУЛОҚОТИ ТЎҒРИСИДА

18 март кунни Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Туркменистон Президенти Гурбангули Бердимухамедов билан телефон орқали мулоқоти бўлиб ўтди.

Давлат раҳбарлари Ўзбекистон — Туркменистон дўстлик, яхши қўшничилик ва стратегик шериклик муносабатларини мустаҳкамлаш, шунингдек, кўп қиррали ҳамкорлиқни, аввало, савдо-иқтисодий, энергетика ва транспорт-коммуникация соҳаларида кенгайтириш масалаларини батафсил муҳокама қилдилар.

Марказий Осиёда минтақавий ҳамкорлик ва халқаро сиёсатнинг долзарб масалалари юзасидан фикр алмашилди.

Коронавирус пандемиясига қарши самарали курашини таъминлаш ва унинг икки томонлама алоқаларга салбий таъсирининг олдини олиш мақсадида ҳукуматлар даражасида яқин ҳамкорлик қилиш муҳимлигига

алоҳида эътибор қаратилди.

Мулоқот сўнггида Президентлар бир-бирини ҳамда қардош Ўзбекистон ва Туркменистон халқларини кириб келаётган баҳор, бахт-саодат ва янгиликни айёми — Наврўз билан самимий қутладилар.

Ушбу файзли байрам асрлар оша мустақкам дўстликка асосланган, тарихи ва маданияти муштарақлиги, тили, анъана ва урф-одатлари ўхшашлиги билан ҳамбарчас боғланган халқларимиз маънавий ҳаётининг ажралмас қисми экани қайд этилди.

Президент Гурбангули Бердимухамедов Ўзбекистоннинг кўп миллатли халқига тинчлик, эзгулик ва фаровонлик тилади. Бугунги мушкул даврда Туркменистон ҳар томонлама кўмаклашишга ва янги хавф-хатарларни биргаликда бартараф этишга тайёр экани алоҳида таъкидланди.

ЎЗА

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ҚОЗОҒИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ БИЛАН ТЕЛЕФОН ОРҚАЛИ МУЛОҚОТИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 18 март кунни Қозоғистон Республикаси Президенти Қосим-Жомарт Тоқаев билан телефон орқали мулоқот қилди.

Мулоқотда жорий эпидемиологик вазият ҳамда ҳар икки мамлакатда коронавирус инфекцияси тарқалишининг олдини олиш бўйича қўрилатган кенг қўламли чора-тадбирлар батафсил муҳокама қилинди.

Ушбу пандемияга қарши самарали курашиш ва эҳтимолий оқибатларни қамайтириш мақсадида яқиндан ҳамкорлиқни давом эттириш ва ўзаро мувофиқлашган ҳаракатларни амалга ошириш муҳимлиги қайд этилди.

Ўзбекистон Республикаси ва Қозоғистон Республикаси Президентлари

икки томонлама ҳамкорликка доир ва минтақавий аҳамиятга молик долзарб масалаларни ҳам қўриб чиқдилар. Олий даражада эришилган келишувларни ўз вақтида амалга ошириш муҳимлиги алоҳида таъкидланди.

Мулоқот сўнггида давлат раҳбарлари яқинлашиб келаётган баҳор, янгиликни ва яшариш байрами — Наврўз муносабати билан бир-бирларини самимий табриқладилар.

Президентлар қардош Ўзбекистон ва Қозоғистон халқларига тинчлик, фаровонлик ва раванқ тилаб, янги хавф-хатарларни тез фурсатда бартараф этиш йўлида биргаликда ҳаракат қилиш борасида интилишлари қатъий эканини таъкидладилар.

ЎЗА

МАҲАЛЛА ВА ОИЛАЛАРГА КЎМАКЛАШИШ БЎЙИЧА КЎШИМЧА ВАЗИФАЛАР БЕЛГИЛАНДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида 18 март куни маҳалла ва оила муаммоларини ўз вақтида аниқлаш ҳамда ҳал этиш масалалари бўйича видеоселектор йиғилиши ўтказилди.

Маълумки, Президентнинг жорий йил 18 февралдаги фармони ва қарорига мувофиқ, Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги ташкил этилди.

Йиғилишда маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш, жиноятчиликнинг олдини олиш, ишсизлик ва камбағалликни қисқартириш бўйича вазифалар муҳофаза қилинди.

— Вазир ва унинг ўринбосарлари, вилоят, туман ва шаҳар ҳокимлари амалий ишлар ва натижадорликка ўтиши керак. Бунинг учун барча ресурс, ваколат ва шароит қилиб берилди. Бундан кейин масъуллардан ҳар бир маҳалла бўйича аниқ натижа сўралади, — деди давлатимиз раҳбари.

Ҳар бир оила билан манзилли ишлайдиган, уларни қўллаб-қувватлайдиган янги тажриба яратиб зарурлиги таъкидланди.

Президент ажримлар масаласига алоҳида тўхталиб, кичик маиший сабаблар жиддий оқибатларни келтириб чиқараётганини афсус билан қайд этди. Вазирлик раҳбарлари, жойлардаги мутасаддилар нотинч оилалардаги аҳволни олдиндан ўрганиб, муаммони бартараф қилиш бўйича манзилли ишлаши кераклиги кўрсатиб ўтилди.

Маҳаллалар қошида бўлгуси келин-

қувларни оиллага тайёрлаш бўйича қисқа муддатли ўқув курсларини ташкил этиб, уларга психологлар, обрўли отахон ва онахонларни бириктириш, «Ибратли оила» танловини ўтказиш бўйича тавсиялар берилди.

Юртимизда 22 мингга яқин хотин-қиз оғир турмуш шароитида яшамоқда. Улар кам таъминланган, ишсиз, уй-жойга муҳтож ва ногиронлиги бор аёллар бўлиб, ҳар бирининг муаммосига индивидуал ёндашув талаб этилади.

Йиғилишда аёлларнинг турмуш шароитини яхшилаш, даромад топиши учун шароит яратиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилди.

Касб-хунари бор ишсиз хотин-қизларга кўмаклашиш бўйича Тошкент шаҳрининг Чилонзор туманида бошланган тажрибани бошқа ҳудудларда ҳам кенг жорий этиш бўйича кўрсатмалар берилди. Хотин-қизлар ўртасида бизнес лойиҳа бўйича танлов ўтказиб, ғолибларга грантлар, кредит ва жой ажратиб, максимал жамғармалар ҳисобидан кўча савдо пунктлари ташкил этиб, уларни ижарага бериш, йирик савдо марказлари ва корхоналарда эҳтиёжманд аёллар тайёрлаган махсулотларини сотиш тизимини жорий қилиш муҳимлиги таъкидланди.

Бугунги кунда мамлакатимизда 1 миллион 335 мингдан зиёд ишсизлар, 125 мингдан ортиқ боқувчисини йўқотган оилалар мавжуд. Шунингдек, 1 миллион 400 мингга яқин ёшлар хорижга ишлаш учун кетган. Бу инсонларнинг аксарияти касбга эга эмас.

Яшнобод туманида бошланган «Ишга марҳамат» мономаркази тажрибасини Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги тасарруфига ўтказилган 30 та коллежда, шунингдек, Тошкент шаҳрининг ҳар бир туманида камида биттадан ташкил этиш бўйича топшириқ берилди. Талаб юқори бўлган касб-хуналарнинг эгаллаган киши ўз ишини топиб кетади.

Президент Шавкат Мирзиёев маҳаллаларнинг меъморий қиёфаси ва инфратузилмасини яхшилаш, баҳорги ободонлаштириш масалаларига ҳам тўхталиб ўтди.

Маиший чиқиндиларни тўплаш ва олиб чиқиб кетиш ишларидан одамлар норозилиги таъкидланар экан, Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитасига бу тизимни такомиллаштириш бўйича қатъий вазифа қўйилди.

Йиғилишда қайд этилганидек, инсон саломатлигини таъминлашнинг 55 фоизи соғлом турмуш тарзи ва тўғри овқатланишга боғлиқ. Шу боис, ҳар бир кишлоқ ва шаҳар поликлиникасига, врачлик пунктларига тўғри овқатланиш, гигиена ва жисмоний тарбия бўйича мутахассис штатлари ажратилди.

Тўғри овқатланиш, соғлом турмуш тарзини шакллантириш, пиёда юришининг фойдасини тарғиб этиш, оммавий спортни ривожлантириш ишларини «умуммиллий ҳаракат»га айлантириш зарурлиги таъкидланди.

Давлатимиз раҳбари маҳаллада маънавий-маърифий ишлар самардорлигини ошириш масаласига ҳам эътибор қаратди. Маданият вазирлиги, Республика Маъна-

вият ва маърифат марказига маҳаллаларда кутубхона, маданият уйлари, кино заллари, мусика ва санъат тўғрақлари ташкил этиш, китобхонлик маданиятини ошириш бўйича кўрсатмалар берилди.

— Қалбига санъат ва китоб нури кириб борган одамдан ҳеч қачон ёмонлик чиқмайди, — деди Шавкат Мирзиёев.

Видеоселектор йиғилишида маҳаллаларда жиноятчиликни жилавлалаш масалалари ҳам атрофлича муҳофаза қилинди.

Ўтган йили жиноятлар сони 2 минг 922 тага камайган бир пайтда 20 фоиз маҳаллада жиноятчилик сони ошган.

Президент одамлар тинч-тотув яшаши учун ҳар бир маҳалланинг «қулф-қалити» бўлиши кераклигини таъкидлади.

Криминоген вазият оғир маҳаллаларда алоҳида чора-тадбирлар амалга ошириш, керак бўлса, маҳаллий бюджетдан қўшимча маблағ, куч ва воситалар жалб этиш бўйича топшириқ берилди.

Таъкидланганидек, эндиликда маҳалладаги вазиятга профилактика инспектори билан бирга Миллий гвардия ҳам бирдек жавоб беради. Шу боис, Миллий гвардиянинг ҳукубозларини аниқлаш, ушлаш, уларга чора қўриш ваколатларини такомиллаштириш зарур. Ушбу тузилма ҳодимлари аҳоли гавжум жойларда мустақил патрулини олиб бориши лозим. Мутасаддиларга бу борада таъкилий-ҳукукий чоралар ишлаб чиқиш вазифаси қўйилди.

Йиғилишда муҳофаза қилинган масалалар юзасидан вазирлик ва идоралар раҳбарлари, ҳокимлар ҳисобот берди.

ЎЗА

МУНОСАБАТ

ҲАР БИР МАҲАЛЛАНИНГ «ҚУЛФ-КАЛИТИ» БЎЛАДИ

Маълумки, Президентимизнинг жорий йил 18 февралдаги тегишли фармони ва қарорига мувофиқ, Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги ташкил этилди. Янги тузилма жамиятимизда «Обод ва хавфсиз маҳалла» тамойилининг тўлиқ жорий этилишини таъминлайди. Ўтган қисқа фурсат ичида айни жиҳатдан келиб чиқиб, жойларда қатор саъй-ҳаракатлар амалга оширилдики, бу, ўз навбатида, одамларни қийнаётган муаммоларни аниқлаш, уларни бартараф этишда янгича ёндашувлар асосида иш олиб бориш юксак самара беришини кўрсатди.

Раҳмат МАМАТОВ,
Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазир,
Олий Мажлис Сенати аъзоси.

Хусусан, маҳалла биналари ҳамда моддий-техника базаси тўлиқ хатловдан ўтказилиб, фуқаролар йиғинлари комплексларининг Намунавий лойиҳалари ишлаб чиқилди. Мазкур лойиҳалар асосида босқичма-босқич — жорий йилда 794 та, 2021 йилда 928 та, 2022 йилда эса 920 та йиғин биналари қурилиб, фойдаланишга топширилади.

Яқинда давлатимиз раҳбарининг бевосита топшириғига кўра, Хоразм вилоятининг барча туманларида бўлиб, 150 дан ортиқ маҳаллаларда оилаларнинг муаммоларини ўрганиб, уларнинг яшаш тарзи билан яқиндан танишдик, ижтимоий-маънавий муҳитга оид кўрсаткичларни таҳлил қилдик. Натижалар шуни

кўрсатдики, ҳақиқатда жойларда тизим жуда тарқоқ ва сусткаш ҳолга келиб қолган экан. Камбағал, нотинч, боқувчисини йўқотган, бир сўз билан айтганда, давлатнинг кўмагига муҳтож оилалар ҳамда оғир ижтимоий вазиятга тушиб қолган хотин-қизлар билан ишлаш ҳам ўз ҳолига қоллаб қўйилди. Маҳалла раислари ўз вақтида мазкур муаммоларни давлат ва жамоат ташкилотларининг олдига қўя олганида эди, аҳвол бу даражага етмасди.

Эндиликда ҳар бир маҳаллада камбағаллик, янаям юмшоқроқ қилиб айтганимизда, кам таъминланган оилалар сонини камайтириш учун саъй-ҳаракатларни кучайтириш асосий фаолият йўналишимиз бўлади.

Англадикки, агар ҳудудларга чиқиб, маҳаллага бориб, уйма-уй юриб, оилалар билан манзилли ва максимал ишламас эканмиз, билдирилган ишончни оқлай олмаймиз.

«Обод ва хавфсиз маҳалла» тамойилини ҳаётга самарали татбиқ этишда амалга оширилган ишлар ва қўйлаётган натижалар бўйича Урганч туманидаги «Оёқ-боғ» маҳалласи мисолида раис ва ўринбосарларнинг ойлик, ҳафталик ва қўлиқ, соатбай иш режалари ишлаб чиқилди. Ҳар бир вилоятда, туман (шаҳар) ва маҳаллада мавжуд ўзига хос муаммолардан келиб чиқиб, намунали маҳалла, намунали кўча, намунали хонадонларни шакллантириш бўйича «Йўл харита»лари ижро-

га қаратилди.

Хоразм, Сирдарё, Қашқадарё ва Тошкент вилоятларида аҳоли вакиллари, хотин-қизлар билан суҳбатлашиб, шунга амин бўлдикки, камбағал, кам таъминланган фуқароларга ўз кизиқиши ва ҳудуддаги имкониятларни ҳисобга олиб, ёрдам бера оласак, аниқ натижага эришган бўламиз.

Айни жиҳатдан келиб чиқиб, олдимизга бир қатор вазифаларни белгиллаб олдик. Бугун жамиятимизда инсон омилига бўлган муносабат тубдан ўзгариб бормоқда. Сабаби, яратилаётган барча имконият ва қўлайликлар инсон учун, унинг тўлақонли бахтли ҳаёт кечирishi учун. Шундай экан, бизнинг асосий иш режаларимизда ҳам инсонга бўлган муносабат етакчи ўринда туради. Аҳоли муаммоларини ўрганиш, оғир вазиятларда унга елкадош бўлиш, уларга ҳукукий, молиявий ёрдам кўрсатиш учун барча керакли чора қўрилади.

Маҳаллаларда муаммолари оилалар билан алоҳида-алоҳида ишлаш, уларнинг камчиликларини ўз вақтида бартараф этиш тизими жорий этилади. Жиноятчилик ошган ҳудудларда жиноятга мойил бўлган, доимий иш билан банд бўлмаган, ичкиликка ружу қўйган шахслар билан яқна тартибда иш олиб борилади. Уларни ишга жойлаштириш орқали муаммолари бартараф этилади.

18 март куни давлатимиз раҳбари раислигида ўтказилган видеоселектор йиғилишида ҳам маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш, жиноятчиликнинг олдини олиш, ишсизлик ва камбағалликни қисқартириш бўйича вазифалар муҳофаза қилиниб, тегишли топшириқлар берилди.

Жумладан, Президентимиз

йиғилишда ҳар бир оила билан манзилли ишлайдиган, уларни қўллаб-қувватлайдиган янги тажриба яратиб зарурлигига алоҳида эътибор қаратди. Бунда уларнинг муаммоларини аниқлаш, ечимини топиш, бандлигини таъминлаш, турмуш шароитини яхшилашга кўмаклашиш зарурлиги уқтирилди. Айни жиҳатдан келиб чиқиб, эндиликда вазирлик ҳодимлари нотинч оилалардаги аҳволни олдиндан ўрганиб, муаммони бартараф қилиш бўйича манзилли равишда иш олиб борилади. Оғир турмуш шароитида яшаётган хотин-қизларни қийнаётган ҳар бир масалага индивидуал ёндашилиди.

Тадбиркорликни ривожлантириш, аҳолини касбга ўқитиш мақсадида пойтахтимизнинг Яшнобод туманида бошланган «Ишга марҳамат» мономаркази тажрибаси Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги тасарруфига ўтказилган 30 та коллежда ҳамда Тошкент шаҳрининг ҳар бир туманида камида биттадан ташкил этилади. Маҳаллаларда маънавий-маърифий ишлар самардорлигини ошириш мақсадида кутубхона, маданият уйлари, кинохона, мусика ва санъат тўғрақлари ташкил этилади.

Йиғилган жиноятчиликни жилавлалашда ҳам ташаббускор бўлиши керак. Шу маънода Президентимиз одамлар тинч-тотув яшаши учун ҳар бир маҳалланинг «қулф-қалити» бўлиши кераклигини алоҳида қайд этди. Эндиликда маҳалладаги вазиятга профилактика инспектори билан бирга Миллий гвардия вакили ҳам бирдек жавоб бериши фаолиятимиз самарасида яққол акс этади.

МАҲАЛЛА ТИНЧ ВА ОБОД БЎЛСА, ТУРМУШИМИЗ ЯНАДА ФАЙЗЛИ ВА ФАРОВОН БЎЛАДИ

Дунёда ўхшаши бўлмаган ноёб тизим — маҳаллалар ҳаётидаги ўзгаришлар бугун юртимиз бўйлаб кечаётган ислохотлар жараёнига ҳамроҳанг, десак муболаға бўлмайди. Жумладан, аynи пайтда ҳаётимизга изчиллик билан татбиқ этилаётган 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси асосида мамлакатимизда маҳалланинг жамият ҳаётидаги ўрни ва ролини оширишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

— Эндиликда маҳалла — аввалгидек одамлар шунчаки келиб-кетадиган идора эмас, балки аҳолини ислохотларга сафарбар этадиган, жамиятнинг барча қатламларини изчил ҳаракатга келтирадиган фаол ижтимоий тузилмага айланди, — дейди **Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги** раҳбари, **Олий Мажлис Сенати аъзоси Раҳмат МАМАТОВ**. Шунга монанд унинг мавқеи ҳам, ваколати ҳам юксалмоқда.

Давлатимиз раҳбарининг 2020 йил 18 февралдаги «Жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, маҳалла институтини янада қўллаб-қувватлаш ҳамда оила ва хотин-қизлар билан ишлаш тизимини янги даражага олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармони билан жамият бошқарувида ўзига хос анъана ва кадриятлар асосида шаклланиб келган, миллатимиз менталитети ва халқимиз турмуш тарзи тамойилларини ўзида муккасман этган маҳаллаларимиз ривожланишининг янги босқичига қадам қўйди.

Президентимиз ташаббуси билан ушбу ижтимоий институт мақоми мутлақо юқори даражага олиб чиқилиб, мамлакатимизда янги — Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги ташкил этилди. Вазирлик оила, хотин-қизлар ва кексаларни қўллаб-қувватлаш, уларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш соҳасидаги ягона давлат сиёсатини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари билан ҳамкорлик ўрнатиш бўйича ваколатли орган ҳисобланиб, «Обод ва хавфсиз маҳалла» тамойилининг тўлиқ ижро этилишини таъминлайди.

Шунингдек, давлатимиз раҳбари жорий йил 12 февраль санасида маҳалла тизимини тақомиллаштириш, маҳаллаларда тинчлик-осойишталикни мустақамлаш, жиноятчиликнинг олдини олиш масалалари бўйича ўтказилган йиғилишда Наврўз байрамига ҳамроҳанг тарзда 22 март санасини «Маҳалла тизими ходимлари куни» деб эълон қилишни тақлиф этган эдилар.

Шунга мувофиқ, 2020 йил 22 март санасида Ўзбекистон Республикасининг «Маҳалла тизими ходимлари куни» деб эълон қилинди.

Аслида маҳалла кунининг аynи шу санада нишонланишининг ўзига яраша сабаблари бор, албатта. Биринчи галда Президентимиз таъкидлаганидек, маҳаллалар азал-азалдан миллий менталитетимиз кўзгуси бўлиб, миллий кадрият ва анъаналаримиз бешигидир. Одамлар ўрта-сида аҳиллик ва ўзаро меҳр-оқибат муҳитини мустақамлаш, ёш авлод қалбида ватанпарварлик, меҳнатсеварлик туйғуларини кучайтиришда ҳам унинг тутган ўрни бекиёс.

Биламизки, шарқона янги

йилнинг ва табиат уйғонишининг бошланиши, асл миллий ва ҳамиша ардоқли байрамимиз бўлган Наврўз юртимизда меҳр-оқибат, ҳамжихатлик, инсонийлик, бағрикенглик ва бунёдкорлик рамзи сифатида муҳим аҳамият касб этади. Байрам кунлари кам таъминланган, боқувчисини йўқотган оилалар, бемор ва ёлғиз кексалар ҳолидан хабар олиниб, уларга ғамхўрлик кўрсатилади. Яъни маҳалла иштирокисиз юқоридаги кадриятларни асло тасаввур этиб бўлмайди.

Шу нуктаи назардан, 22 март санасида «Маҳалла тизими ходимлари куни»нинг нишонланиши Наврўз байрами ва маҳалла ҳаёти билан боғлиқ жуда кўплаб миллий урф-одат ва анъаналаримиз, бетақдор кадриятларимизга янгича мазмун бахш этиб, уларни янада бойитиш ва келажак ав-

лодга етказишга хизмат қилади.

Шу ўринда биргина умумхалқ хайрия ҳашарини олайлик. Биламизки, ҳашар азал-азалдан кўни-қўшни, қариндошлар ёки маҳалла аҳлининг уй қуриш, бог барпо этиш ёки кўча-кўйни тартибга солиш учун бирлашши амалиёти сифатида халқимиз маданиятининг бир қисми бўлиб келган. Яъни ушбу талбир миллий анъана сифатида асрлар оша халқимизнинг ўзаро бирдамлигини қувватлаган, ҳашар баҳона одамлар бир-бирларига беминнат кўмаклашиб, ақинлар ҳолидан хабар олинган.

Яқинда юртимиз бўйлаб ўтказилган «Обод юрт» умумхалқ хайрия ҳашарида ҳам бу жиҳатлар ўз аксини топили.

Бундан кўринадики, Ўзбек халқига хос ва миллий ўзликни ифодаловчи урф-одатлар ва кадриятларни авайлаб-асраш, номод-ли маданият меросини муҳофаза қилишда маҳалла муҳим ўринга эга. Шу боис 22 март санасида «Маҳалла тизими ходимлари куни»нинг ўтказилиши бу каби эзгу анъаналаримизни янада кенг қулоқ ёзишга, унга янгича мазмун бахш этишга хизмат қилади.

Бир сўз билан айтганда, Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир инсон ҳаёти маҳалла билан узвий боғлиқ. Демак, маҳалла тинч ва обод бўлса, хонадонимиз тинч, маҳалладошлар аҳил-иноқ бўлса, турмушимиз янада файзли ва фаровон бўлади.

МУНОСАБАТ

ИСЛОХОТЛАР САМАРАСИ ҲАР БИР ОИЛАДА ЎЗ АКСINI ТОПМОҚДА

Давлатимиз раҳбарининг жорий йил 12-13 март кунлари Хоразм вилоятига қилган ташрифи ижтимоий-иқтисодий ҳисобдан раванқ топаётган ҳудуд тараққиётисига янада кўтаринкилик бағишлади. Сабаби, мазкур ташриф давомида тақдиротлари ўтказилган лойиҳаларнинг ҳар бири иқтисодиётни юксалтириш, ҳудудлар ободлигини таъминлаш орқали аҳоли турмуши фаровонлигини янги босқичга кўтариш, тиловардида халқнинг розилигига эришишдек олижаноб мақсадларга қаратилган. Бундай эзгу ишлардан нафақат тадбиркорлар, фермер дехқонлар, маданият, маърифат аҳли, балки ёш қари бирдек миннатдор. Буни хоразмликларнинг қуйидаги фикрларидан ҳам англаш мумкин.

«Камбағалликни қисқартиришга эришамиз»

Зулхумор ИБРОХИМОВА,
Хива шаҳар маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш бўлими бош мутахассиси:

— Президентимиз ташрифини Хоразм халқи катта қизиқиш билан кутиб олди. Чунки давлатимиз раҳбари халқимиз ҳаётини янада яхшилашга йўналтирилган ислохотларни беvosита одамлар билан мулоқот ва маслаҳат асосида амалга ошираётгани бутун халқимизни бирдек қувонтирмоқда. Айниқса, «Хоразмга ҳам жойларда аҳолини қандай муаммолар ташвишга солаётгани ҳақида суҳбатлашгани келдим. Шунинг учун менга кўпроқ масала қўйсаларингиз натижа бўлади», деган гаплари барчамизни мамнун этди.

Дарҳақиқат, давлатимиз раҳбарининг ҳар бир ташрифи ҳудудни янада ривожлантириш, халқ манфаатларини таъминлаш, буюк меросни асраб-авайлаш, ёш авлод таълим-тарбияси учун муносиб шарт-шароитлар яратиш, халқнинг эртанги кунга бўлган ишончини ошirmoқда. Бу гал халқимизнинг турмуш шaroитига алоҳида эътибор қаратилиб, камбағаллик бўсағасида кун кечираётган аҳолининг фаровон ҳаёт кечираётганига

муносиб шароитлар яратиш бўйича зарур кўрсатмалар берди. Аҳолини тadbиркорликка жалб этган ҳолда, янги корхоналар ва иш ўринлари яратиш, шу орқали камбағалликни кескин қисқартириш асосий мақсад эканини таъкидлади.

Айни кунда Хива шаҳрида 134 та камбағал оила мавжуд. Президентимизнинг кўрсатмалари асосида мавжуд оилаларни камбағалликдан чиқариш бўйича чора-тадбирлар режасини ишлаб чиқдик. Биринчи навбатда, томорқадан унумли фойдаланиш учун ушбу оилаларни зарур кўчатлар билан таъминлаётимиз. Полз экин кўчатларини етказиб бериш ва екиш ишлари ҳам бошланмоқда. Бундан ташқари, камбағал аҳолини хунарга ўргатиш ва уларга имтиёзли кредитлар ажратиш юзасидан «Йўл харитаси» ишлаб чиқилди.

Бу борада бор билим ва тажрибаларимизни ишга солиб, тез орада камбағалликни қисқартиришга эришамиз. Зеро, жаҳон миқёсида тарихий шаҳарлар дурдоналаридан ҳисобланган, «Очик осмон остидаги музей», дея эътироф этиладиган Хива шаҳрига камбағаллик деган сўз ярашмайди.

Улуғ алломаларга бешик бўлган юрт

Шоира НУРУЛЛАЕВА,
Урганч давлат университети
тарих кафедраси доценти:

— Хоразм — Хоразмийга бешик бўлган, Берунийга илм, Замахшарийга сўз, Оғахийга куй берган, инсоният тамаддунига нур бўлган замин. Бу сўз тилга кўчгани ҳамоноқ, узок ўтмишдан сўзловчи бетақдор меъморий ёдгорликлар, тарихий обидалар юрти кўз ўнгинида бор бўй-баста билан намоён бўлади. Айниқса, хоразмликлар ўзининг меҳнатсеварлиги, филолйлиги, халқпарварлиги билан ажратилиб туради.

Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг бу кўҳна заминга навбатдаги ташрифи ҳам ҳудуд аҳлини беҳад қувонтирди. Айниқса, давлатимиз раҳбарининг: «Беруний, Жалолiddин Мангуберди, Замахшарий боболаримизнинг руҳларини шод қилиб, шуларга муносиб фарзанд бўлишимиз керак», деган сўзлари ҳар бир хоразмликнинг қалбида гурур ва ифтихор туйғусини тўлқинлантириб юборди.

Дарҳақиқат, буюк аждодларимиз меросини ўрганиш ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда муҳим аҳамиятга эга. Бу

борада Президентимиз томонидан билдирилган фикрлар биз, тарихчилар учун ҳам дастуриламал бўлиб хизмат қилиши лозим. Айниқса, давлатимиз раҳбарининг ташаббуси билан Урганч шаҳрида ташкил этилаётган Жалолiddин Мангуберди мемориал боғи нафақат хоразмликлар, балки бутун Ўзбекистон халқининг сеvimли масканига айланади.

Келгусида ушбу маскан ёшларда ажлодларидан фахрланиш туйғусини уйғотиб, уларни ватанпарварлик руҳида камол топишга ундаши шубҳасиз. Зеро, Президентимиз таъкидлаганидек, Жалолiddин Мангуберди — буюк саркарда бобомиз, миллатимизнинг фахру гурури. Унга бағишланган майдон шунга яраша катта, мазмунли бўлиши керак. Бог бўйлаб Мангубердининг озодлик учун кураши, жангари ҳақида давхлар ўрнатилади. Бу ерга келган одам фақат ҳайкални кўрмай, ўзига билим, маънавий озуқа олади, сайёҳлар эса тарихимизни ўрганади.

Бир сўз билан айтганда, бутунги ёшлар ўз тарихи, буюк аждодлари, мана шундай Юртбошиси билан фахрланган ҳолда, янада юксак марраларни забт этиши мумкин.

Ер юзидagi аксарият
 давлатларнинг
 ижтимоий-иқтисодий,
 геосиёсий, тиббий,
 маданий даражасини
 белгилаб, уларнинг
 рейтингини эълон
 қиладиган халқаро
 ташкилотлар назаридан
 Ўзбекистон ҳам четда
 эмас. Ривожланаётган
 давлатлар
 сирасига кирувчи
 Ўзбекистонда, аввало,
 тинчлик-осойишталикни
 сақлаш, фуқаролар
 хавфсизлигини
 таъминлаш,
 ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя
 қилиш, аҳоли турмуш
 тарзини яхшилаш
 сингари асосий ва
 устувор тамойиллар
 бирламча аҳамият касб
 этмоқда.

Давлатимиз раҳбарининг 2019 йил 7 мартдаги «Халқро рейтинг ва индексларда Ўзбекистон Республикасининг ўрнини яхшилашда оид чора-тадбирларни тизимлаштириш тўғрисида»ги фармони айни шу мақсадга йўналтирилмоқдаки, иқтисодий, ижтимоий-сиёсий, ҳукукий рейтинг ва индексларда юртимиз макенини мустаҳкамлаш, унинг дунё ҳамжамиятида тутган ўрнини юксакликка кўтариш диққат-эътиборда турган масалалга айланди.

Тартиб ва хавфсизлик даражаси кандай?

«World Justice Project» ҳалқаро фуқаролар ҷамияти ташиккоти ҳар йили давлатларнинг ҳуқуқий ҳолатини, оқилоланиги ва инсон ҳуқуқларини, оқилоланигида муҳим роль ўйнайдиган бир талай омиллар юзасидан мониторинг ўтказиб келади. Индексда унга аъзо давлатлардаги вазият, асосан, 8 та омил бўйича таҳлил қилиниб, 44 та субиндикатор (қўрсаткич) инобатга олинади: ҳукумат ваколатларининг чекланиши, коррупциянинг йўқлиги, очиқ ҳукумат, асосий ҳуқуқлар, бўй-рук ва ҳафсизлик, норматив қонда, фуқаролар оқилол судолави ҳамда жиноий оқилол судолави.

Ташкилот экспертлари асосий омиллар таркибига кировчи кўрсаткичларни таҳлил қилиб, таққослаб, ҳар бир давлатнинг қандай натижага эришганини аниқлайдилар.

— Ўзбекистоннинг «World Justice Project» халқаро таъкилотига эксперт ва мутахассислари томонидан эътироф этилиши унинг обрў-эътиборини оширади, — дейди Молия вазирлиги масъул ходими **Севара Атабоева**. — Мазкур таъкилотнинг «Қонуи устуворлик» индекси бўйича 2020 йил учун ҳисоботида Ўзбекистон Республикаси умумий рейтингда 0,47 балл билан 92-уртинги эълан қилинган.

«Қонун устуворлиги» индекси:

КЎРСАТКИЧЛАР ҲАҚИҚИЙ ҲОЛАТНИ КЎРСАТИБ БЕРА ОЛАДИМИ?

БУГУН ЭРИШИЛГАН НАТИЖАЛАР МАРРА ЭМАС. ХАЛҚАРО ТАШКИЛОТНИНГ ЎЗБЕКИСТОНДАГИ МАВЖУД ВАЗИЯТНИ ЭЪТИРОФ ЭТИШИ ҚУВОНАРЛИ ҲОЛ БЎЛСА-ДА, ОЛДИМИЗДА ТУРГАН ВАЗИФАЛАР ХАЛИ ТАЛАЙГИНА

лади. Мамлакатимиз индекснинг тартиб ва хавфсизлик кўрсаткичига мунтазам ижобий таъсирга эришилди. 2020 йилдаги натижаларга кўра, 0,9 балл билан дунёдаги 128 та мамлакат орасида 11-ўринни эгаллади.

Қайд этиш керак, тартиб ва ҳафсизлик индикатори мамлакатда фуқаролар шахсий ва мулкӣ ҳуқуқларининг давлат томонидан қонуний таъминланганлик ва ҳимояланганлик даражасини кўрсатиб беради. Бу индикатор, ўз навбатида, 3 та жиҳат бўйича ҳисоблаб чиқилади: жиноятнинг мавжуд эмаслиги, фуқаролик низоларининг учрамаслиги, зиддиятларнинг ўзравонлик билан ҳал этилмаслиги. Индикатор «Market Research & Polls – EUROASIA» нодавлат ташкилоти томонидан Тошкент, Наманган ва Самарқанд шаҳарларида ўтказилган сўровнома натижалари асосида аниқланди.

Респондентлардан: «Тунги вақтда ўзингизнинг қанчалик хавфсиз ҳис қиласиз?», «Сўнгги бир йилда сизнинг уйингизга кимдир буюрмас қириб, бирор нарсангизни ўғирлаганими?», «Тўланмаган қарзни ундиривида низолашадиган томонларнинг зуравонликка қўл уришлари эҳтимолига қандай баҳо бера-сиз?» каби анкета саволларига жавоб олинди. Ойдинлашдики, сўнгги бир йил ичида ҳеч бир фуқарони ҳеч ким безовта қилмаган, улар тинч, осойишта ва хавфсиз яшаб келишди. Аммо бу Ўзбекистонда профилактика, ҳуқуқ-тартибот ишлари бекаму кўп дегани эмас.

Коррупция таг-томири билан йўқотилади

Хар бир давлатни ичидан
емирадиган иллат — коррупция
юримдик жихатдан бошқарув тар-

тибига зид хатти-ҳаракат, дея баҳоланади. Жиноят кодексининг 210-214-моддаларида пора олиш ва бериш билан боғлиқ бўлган барча жиноий хатти-ҳаракатлар классификацияси келтирилган.

— Пораҳурилик ислохотлар натижадорлигига салбий таъсир кўрсатиб, тараққиётга тўсиқ бўлаётган феномен ҳисобланиди, — дейди Бош прокуратура Коррупцияга қарши курашиш соҳасидаги чора-тадбирларнинг мувофиқлаштириш бошқармаси катта прокурори Қаримжон Мусашияхов. — 2020 йилда мамлакатимиздаги энг катта исобий ўзгаришлардан бири — «Қонун устуворлиги» индексида коррупциянинг мавжуд эмаслиги кўрсаткичида

0,40 балл билан 89-ўрин(2019 йилда 0,38 балл билан 95-ўрин) ни эгаллаётганимиз бўлди. Бунга қандай эришяпмиз? **Биринчидан**, давлат хизмати тизими унинг мақсад-вазифалари тубдан такомиллаштирилиб, мамурий ислохотлар концепцияси тасдиқланди. Охириг уч йилда давлат хизматчиларининг иш ҳақи ўртача қарийб 60 фоизга, айрим соҳаларда эса бир неча баробарга оширилди. **Иккинчидан**, давлат органларининг назорат-текширув вазифалари мақбуллаштирилиб, янги тахрирдаги Солиқ кодексида мувофиқ, солиқ турлари 13 тадан 9 тага камайтирилиб, тўлов муддати узайтирилди. Бюджет маблағларини шакллантириш ва сарфланиши устидан парламент ва жамоатчилик назорати ўрнатилди.

Давлат хизматларини тақдим этиш ва маъмурий таомилларни тартибга солишнинг ҳукукий ва институционал асоси сифатида барча ҳудудларда 201 та Давлат хизматлари марказларининг очилиши коррупцияга қарши курашишда стратегик омил бўлди. Жорий

МАВЗУГА ДОИР
МАЉЛУМОТ:

«World Justice Project» халқаро фуқаролик жамияти ташкилоти шу вақтга қадар 126 та мамлакатнинг ички ҳаётига хос субиндикатор бўйича мониторинг ўтказиб келган бўлса, Косово ва Гамбия 2020 йилги ҳисоботга киритилгани сабабли унинг таркибидаги мамлакатлар сони 128 тага етди.

йилдан марказлар орқали 160 дан ортиқ давлат хизматлари шаффоф, кулай ва тезкор тарзда кўрсатилмоқда. Шунингдек, Президентнинг жойлардаги Халқ кабулхоналари, Виртуал кабулхоналар ташкил этилиб, коррупцияни келтириб чиқараётган мавжуд муаммоларни бартараф этишга қаратилган 30 га яқин қонун, 100 га яқин Президент ва ҳукумат қарорлари ижрога йўналтирилди.

Аммо белгиланаётган чора-тадбирларга қарамай, пора олиш ва бериш билан боғлиқ ҳолатларга нукта қўйилгани йўқ. 2017-2019 йиллар давомида 6 минг 129 нафар мансабдор шахслнинг жиноий жавобгарлик масаласи ҳал қилингани ҳали коррупцияга қарши жуда кўп курашишимиз кераклигини кўрсатади.

Индексадаги кўрсаткичлар қанчалик ҳаққоний?

Халқаро ва хорижий ташиқлот экспертлари дунё мамлакатлари рейтингини аниқлашда ўзига хос методология ва ёндашувга таянади. «Конун устуворлиги» индекси рўйхатиغا киритилган давлатлар қаторида турмуш Ўзбекистон барча кўрсаткичлар бўйича ҳам ижобий натижани кайд қила олмаяпти. Ҳўш, бунга сабаб нима?

— Ҳаққоро индексни тузишда Жаҳон одил судлов лойиҳаси халқоро ноҳукумат ташкилоти махсус методологияга мувофиқ, фақат ўз ҳамкори саналган халқоро

компанияларга мурोजаат қилади, — дейди Адлия вазирлиги бошқарма бошлиғи ўринбосари Сухроб Юсупов.

Эксперт ва респондентлар иштирокидаги социологик сўровнома натижалари олдинчи йиллардаги ҳолатга солиштирилиб, навбатдаги индекс эълон қилинади. Бу эса муайян давлат ёки ундаги айрим соҳалар натижаси ҳақида ҳаққоний, реал ҳулоса чиқариши имкониятини чеклайди. Жорий йилги индексни тузишда Ўзбекистонда берилган баҳо «Market Research & Polls – EURASIA» (Молдова), «Ipsos» (Франция) халқаро хусусий консалтинг компаниялари томонидан ўтказилган сўровнома ҳулосаси ҳисобланади.

Мамлакатимизда қонуни устуворлигини таъминлаш масаласига жиддий эътибор қаратилаётган бўлса-да, амалга оширилаётган ислохотлар натижада муайян муддатда кейингина юрдошларимиз ҳаётида акс этади. Зеро, сўроҳ-да қатнашаётган муайян гуруҳ респондентларининг ҳар бири қисқа фурсатда индекс доирасида баҳоланаётган кўрсаткичларда ижтимоий муносабатга киришмаслиги мумкин. Тасаввур қилган, республикамизда 34 миллионлик аҳоли яшайди. Бошқача айтганда, кенг қамталми аҳолимиз ҳақиқат ҳаётига дахлдор, индексда кўрсатилган ҳукумат ваколатларининг чекланиши, очик ҳукумат, асосий ҳуқуқлар, буйруқ ва хавфсизлик, норматив қоида, фуқаролик одил судлови ҳамда жиноий одил судлов ҳолати ҳақида стереотип фикрда бўлиши ҳам эҳтимолдан холи эмас. Демак, давлат органлари, энг аввало, фуқароларнинг Конституциямиз ва қонуналаримизда қаюлаётлаб кўйилган ҳуқуқлари тўлақонли рўёбга чиқиши учун барча имкониятларни ишга солишлари талаб қилинади.

Бугун эришилган, кайд килинган натижалар марра эмас. Зеро, халкоро тапшикотлардан бирининг Ўзбекистондаги мавжуд вазиятнин эътироф этипи кувонари хол бўлса-да, ривожланишга тўсик бўлаётган сохаларнин такомиллаштириш, инновацион муҳитин яратишга давлат, жомат, нодавлат тапшикотларин масъул бўлиши керак.

Хулкар КУЗМЕТОВА
«Mahalla»

Ўзбекистонда олимлар учун халқаро мукофот таъсис этилади.

Хар бир депутат Халқ қабулхоналари билан доимий ишлаб, ўз ҳудудида яшаётган аҳоли муаммоларини ечишда фаол иштирок этиши, одамларнинг дарду ташвишларини тинглаши керак. Шунда депутатлар ўз сайловчиларига берган ваъдаларни устидан чиқади, халқнинг ишончини оқлайди, меҳрини қозонади...»

Депутатлар аҳоли ишончини қозона оляптими?

ПАРЛАМЕНТ ҚОНУНЧИЛИК ПАЛАТАСИ ДЕПУТАТЛАРИ ЎЗИ САЙЛАНГАН ОКРУГЛАРДА БЎЛИБ, АҲОЛИ БИЛАН УЧРАШУВЛАРДА УЛАРНИ ҚИЙНАЁТГАН МАСАЛАЛАРНИ АТРОФЛИЧА ЎРГАНДИ. ЮЗМА-ЮЗ МУЛОҚОТЛАР ЖАРАЁНИДА ХАЛҚИМИЗНИ ЎЙЛАНТИРАЁТГАН МУАММОЛАРНИ ЎЗ ВАҚТИДА БАРТАРАФ ЭТИШ КУН ТАРТИБИДАГИ АСОСИЙ МАСАЛАЛАРДАН БИРИ БЎЛДИ

Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг жорий йил Олий Мажлисга йўлаган Мурожаатномасида таъкидланганидек, бугун хар бир депутат ўз ҳудудида яшаётган аҳоли муаммоларини ечишда фаол иштирок этиб, одамларнинг дарду ташвишларини тинглаш асосида сайловчиларига берган ваъдаларни устидан чиқишга, халқнинг ишончини оқлаб, меҳрини қозонишга ҳаракат қилмоқда. Жумладан, шу йил февраль ойи охирида Парламент Қонунчилик палатаси депутатлари ўзи сайланган округларда бўлиб, аҳоли билан учрашувларда уларни қийнаётган масалаларни атрофлича ўрганди. Юзма-юз мулоқотлар жараёнида халқимизни ўйлантираётган муаммоларни ўз вақтида бартараф этиш кун тартибидagi асосий масалалардан бири бўлди.

Муаммолар масъулларнинг лоқайдлиги боис юзага келмоқда

— Бугун барча соҳаларда олиб борилаётган ислохотларнинг натижадорлигини ошириш, давлат органларини халққа янада яқинлаштириш ва бу йўлда қилинаётган саъй-ҳаракатларни жадаллаштириш учун, энг аввало, жойларда ҳалол ва адолатли иш юришадиган раҳбарлар, масъуллар керак, — дейди Олий Мажлис Қонунчилик Палатаси депутаты Фарид Бўтаева. — Бироқ, бугун айтиш мумкин, бу масалада бироз оқсамқоқдамиз. Боиси 51 нафар сайловчи билан бўлган учрашувлар орқали туманлардаги аксарият муаммолар ана шу ҳудуд масъулларининг ишга бўлган лоқайдлиги, бепарволиги туфайли пайдо бўлаётганига амин бўлдим. Учрашувлар пайти уларнинг менга умид қўзи билан боқаятиганини кўриб, бир томондан қувондим. Чунки одамларнинг

МАЪЛУМКИ, АВВАЛЛАРИ САЙЛОВ ОКРУГЛАРИДАГИ ФАОЛИЯТ ФРАКЦИЯЛАРНИНГ ЎЗИДАГИНА МУҲОКАМА ҚИЛИНГАН, ХОЛОС. БУ ГАЛ ЭСА УШБУ МАСАЛА ЯЛПИ МАЖЛИС ДАРАЖАСИГА ОЛИБ ЧИҚИЛДИ.

янги депутатлардан, янги Ўзбекистондан умидлари катта. Эрталаб соат 10:00 дан кеч соат 18:30 гача қўллаб-қўлланган дардига қўлоқ тутди. Жумладан, Фаргона вилояти Учкўприк тумани Оқ олтин қишлоғи аҳолисининг 20 йиллик орзулари амалга ошиб, янги электр устунлари, янги трансформатор ўрнатилди. Учрашувларда бу каби муаммоларнинг бир қанчасига ижобий ечим топилди. Бир сўз билан айтганда, депутатларнинг халқ билан яқиндан мулоқот қилиши ўзининг ижобий натижасини бермоқда.

Парламентда илк бор янги амалиёт жорий этилди

Таъкидлаш лозимки, бу йилдан Олий Мажлис Қонунчилик палатаси фаолиятида янги амалиёт йўлга қўйилди. 2020 йил 11 март кунини ўтказилган навбатдаги ялпи мажлисда парламент тарихида илк бор депутатларнинг 2020 йил 27-29 февраль кунлари ўз сайлов округларида ўтказилган учрашувлари якунлари тўғрисидаги масала кўриб чиқилди. Илк дейилишига сабаб бор, албатта. Маълумки, авваллари сайлов округларидаги фаолият фракцияларнинг ўзидагина муҳокама қилинган, холос. Бу гал эса ушбу масала ялпи мажлис даражасига олиб чиқилди.

Мажлисида ана шу таҳлилий-танқидий ўрганишлар якунла-

ри бўйича ўзаро фикр алмашилди. Жумладан, ўрганишлар жараёнида парламент аъзолари томонидан қатор учрашувлар ташкил этилиб, ҳонадонлар ва ижтимоий соҳа объектларида бўлган депутатлар ёшлар, тадбиркорлик субъектлари вакиллари билан суҳбатлашди. Ўзгаришлар, учрашувларда аниқланган муаммоларнинг аксарияти жойларда ўз ечимини топди.

Ер-жой ажратиш масаласи кўтарилди

Шунингдек, ушбу мажлисда қуйи палатадаги сиёсий партиялар фракциялари томонидан республика даражасидаги тизимли 309 та масалани парламент назоратининг «парламент сўрови», «парламент эшитиш», «қўмита эшитиш», «депутат сўрови» каби шакллари билан қўйилган ҳолда бартараф этиш юзасидан зарур чора-тадбирлар белгиланган. Мисол учун, Ўзбекистон либерал-демократик партияси фракцияси аъзолари жойларда учраётган долзарб тизимли муаммолардан бири — ер-жой ажратиш, кадастр хизмати билан боғлиқ масалани тезкор равишда парламент даражасида кўтариб чиқди.

Маълумки, бугунги кунда жойларда аҳолининг ер-жой ажратиш, кадастр хизмати билан боғлиқ жуда кўп муаммолар

қийнамоқда. Шу боис депутатлар 2020 йил 10 март кунини Олий Мажлис Қонунчилик палатасида ўтказилган навбатдаги «Хукумат соати»да Ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри давлат қўмитаси мутасаддиларини «Ер майдонларини танлаш ва тадбиркорлик субъектларига ер участкаларини ажратиш, ер участкаларига бўлган ҳуқуқларни давлат рўйхатидан ўтказиш юзасидан амалга оширилаётган ишлар, шунингдек, қишлоқ хўжалигида фойдаланиладиган ер фондининг самарали ишлатилиши бўйича олиб борилаётган чора-тадбирлар тўғрисида»ги масала юзасидан эътибор, муҳокама қилишга эришди.

Ерларнинг ноқонуний эгалланиши сабаблари ўрганилди

— Ушбу муҳокамага таклиф этилган Ўзбекистон Республикаси Ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри давлат қўмитаси раиси

ДАРВОҚЕ...

Депутатлар ўзи сайланган округлардаги 649 та ҳонадонда бўлиб, 741 та учрашув ўтказди. Уларда 34 мингдан зиёд фуқаро, шу жумладан, 3,5 мингдан зиёд тадбиркор билан бевосита учрашув ва мулоқотлар ташкил этилди. 356 та ижтимоий соҳа объекти фаолияти билан танишилди.

Абдушуккур Абдуллаев йўналишидаги камчиликларни бартараф қилишда таклифларимизни қўллаб-қувватлади, муаммолар масалаларга ечим берди, — дейди Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати Одинахон Отахонова. — Маълумки, давлатимиз раҳбарининг тегишли

МАВЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

Жойларда ташкил этилган учрашувларда туман ва шаҳар даражасидаги 920 та, вилоят даражасидаги 416 та масала депутатлар томонидан маҳаллий ижро ҳокимияти билан биргаликда ҳал этиш чоралари кўрилди.

қарор ва фармонларида 2020 йилда яёловлар қишлоқ хўжалигида фойдаланилмаётган суғориладиган ерларни фойдаланишга киритиш ҳисобидан озқабоб экинларни етиштиришни йўлга қўйиш учун чорвачилик хўжаликларида чорва молларининг боши сонига қараб ажратиб берилиши кўзда тутилган. Лекин, очигини айтиш керак, Андижон ҳамда Наманган вилоятларида бундай ерлар мавжуд эмас. Айтиш саволимга Абдушуккур Абдуллаевнинг «Андижон вилоятида ер жуда ҳам чекланган. Бундай вазиятларда ана шундай ерлари бор, бошқа яёлов мавжуд жойлардан ер ажратилиши таъминланади. Масалан, Оҳангарон туманида жуда катта яёлов майдонлари бор. Шу сабабли, ер танқис бўлган ушбу икки вилоятдаги чорвачилик хўжаликларида бу ҳудуддан ер майдонлари бериладими», деган жавоби мени қониқтирди.

Шунингдек, «Хукумат соати»да бу бугунги куннинг долзарб масалаларидан бири — ерларнинг ноқонуний эгалланиши, уларнинг динамикаси ва келиб чиқиш сабаблари ҳамда бу каби қонуنبузилишларнинг олдини олиш бўйича кўрилатган чора-тадбирлар билан ҳам қизиқдик. Йўналишдаги муаммоларни бартараф этишда ўз тақлифларимизни бердик. Ишонимизки, эндиликда бу борада дуч келинадиган қўмита билан биргаликда ижобий ҳал этиш имконияти бор.

Хулоса ўрнида

Бугунги кунда депутатлар халқнинг вакили сифатида тинимсиз меҳнат қилиши, изланиш ва ҳар қандайд бўлиши лозим. У, аввало, халқ дарди билан яшаши, одамларни қийнаётган муаммоларни халқ қилиш учун фидойилик кўрсатиб, бошқаларга ўрнатиб қўрсата олиши зарур. Яъни бугун халқимиз депутатлардан куруқ гапларни эмас, амалий ишларни кутмоқда. Шу боис Парламент қуйи палатасида йўлга қўйилган ушбу янги амалиёт келгусида ҳам давом эттирилиб, аҳолини қийнаётган муаммоларни ҳал этишга хизмат қилади.

Саъдулло ТУРСУНОВ
«Mahalla»

Тўйлар ва бошқа маросимлар ўтказиш тартибини бузганлик учун жавобгарлик белгиланди.

ДАВЛАТ ХИЗМАТЛАРИ марказларида нега НАВБАТ катта ?

Сўнгги йилларда ишга туширилган давлат хизматлари марказлари фаолияти туфайли фуқароларга бир қатор енгилликлар яратилиб, уларни кўплаб овозгарчиликлардан халос этишга эришилмоқда. Аммо кейинги пайтда ДХМларда узундан-узук навбат куттишлар пайдо бўлаётгани кўзда тутилган мақсадга биров мос келмаяпти. Шу билан бирга, тезкор хизматлар учун алоҳида тарифлар белгиланганлиги, маълумотлар давлат тилида берилмаётгани ва бошқа шу каби хабарлар турли тушунмовчиликларга сабаб бўлмоқда. Аслида бундай ҳолатларнинг келиб чиқишига сабаб нима? Давлат хизматлари марказларининг ишлаш ва молиялаштирилиш тартиблари қанақа?

МАВЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

Айрим хизмат турлари учун фуқаро маълум миқдорда тўлов тўлаши мумкин. Масалан, ўрта махсус, касб-ҳуна, олий таълим тўғрисидаги ҳужжат нострификацияси учун базавий ҳисоблаш миқдори (БХМ)нинг 3 баравари (669 минг сўм) тўланади, бундан ДХМлар ҳисобига ушбу сумманинг 20 фоизигина тушади. Миллий ҳайдовчилик гувоҳномасини янги намунага алмаштириш учун эса БХМнинг 70 фоизи (156 100 сўм) миқдорида давлат божи ундирилади ва бу суммадан кўрсатилган хизмат учун ҳеч қандай физ олинмайди.

ДХМларнинг замонавий имкониятлари

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 12 декабрдаги фармони билан ташкил этилган ДХМлар асосан давлат хизматлари кўрсатишни қулайлаштириш, оптималлаштириш, самарадорлигини ошириш, рақамли технологиялар ёрдамида замонавий ишлашга ўтиш ва коррупция омилларини йўққа чиқариш, электрон тизим воситасида шаффофлик ва тезкорлиқни таъминлашни амалга оширишга хизмат қилади.

Аслида бу тизим ўз-ўзидан пайдо бўлмаган, у жапон амалиётида бор. Қайсидир мамлакатларда мустақил тузилма, айримларида у ёки бу давлат органи таркибиде фаолият юритади. Шунингдек, давлат хизматларини фақат ДХМлар орқали ёки аралаш (ДХМ + анъанавий реал ҳужжат айланиши) тарзида кўрсатиш вариантлари ҳам дунё тажрибасида учраб туради. Ўзбекистонда давлат хизматлари (белгиланган хизмат турлари) фақат ДХМлар орқали кўрсатилади.

Давлат хизматлари марказларининг муҳим хусусияти — улар турли ташкилот ва идораларнинг электрон ахборот базаларига уланади ва уларда бор маълумотларни тезкор, ҳеч ўзгаришсиз, калбакилаштиришларга йўл қўймаган ҳолда фуқароларга тақдим қилади. Бунда тизим маълумотларнинг мазмуни, тили ва сифатига аралашмайди, ахборотни базада қандай бўлса, шундай чиқариб беради.

Иш ҳажми ортган, лекин ходимлар сони ўзгармаган...

Маълумки, 2017 йилгача «Ягона дарча» фақат тadbиркорларга бор-йўти 17 та хизмат

турини кўрсатар эди. Бу тузилма икки йилда 130 та хизмат тури кўрсатувчи катта тизимга айланган бўлса-да, ходимлар сони ҳамон ўзгармаган. Иш ҳажми етти-саккиз баробар ошганига қарамай, мавжуд 201 та марказда 2017 йилдагидек 1500 нафар оператор ишламоқда. Бир кунда республика бўйича қарийб 60 минг киши уларга ариза қолдиради. Бир оператор 1 кунда ўртача 40 нафар фуқарога хизмат кўрсатишга тўғри келади.

Ходимларгина эмас, ДХМлар сони ҳам аҳоли жон бошига ҳисоблаганда анча кам. Шу боис жорий йилда яна 100 та шундай марказлар ишга туширилиши режалаштирилган. Оддий солиштирадиган бўлсак, аҳолиси Ўзбекистондан икки

ўрганиши, яъни шунча йўналишни бирдек ўзлаштириб, ўз фаолиятини самарали ташкил этиши учун етарли тажриба ва биров вақт талаб қилинади.

Муаммога қандай ечим топишмоқда?

Давлат хизматлари агентлиги юзага келаётган муаммоларни бартараф этиш бўйича амалий чораларни кўрмоқда. Масалан, кассаларга навбатларни қисқартириш учун электрон тўлов тизимлари жорий этилган. Шунингдек, электрон рақамли имзоси бор фуқаролар керакли хизматларни масофадан (масалан, уйдан, офисдан ва ҳоказо) туриб ёки ДХМлардаги ўз-ўзига хизмат кўрсатиш нукталарида ягона интерактив портал (my.gov.uz) орқали олишлари мумкин. Бунда уларга ДХМдаги ходимлар маслаҳат ва ёрдам беришади. Бирок кўпчилик фуқаролар ушбу усуллардан фойдаланишни билмайдилар ёки истамайдилар.

Давлат хизматлари марказида навбат кутувчиларга қулайлик яратиш мақсадида қатор ишлар амалга оширилган. Хусусан, янги қурилган марказларда кенг, қулай, кондиционерли заллар, юмшоқ ҳудудлар, болалар майдончаси, кутубхона ва кафетерийлар мавжуд. Барча марказларни босқичма-босқич шундай реконструкция қилиш режалаштирилган ва амалга оширилмоқда.

Ўз навбатида, ходимларнинг малакасини ошириш учун мунтазам равишда турли тренинглар ташкил этишга ҳам алоҳида эътибор қаратилаётир. Айни дамда эса уларни меҳнатга яраша рағбатлантириш мақсадида фаолиятини индивидуал баҳолаш тизими жорий этилган.

Тезкор хизмат кўрсатиш учун алоҳида тарифлар нимага керак?

ДХМлар ўзини ўзи таъминловчи ташкилот бўлиб, давлат бюджетидан молиялаштирилмайди. Бугунги кунда уларда кўрсатилаётган хизматларнинг 58 фоизи бепул, фақат 42 фоизига пуллидир.

Фуқароларга хизматларни алоҳида тарифлар орқали тезкор кўрсатиш таклиф этилиши эса бир қанча сабаблар билан боғлиқ. Бу, биринчидан, навбатларни тезлаштириш ёки айланиб ўтиш учун турли коррупцион туйнуқлар қидиришга барҳам беради. Чунки иши тез битиши керак бўлган одам навбатга турмаслик, белгиланган муддатгача кутмаслик учун турли айланма йўللари қидиради, шунда коррупция ва қонунбузарликлар эҳтимоли ортади. Иккинчи сабаби эса, тезкор хизмат кўрсатувчи ходим, унинг иш жиҳозлари ва фаолияти учун зарур бошқа воситалар ДХМлар бюджетига қўшимча юк бўлиб тушади ва улар қайсидир маблағлар ҳисобига молиялаштирилиши керак.

Энг муҳими, ушбу хизматлар умумий хизмат кўрсатиш жараёнига ҳеч қандай таъсир кўрсатмайди, яъни умумий навбатда турган миқдорларнинг навбат тартиби бу билан ўзгармайди. Қолаверса, алоҳида тариф асосида тезкор хизмат кўрсатувчи ходим бўш қолса, умумий тартибда навбатда турган миқдорларга ҳам хизмат кўрсатиши мумкин, бу эса нав-

батларнинг қамайишига олиб келади.

Умуман олганда, бу тизим жаҳонда кенг қўлланилади ва ўз самарадорлигини исботлаган. Масалан, Нидерландияда йўқолган паспортни одатдаги тартибда тиклаш 74 евро, тезкор тартибда тиклаш эса 124 еврога тушади.

Ушбу турдаги хизматдан келиб тушган маблағ ДХМлар фаолиятини ривожлантиришга сарфланади. Чунки мазкур тизим ахборот технологиялари ва замонавий техника янгиликларини мунтазам ва жадал равишда жорий этиш ҳамда кадрлар малакасини доимий равишда ошириб боришни тақозо қилади, бу эса катта маблағни талаб этади.

Хулоса ўрнида

Давлат хизматлари тизими Ўзбекистонда бугунги кунда шаклланиш ва ривожланиш босқичида. Бу жараён, албатта, қамчилигу хатоларсиз кечмайди. Соҳада учраётган айрим муаммолар эса тизим тараққий этгани сари ўз-ўзидан йўқолиб бораверади. Бинобарин, у замон шиддатига ҳамоҳанг тарзда тезкор ривожланиши. Бу жараёнга Давлат хизматлари агентлиги ва бутун тизим ходимлари жиддий сафарбар этилгани аянда кўпроқ самара қўлга киритилишини таъминлайди.

Давлат хизматлари агентлиги жамоатчилик билан алоқалар бўлими билан ҳамкорликда Тўлқин ШЕРНАЕВ тайёрлади.

ДАРВОҚЕ...

Электрон давлат хизматлари кўрсатиш қарийб 30 йиллик тарихга эга. Жумладан, Нидерландияда 1994, Австралияда 1997, Канадада 2005 йилларда жорий этилган.

баробарга кам (17 млн.) Нидерландияда 352 та ДХМ мавжуд ва уларда 600 дан ортиқ давлат хизматлари кўрсатилади. Энди вазият қай даражада эканини тасаввур қилаверинг.

Қолаверса, илгари 17 та хизматни кўрсатиб келган ходимлар бирданига 130 та хизмат турини тезкор кўрсатишга

Тошкентда коронавирус карантини сабаб иссиқ сув таъминоти ўчирилмайди.

Инсоният тарихида одил судлов доим мураккаб, долзарб масала бўлиб келган. Шу боис одамлар одил қозиларни ардоқлаган, уларнинг номи авлодлар тилида дoston бўлган. Чунки улар эл корига ярайдиган, жамиятда адолат учун курашадиган шахслардир. Асримизга келиб, судларнинг мустақил, судьяларнинг ҳолис бўлиши ҳар доимгидан-да, муҳим аҳамият касб этмоқда. Бу борада дунёнинг ривожланган мамлакатлари маълум ютуқларга эришган бўлса-да, уларнинг иш тажрибасида ҳам айрим хатоликлар кузатилиб туради. Бу эса кўпинча инсон омили билан боғлиқ бўлади. Соҳага жорий этилаётган замонавий технологиялар эса ана шундай хатоларни камайтириш учун хизмат қилади.

СУДЛАРДА ИШЛАР АВТОМАТЛАШТИРИЛГАН ТИЗИМ ОРҚАЛИ ТАҚСИМЛАНАДИ

БУ ЎЗ-ЎЗИДАН СОҲАДАГИ ИНСОН ОМИЛИНИ КАМАЙТИРИБ, СУД ФАОЛИЯТИНИНГ ШАФФОФЛИГИНИ ТАЪМИНЛАЙДИ. СУДГА ИШИ ТУШГАН КИШИ СУДЬЯНИНГ ВАҚТИ БИЛАН «ҲИСОБЛАШИШ»ГА МАЖБУР БЎЛМАЙДИ

Тизим автоматлашмоқда

Кейинги йилларда юртимизда мазкур соҳада кўплай ислохотлар амалга оширилди. Хусусан, оқлов ҳукмлари, очик суд мажлислари сони ошиб бораётти. Сайёр судлар фаолияти йўлга қўйилди. Ҳўш, суд тизимида яна қандай янгиликлар, хусусан, инсон омилини пайсатириш борасида қандай ўзгаришлар кутиляпти?

— Судлар фаолиятининг шаффофлиги ва тезкорлигини таъминлаш, иш юритиш сифати ҳамда аҳолининг одил судловга эришиш даражасини ошириш мақсадида соҳада замонавий АКТ жорий этиляпти, — дейди Олий суд АКТ ва ахборот хавфсизлигини таъминлаш бошқармаси бошлиги Баҳром Очилов. — Буни амалга ошириш учун қонуний асос — қатор норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди. Хусусан, давлатимиз раъбарининг 2017 йил 30 августдаги «Судлар фаолиятига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини янада кенгроқ жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори ижросини таъминлаш мақсадида 2017-2020 йилларда судлар фаолиятига замонавий АКТни жорий этиш дастури тасдиқланди.

Ҳар қандай соҳага АКТни жорий этиш учун, аввало, шу йўналишдаги инфратузилмани ривожлантириш керак. Шу боис дастлаб янги ташкил қилинган иқтисодий ва маъмурий судлар компьютер ва идора техникаси билан тўлиқ таъминланди. Судлар ўртасида маълумот алмашиш учун ягона корпоратив алоқани ташкил этиш мақсадида барча суд бинолари оптик толали алоқа тармоғи орқали Олий суднинг корпоратив тармоғига уланди. Қолаверса, барча судлар ички локал тармок билан тўлиқ таъминланди.

Буларнинг барчаси судларнинг бир-бири билан масофадан туриб ҳужжат алмашиши, демакки, ортқича вақт ва харажатларни камайтиришга хизмат қилади.

Ахборот тизимларининг қулайлиги нимада?

Шунингдек, иш юритиш тартибини соддалаштириш, судьялар ва суд ходимларига қулай меҳнат шароитини яратиш, қоғоз ва бошқа канцелярия товарлари сарфини кескин қисқартириш мақсадида иқтисодий, маъмурий, жиноят ва фуқаролик ишлари

бўйича судлар фаолиятига тегишлича «Е-XSUD» ҳамда «Е-SUD» ахборот тизимлари жорий қилинди.

— Соҳага жорий этилаётган ҳар бир янгилик, дастур муайян енгиликларни яратишга хизмат қилиши шарт, — дейди Б.Очилов. — «Е-XSUD» ҳамда «Е-SUD» ахборот тизимлари ҳам судлар фаолиятида яна бир янги босқич бўлиб хизмат қилади. Жумладан, тизим жиноят ва фуқаролик ишлари бўйича ҳамда маъмурий, иқтисодий судларга келиб тулган ишларни электрон тартибда рўйхатдан ўтказиш. Суд ишларини кўриб чиқиш билан боғлиқ барча процессуал тартиб ва муддатларга риоя қилиниши устидан ҳамда статистик ҳисоботларни алоҳида, ҳудудий ва марказлаштирилган ҳолда онлайн тарзда мониторинг қилиш имконини беради.

Қолаверса, юридик ва жисмоний шахслар томонидан судларга тақдим этилган мурожаатларни электрон тартибда рўйхатдан ўтказиб, уларни ўз вақтида кўриб чиқиш муддатларига риоя этилишини мониторинг қилиб боради. Бу ўз-ўзидан соҳадаги инсон омилини камайтириб, суд фаолиятининг шаффофлигини таъминлайди. Содо қилиб айтганда, судга иши тушган киши номаълум сабабларга кўра ҳукми узок вақт кутишга, судьянинг вақти билан «ҳисоблашиш»га мажбур бўлмайди.

Энди суд раислари ишларни тақсимламайди

Юқорида кайд этилган янгиликлар суд тизимининг янги ва самарали фаолият юритишида кўл келиши шубҳасиз. Лекин бу соҳада бажарилиши мўлжалланган барча юмушлар амалга оширилганини аниқламайди. Зеро, тасдиқланган дастурда белгиланган ишларнинг бир қисми энди амалга ошади. Бунинг учун ҳам қонуний асос керак эди. Шу боис «Судлар тўғрисида»ги қонун янги таҳрирда кўриб чиқилди.

— Судларда

ишларни электрон тизимдан фойдаланган ҳолда, инсон ара-лашувиисиз, автоматик равишда тақсимлаш тартиби амалиётга тўлиқ жорий этилади, — дейди Олий Мажлис Сенати аъзоси Энаҳон Сиддиқова. — Бу тартибнинг жорий этилиши билан суд иш юритувини оптималлаштириш ва соддалаштириш ҳам кўзда тутилган. Қолаверса, муайян ишни кўриш учун суд таркиби шакллантирилишида судьяларнинг иш ҳажми ва ихтисослашувини ҳисобга олиш, ишларни автоматик тарзда тақсимлаш учун суд раисларининг мазкур ваколатини бекор қилиш режалаштирилган.

Эътиборлиси, 2020 йил 1 февралдан бошлаб юридик шахслар томонидан даъво аризаси ва унинг иловаларини жавобгар ҳамда иқтисодий судга солиқ тўловчининг шахсий кабинетни орқали электрон тарзда юбориш имконияти яратилди. Иқтисодий процессуал кодекснинг 150-моддасига даъвогар томонидан даъво аризаси ва унга илова қилинган ҳужжатларнинг кўчирма нусхаларини жавобгарга ва учинчи шахсларга электрон тарзда юбориш имкониятини назарда тутадиган қўшимча киритилди. Бунда даъвогар-солиқ тўловчи ҳужжатлар юборилгани ҳақидаги тасдиқловчи маълумотни кейинчалик судга тақдим этиш учун ахборот тизими орқали юклаб олиш имкониятига эга бўлади.

МИБга электрон ҳужжат юборилади

— Судлар томонидан тўғридан-тўғри

ДАРВОҚЕ...

«Е-XSUD» ҳамда «Е-SUD» ахборот тизимларининг платформаси негизда «Ишларни автоматик равишда тақсимлаш» бўйича алоҳида модул яратилди. Мазкур тизимнинг жорий этилиши ишларни судьялар ўртасида инсон омилисиз адолатлилик ва холислик тамойиллари асосида тенг тақсимлаш имконини берди. Қабул қилинган қонун ҳужжатларига асосан, ишларни судьялар ўртасида тақсимлаш суд раисларининг ваколатидан бутунлай чиқариб ташланди. Ҳозирга қадар судьялар ўртасида 924 минг 824 та иш автоматик тарзда тақсимланган.

БИЛАСИЗМИ?

Олий суднинг Интерактив хизматлар портали (my.sud.uz)га жойлаштирилган «Электрон тўлов тизими» руқни орқали судларда давлат божи ва бошқа тўловларни тўлашнинг ягона электрон тизими жорий этилган. Судларга тўловларни «Электрон тўлов тизими»да шакллантирилган тўлов квитанциясида кўрсатилган махсус код ёки рақамларни киритиш орқали «CLICK» ва «Рауме» электрон мобил тўлов тизимларидан фойдаланган ҳолда амалга ошириш мумкин.

Мажбурий ижро бюросига юборилиши лозим бўлган ижро ҳужжатларини электрон кўринишда жўнатиш амалиёти жорий этилди, — дейди Б.Очилов. — Мазкур дастурий таъминот қатор имкониятларни яратди. Хусусан, судлар томонидан чиқарилган қарор (ижро варақаси, суд бўйруғи) уларни ўз вақтида ижро этиш учун юборилади. Яъни тизим электрон бўлгани сабабли ҳукм чиқиш санаси ва унинг ижрога йўнатилган кунини аниқлаш осонлашди. Қолаверса, бу ижрога доир маълумотларни электрон тарзда олиш имконини берди. Муҳими, бу жараёнда идоралараро турли хил солиштириш маълумотлари инсон омилисиз, электрон шаклда автоматик тарзда шакллантирилади.

Умуман олганда, суд тизимига АКТнинг кенг жорий этилиши нафақат ишларни шаффоф ва холис кўриб чиқишда, балки унинг ижросини тўла таъминлаш ва иқтисодий жиҳатдан ҳам тежамкорликка сабаб бўлади. Масалан, шу пайтгача судларда 20,1 мингдан зиёд суд мажлислари видеоконференц-алоқа режимидан фойдаланган ҳолда ўтказилиш натижасида тарафларнинг 14,4 млрд. сўм маблағи тежаб қолинган. Демак, қисқа фурсатларда бундай янгиликлар сабаб судлар том маълумода мустақил институтга айланади ва адолат тимсоли дея ҳақли равишда эътироф этилади.

Боборовшан ҒОЗИДДИНОВ
«Mahalla»

Ўзбекистондаги хорижий фуқароларнинг визаси 10 апрелгача узайтирилади.

Меҳнат қонунчилиги бузилишига қарши қандай курашилмоқда?

Я

қинда ижтимоий тармоқларда Жиззах вилояти Бандлик ва меҳнат муносабатлари бошқармаси давлат меҳнат инспекторлари томонидан турли идораларда иш вақти меъёрларига амал қилиниши бўйича текшириш ўтказилиши жараёни акс этган видеоёзув эълон қилинди. Жумладан, тасвирларда «Агробанк», «Микрокредитбанк», «Асакабанк», «Туронбанк» филиалларида иш вақти тугаганига 1-2 соат бўлганига қарамай, ходимларнинг ишлашда давом этаётганини кўриш мумкин. Бундай ҳолатлар кўплаб идора ва ташкилотларда одатий кўриниш олганини яширишга ҳолат йўқ. Шубҳасиз, бу ишловчилар меҳнат ҳуқуқининг бузилиши ҳисобланади.

Президентимиз томонидан иш вақтини тартибга солиш масаласи анча илгари ўртага ташланган эди. Афсуски, мутасадди раҳбарларнинг масъулиятсизлиги, меҳнат муносабатларига бефарқлиги натижасида бу борада сезиларли силжишлар бўлмапти. Умуман олганда, кўплаб иш жойларида меҳнат қонунчилигининг бошқа талабларига риоя этилиши ҳам қониқарсиз аҳволдалиги кишини ташвишга солади. Хўш, бундай ҳолатларга нисбатан тегишли давлат органлари томонидан қандай чоралар кўриляпти? Ушбу вазиятни яхшилаш учун қандай йўл тутилса, мақсадга мувофиқ бўлади?

Инспекция ҳуқуқбузарликларга қарши курашмоқда

— Бугунги кунда мамлакатимизда ходимларнинг меҳнатга оид ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоялаш борасида тизимли ишлар йўлга қўйилган, — дейди Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги Ахборот хизмати раҳбари Шаҳноза Рашиданова. — Хусусан, вазирлигимиз тизимидаги Давлат меҳнат инспекцияси фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқлари бузилган ҳолларда ўз вақтида тегишли қонуний чораларни кўрмоқда. Мазкур йўналишдаги фаолиятни самарали олиб бориш, шу кўринишдаги қонунбузарликларга тезда чек қўйиш мақсадида бундай ҳолатлар ҳақида инспекциянинг dti.mehnat.uz мурожаатлар сайти, 1176 — қисқа рақамли ишонч телефони ҳамда [@mehnatuqubot](https://t.me/mehnatuqubot)

махсус телеграм ботига мурожаат қилиш имконияти яратилган. Меҳнат инспекторлари қардан меҳнат қонунчилиги бузилишига оид мурожаат келиб туғиса, масалани жойида ўрганиб, ҳуқуқбузарликни аниқлаш ва уни бартараф этишга эришапти.

Жумладан, жорий йил март ойи ҳолатига кўра, Давлат меҳнат инспекцияси томонидан 3993 марта мониторинг ўтказилди. Ўрганишлар 2450 та ҳолатда қонун бузилиш ҳолатлари аниқланганини кўрсатди. Шуларнинг 1716 тасида ходимлар иш вақтидан ташқари ишга ҳамда 734 тасида дам олиш кунлари ишга жалб этилган. Кўриниб турибдики, ташкилот ва идораларда иш вақти меъёрларига амал қилинишида бирмунча оқсаш бор. Бунга барҳам бериш мақсадида айни мазмунда келиб тушган мурожаатлар асосида мониторинглар ўтказилиб, қонун бузилишига йўл қўйган масъулларга нисбатан жазо чоралари қўлланиляпти.

Умуман, меҳнатга оид барча қонунбузилиш ҳолатлари бўйича 5261 та ташкилотга ёзма огоҳлантириш, 465 тасига ёзма кўрсатма берилган бўлса, 49 таси жаримага тортилган. Айни дамда Давлат меҳнат инспекцияси бу каби мониторинг тадбирларини янада изчил давом эттириб, ишловчиларнинг ҳуқуқий манфаатлари бузилиши ҳолатларини камайтириш йўлида иш олиб борапти.

Иш вақти меъёрларига амал қилмаслик кимга зарар?

— Мамлакатимизда меҳнат муносабатлари қонуни билан тартибга солинган, — дейди Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутаты Мақсуд Қурбонбоев. — Масалан, Меҳнат кодексига ходим учун иш вақтининг нормал мuddатлари белгилаб берилган. Кодекснинг 115-моддасига кўра, ходимлар учун ҳафтасига қирқ соатдан ортиқ бўлмаган иш вақти нормаси белгиланган. Яъни 6 кунлик иш ҳафтасида ҳар кунги ишнинг мuddати 7 соатдан, 5 кунлик иш ҳафтасида эса, 8 соатдан ортиб кетмаслиги лозим.

Аммо иш кунли соат 9 дан 18 гача қилиб белгиланган бўлишига қарамадан, кўпинча ходимлар ушбу мuddат ичида бажарилмаган ишларни иш вақти тугаганидан кейин бажаришга мажбур бўлишяпти, яъни иш соати оdatдаги 8 соат ўрнига 10 ёки 12 соатга чўзиляпти.

Унутмаслик керакки, бунинг фойдасидан зарари кўпроқ. Биринчидан, бу ходимнинг меҳнат унумдорлигини пасайтиради. Иккинчидан, бу ташкилот учун иктисодий тарафдан ортиқча харажат (масалан, ортиқча электр энергияси, сув ва ҳоказолар сарфи)га олиб келади. Учинчидан, ходимнинг ўз оиласи даврасида ўтказадиган вақти қисқаради. Бу, айниқса, фарзандлар тарбиясида ўз салбий таъсирини кўрсатиши мумкин. Бундан ташқари, ходимларни дам олиш кунлари ҳам асоссиз равишда ишга жалб этиш ҳолатлари мавжуд.

Хулоса қиладиган бўлсак, ҳар бир соҳада иш ҳажмини аниқ белгилаб олиш, шу асосда ходимларга иш ҳақи тўлаш, белгиланган иш вақтига қатъий риоя қилиниши тартибга солиш зарур. Кўшимча меҳнат соати учун тўловларни амалга оширишни йўлга қўйиш ҳам мақсадга мувофиқдир.

Ўз ҳуқуқига бефарқ бўлмаслик — вазиятни яхшилашга хизмат қилади

— Давлат меҳнат инспекцияси ходимлари томонидан амалга оширилаётган ҳуқуқий назорат фаолиятига аҳамият қаратаётган бўлсак, меҳнат ҳуқуқларига оид турли масалаларни қамраб олмақда, — дейди Шаҳноза Рашиданова. — Улар орасидан иш ҳақидан қарздорликни ундириш масаласи ҳам ҳали-ҳамон ўрин эгаллаётгани афсусланарлиқдир. Мисол учун, [@mehnatuqubot](https://t.me/mehnatuqubot) телеграм ботида Фарғона вилояти «Andijonnest» жамиятининг ишчи-ходимларидан маошлари ўз вақтида тўлаб берилмагани ҳақида мурожаат келиб тушди. Мазкур ҳолат инспекторлар томонидан ўрганиб чиқилиб, жамият раисига бу камчиликни тўғрилаш хусусида ёзма ариза киритилди ва ходимларга иш ҳақи тўлаб берилди. Шунингдек, Сирдарё вилоятининг Бахт шаҳридаги қорхона ишчиларидан келиб тушган мурожаатда ҳам ойлик иш ҳақи бир неча ойдан буён берилмаётгани айтилган. Меҳнат инспекцияси вакиллари томонидан олиб борилган ўрганиш мурожаатининг асосли эканини кўрсатиш ҳамда уларга ойлик маош тўлаб берилди.

Ўрганишлар давомида қорхонада иш вақти меъёрларига амал қилинмаётгани ҳам аниқланди. Қорхона раҳбарига иш

вақти режимини Меҳнат кодексининг 115-моддаси талаби асосида белгиланган миқдордан ошмаган ҳолда ташкил этиш юзасидан кўрсатма берилди. Шунингдек, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексга асосан, қонунда белгиланган тартибда маъмурий судга даъво аризаси киритилди.

Бундан ташқари, мурожаат каналига йўлланган хабарга асосан олиб борилган ўрганишлар натижасида «Фарғона ёғ-мой» АЖ ходимларига жами 759 млн. 675 минг сўм миқдордаги иш ҳақлари ундириб берилди.

Ҳозир кунда оғрикли масала бўлган — қурилиш майдонларида меҳнат муҳофазаси талабларига амал қилмаслик ҳолатлари ҳам кўп учрайди. Жумладан, «Белтепа мастер-строй» ва «Экспресс-строй» МЖЧлар томонидан Тошкент вилоятида амалга оширилаётган қурилиш жараёнида қонун бузилиш ҳолатлари учраётгани ҳақидаги маълумотлар ўрганилганда, ишчиларга нисбатан «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги қонуннинг бир қатор моддалари бузилгани ва техника хавфсизлиги қоидаларига риоя этмаслик ҳолатлари аниқланди. Бундай камчиликлар бўйича жамият раҳбарларига ёзма кўрсатма берилди ҳамда уларга нисбатан базавий ҳисоблаш миқдорининг 18 баравари миқдоридан маъмурий жарима қўлланилди.

YouTube ижтимоий тармоғида тарқалган видеода Тошкент вилояти Бекобод шаҳрида истикомат қилувчи фуқаролар «Охангарон дон» АЖнинг Бекобод филиалидан ноҳақ ишдан бўшатилиганини баён қилган. Давлат меҳнат инспекцияси вакиллари олиб борган ўрганишлар якунида маълум бўлдики, раҳбарият томонидан қонунга зид равишда иш тутилган. Вазирлик қўмағи билан ушбу фуқаролар ўз иш жойига қайта тикланди.

Бу каби мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин. Энг муҳими, юрдошларимизда меҳнат билан боғлиқ қонунбузилишларга нисбатан бефарқлик камаймоқда. Меҳнат инспекцияси билан фаол ҳамкорлик кузатилаётир. Бу эса мазкур соҳада жамоатчилик назорати қучайиши ҳамда ҳуқуқбузарликлар содир этилиши камайишига хизмат қилади.

Тўлқин ШЕРНАЕВ
«Mahalla»

ДАРВОҚЕ...

Дунё бўйича олиб қаралганда, Мексика ва Коста-Рика давлатларида ходим бир йилда 2200 соат ишлайди. Бу бир кунлик иш вақти ўртача 8 соатга тўғри келишини билдиради. Германияда эса, бу кўрсаткич йиллик 1363 соатни ёки кунига 5 соатни ташкил қилар экан. Норвегияда суткасига ўртача 6 соатдан камроқ иш соати амал қилади. Бироқ мазкур мамлакатда меҳнат унумдорлиги давлат ташкилотларида иш вақти ўртача 9 соат давом этадиган давлатлар, жумладан, Греция, Россия ва Шимолий Корея каби мамлакатлардан 4-5 баробар юқори.

Тошкентда метробуслар қайси йўналиш бўйлаб ҳаракатланиши маълум бўлди.

Кейинги йилларда мамлакатимиз банк тизимида катта ўзгаришлар амалга оширилган бўлса-да, ҳали аҳоли ўртасида соҳага мустаҳкам ишонч вазудга келмагани маълум. Масалан, валюта «қора бозори» ҳамон таг-туғи билан бартараф этилгани йўқ. Банклар хориж валюталарини муаммоларсиз сотаётган ва сотиб олаётган бўлишига қарамай, «доллар» алмаштириш учун бозорга чопаетганлар топилади. Бундан ташқари, кредитлаш тизимида фоиз ставкалари юқорилиги кўпчиликнинг норозилигига сабаб бўляпти. Оддий фуқаролар билан бир қаторда, молия соҳаси мутахассислари ҳам ўзларининг очик муносабатларини билдириб келишмоқда.

«ANOR BANK»

аҳоли ишончини тиклай оладими?

Мисол учун, Тошкент молия институтини профессори, иқтисод фанлари доктори Тўлқин Бобоқулов юртимизда қайта молиялаш ставкаси жуда баланд деб ҳисоблайди. 2017 йилда унинг 9 фоиздан 14 фоизга, 2018 йилда эса 16 фоизга кўтарилгани, соҳада «очик бозор операциялари» ривожланмагани, инфляция туфайли кредитлар фоизининг баландлиги, банклар ўртасида соғлом рақобат муҳитининг мавжуд эмаслиги, натижада монополистлар кредит бозорига ўз ҳукмини ўтказишга уринаётгани, дескон кредит ставкаларининг йўқлиги, 1997 йилда тўхтатиб қўйилган тижорат векселлари муомаласи ҳалигача қайта йўлга қўйилмагани ва ҳокозолар банк тизимининг асосий муаммоларидан деб билади. Профессор мазкур шароитда вазиятни ўнглаш учун инвесторларни жалб қилиш, юртимизга хорижий банклар киритилган тақдирда улар билан рақобатлашиш мушкул вазифа деб санайди. Хўш, юқоридаги муаммоларни ҳал этиш учун Марказий банк қандай ишларни амалга оширмоқда? Мавзуга юзасидан Марказий банк Банк хизматлари истеъмолчиларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш хизмати раҳбари Баҳодир Мирзаевнинг фикрлари билан кизикдик.

моқда, — дейди Б.Мирзаев. — Жумладан, банк тизими рақамли технологияларни қўллаш орқали истеъмолчилар учун янги хизмат ва маҳсулотларни жорий этиши ва дастурий таъминотлар бўйича замон талабларига этиб олиши керак. Бу ўринда аҳолининг ишончини ошириш, тижорат банклари томонидан кўрсатилаётган хизматлари тўғрисидаги маълумотларнинг шаффофлигини таъминлаш, мижозларга хизмат кўрсатишдаги тизимли камчиликларни бартараф қилиш зарур бўлади. Фуқароларимизнинг молиявий саводхонлиги ва молиявий хизматлар оммабоплигини оширишга алоҳида эътибор қаратишимиз керак. Умуман, банк тизимидаги ишловларнинг асосий мақсади — тижорат банкларини мижоз учун ишлашга ўргатишдан иборат бўлмоғи лозим.

Мижоз учун ишлашга ўрганишимиз керак

— Дарҳақиқат, таҳлиллар кейинги йилларда амалга оширилаётган ижобий ишлар билан бир қаторда, тижорат банкларида бир қатор муаммолар мавжудлигини кўрсат-

Электрон тўлов тизимлари муаммоларни еча олдими?

Бу ўринда тўлов ва тўлов тизимлари, жумладан, элек-

трон тўлов тизимларининг самарадорлиги, уларга ишончни ошириш кўплаб муаммоларга ечим бўлиши мумкин. 2019 йил 1 ноябрда қабул қилинган «Тўловлар ва тўлов тизимлари тўғрисида»ги қонун бу борада қатор қўшимча имкониятлар яратди. Банклар тўлов тизимларининг таркибий қисмларига бўлган талаблар, уларни назорат қилиш ва кузатиб бориш, операторлари ва тўлов ташкилотларини лицензиялаш, электрон пул эгаларини идентификациялаш ҳамда хавфсизлиги тўла таъминлашни бошлади. Давлатимиз раҳбарининг 2018 йил 19 сентябрдаги «Миллий тўлов тизимини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори билан Марказий банк ҳузурида Миллий банкларaro процессинг маркази (МБПМ) ташкил қилинди. Ушбу марказ молиявий технологияларни ривожлантириш, банк хизматларини рақамлаштириш ва хизматларини оммабоплигини ошириш учун рақобат муҳитини ривожлантиришга ҳаракат қилмоқда. Шунингдек, чакана тўлов тизимлари фаолиятининг ишончилигини ошириш, тижорат банклари томонидан замонавий банк маҳсулотларини амалиётга татбиқ қилиш учун имкониятлар яратяпти.

Ўзбекистонда рақамли банк ташкил этилади

Бундан ташқари, Марказий банк Тошкент шаҳрида дастлабки рақамли банк — «ANOR BANK» акциядорлик жамиятини ташкил

этишга доир дастлабки рухсатнома бериш тўғрисида қарор қабул қилган. Олти ой муддат мобайнида муассис томонидан банк фаолиятини амалга ошириш ҳуқуқини берувчи лицензия олиш учун тегишли ташкилий-техник тадбирлар амалга оширилиб, банк устав капитали шакллантирилади. Режага қўра, бу банк мижозларга мутахассислар билан онлайн режимда доимий алоқада бўлиш имкониятини яратди. Барча операцияларни масофадан, зудлик билан ва қулай амалга ошириш тизимлари ишлайди.

«ANOR» терминал ўрнини смартфон босади

«Анор» тезкор тўловлар тизимининг ишлаб чиқиши ҳам ушбу йўналишдаги сайё-ҳаракатлардан биридир. Мазкур янги тизим юридик шахслар ва яқка тартибдаги тадбиркорлар ўртасида реал вақт режимда банкларaro пул ўтказмаларини амалга ошириш имконини беради ва узлуксиз — суткасига 24 соат дам олиш ва байрам кунлари ҳам танаффуссиз ишлайди. Маълумки, бутун дунёда электрон тўловларни амалга оширишда QR-кодлардан фойдаланилади. Бу амалиёт республикамизга ҳам жадаллик билан кириб келмоқда. Хусусан, харидор ўз банк тўлов картасини смартфонда иловага боғлайди, савдо тармоқларида харид қилишда ёки хизматлар учун тўловни амалга оширишда банк картасидан фойдаланмай, мазкур илова ёрдамида ҳисоб-китоб қилади. Ҳисоб-китобнинг бундай усули харидор учун ҳам, сотувчи учун ҳам оддий банк пластик картасидан тўловни амалга оширишдан кўра қулайроқ. QR-код қўлланилганда картани қабул қилиш учун терминалдан фойдаланилмайди — унинг ўрнини смартфон босади.

Умуман олганда эса, барча банкларимизда масофавий хизмат турларини кенгайтириш, жумладан, банк мобил илова дастурлари имкониятларини янада ошириш бўйича зарурий чоралар кўриломоқда.

ДАРВОҚЕ...

2019 йилда БАНКЛАР ОРҚАЛИ ҚАНЧА ДОЛЛАР СОТИЛГАН?

2019 йилда ички валюта бозоридаги операцияларнинг умумий ҳажми 15,5 млрд. АҚШ долларини ташкил этиб, 2017 ва 2018 йилларга нисбатан мос равишда 1,4 ва 2,2 баробарга ўсди. 2019 йилда юридик шахслар томонидан чет эл валютасига бўлган талаб 2018 йилга (10,4 млрд. АҚШ долл.) нисбатан 32 фоизга ўсиб 13,7 млрд. АҚШ долларини ташкил этди.

Ушбу даврда биржадан ташқари валюта бозорида ҳўжалик субъектлари томонидан 3,2 млрд. АҚШ доллари миқдоридан чет эл валютаси сотиб олиниб, ушбу кўрсаткич аввалги йилга нисбатан 3,8 баробарга ошди (2018 йилда — 845 млн. АҚШ долл.). Шунингдек, валюта биржасидаги операциялар ҳажми 10 фоизга ошиб, 10,5 млрд. АҚШ долларига етди.

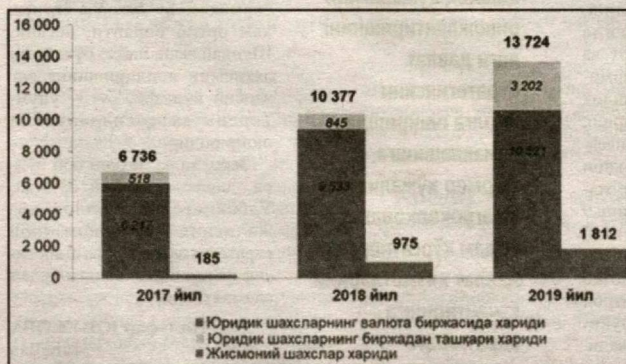
Марказий банк матбуот хизмати.

Пластик карталар янада қулай ишлайди

Марказий банк томонидан 2020 йилда мазкур соҳа ва йўналишда қатор ишларни амалга ошириш режалаштирилган. Жумладан, миллий чакана тўлов тизимлари инфратузилмаси янада кенгайтирилиб, банк карталари орқали кўрсатилаётган хизмат турлари кўпайтирилади. Тўлов хизматлари бозорида рақобат муҳитини шакллантириш мақсадида янги, инновацион ва масофавий хизмат турлари амалиётга жорий этилади. Чакана савдо ва хизмат кўрсатиш пунктларида тўловларни картадан фойдаланмасдан NFC технологияси асосида тўлаш механизми яратилиб, банкларнинг автоматлаштирилган банк тизимларини янада тақомиллаштириш орқали банк хизматларини кўрсатиш сифатини ошириш чоралари кўриб борилади.

Юқоридагилар ва бошқа қўшимча сайё-ҳаракатлар пировардида банкларнинг инвестиция жозибасини ошириш, инфляциянинг олдини олиш ва кредит сиёсатини самарали амалга ошириш ва албатта, тизимга нисбатан ишончни орттиришга хизмат қилиши кутилмоқда.

Улўғбек ИБОДИНОВ
«Mahalla»

«Ўзбекистон» ва «Ғафур Ғулум» нашриётлари хусусийлаштирилади.

ишлоқ хўжалиги қўшимча имкониятларга бой соҳа. Бозорларимиз файзу бара-каси, ҳаётимиз фаровонлиги кўп жиҳатдан унга боғлиқ. Зеро, юртимиз замини саховатли. Шу боис кейинги йилларда аграр соҳани тубдан ислоҳ қилиш ва уни бозор талабларига мослаштириш ишларига катта эътибор қаратилмоқда. Жумладан, Юртбошимиз 2019 йил 23 октябрда «Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида»ги фармони имзолаганди. Албатта, бундан кўзланган асосий мақсад қишлоқ аҳолининг турмуш шароитини янада яхшилаш, манфаатдорлигини таъминлашдир. Қисқача айтганда, қишлоқ хўжалигида шу пайтгача амал қилиб келган эскича иш услубидан бутунлай воз кечиш, шунчаки хомашё етиштириш манбаига айланиб қолган соҳани тубдан ислоҳ этишдир. Чунки янгича ишлаш услубига ўтиш пайти аллақачон етиб келган. Хўш, бугунги кунда қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегияси борасида қандай ишлар амалга оширилмоқда? Шу хусусда мутахассисларга юзландик.

Қишлоқ хўжалигида кейинги 10 йилда қандай ўзгаришлар юз беради?

Қишлоқ хўжалиги тубдан ўзгартирилади

— Мамлакатимизда қишлоқ хўжалигини ислоҳ қилиш борасида муайян ишлар амалга оширилаётган бўлса-да, соҳани ривожлантириш бўйича узоқ муддатга мўлжалланган Стратегия бугунги кунга қадар мавжуд эмас эди. — дейди

Қишлоқ хўжалиги вазирлиги Жамшид Хўджоев. — Ҳар бир соҳа каби аграр тармоқни ҳам аниқ стратегиясиз ривожлантиришни тасаввур этиш қийин. Юртбошимиз раҳбарлиги остида амалга оширилаётган Стратегия ва ислохотлардан кўзланган асосий мақсад, ички бозор ва экспортга йўналтирилган қишлоқ хўжалиги соҳасининг рақобатбардорлигини ривожлантиришдан иборат бўлиб, бу фермерларнинг даромадини ошириш, янги иш ўринларини яратиш, озиқ-овқат хавфсизлигини кучайтириш ва табиий ресурслардан барқарор фойдаланиш имконини беради. Бу йўналишдаги энг аҳамиятли қадамлардан бири пахта ва галла устидан давлат назоратининг олиб ташланиши бўлди. Жорий йилда олдимизда қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчиларининг янги шароитларга муваффақиятли мослашишлари учун кўмаклашиш механизмларини жорий этиш вазифаси турибди. Дарҳақиқат, Стратегия Ўзбекистон қишлоқ хўжалигини трансформация қилишга нис-

батан комплекс ёндашув асосига қурилмоқда. Бу ислохотлар давлат хизматлари, инфраструктура таъминлаштириш ва илм-фанни ривожлантириш бўйича давлат дастурларига аҳамиятли инвестицияларни киритар экан, меъёрий ҳужжатларни ўзгартириш билан чегараланиб қолмаслигини аниқлатади. Мохиятига кўра, Стратегия давлат сиёсатини белгилашда асосий ролни бевосита агробизнеснинг ўзи ўйнашини назарда тутди. Шу маънода, Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги томонидан республиканинг манфаатдор вазирликлари мутахассислари, Жаҳон банки, Европа Иттифоқи делегацияси ва бошқа халқаро ташкилотлар экспертлари билан ҳамкорликда ишлаб чиқилган Стратегияни ҳақиқатан ҳам, инқилобий ҳужжат деб аташ мумкин.

ДАРВОҚЕ...

Бугунги кунда қишлоқ хўжалиги бирлашмалари ва аъзолари ихтиёрида 24,4 минг тонна сифимли музлаткичи омборхоналар, 20,3 минг тонна мева-сабзавотларни қайта ишлаш қувватлари, 1,9 минг тонна маҳсулотларни қадоқлаш цехлари, 600 тонна қувватга эга мева-сабзавотларни саралаш шохобчалари, 58 та махсус юк ташиш транспортлари ва 57 та қишлоқ хўжалик техникалари мавжуд.

Ислохотларни амалга ошириш учун 10 йил вақт етарлими?

— Биз Стратегияда белгилаб берилган ислохотларни амалга ошириш учун 10 йилни мўлжалладик, аммо бу ўзгаришлар муҳим аҳамиятга эга бўлишига ҳамда соҳани қудратли иқтисодий, стратегик ривожлантириш учун имконият ва истиқболларни очишига аминмиз, — дейди

қишлоқ хўжалиги вазирлиги ўринбосари Баҳодир Халиков. — Хусусан, ҳужжатнинг ҳар бир устувор йўналиши мавжуд вазиятни, тўсиқлар ва имкониятларни, шунингдек, асосий вазифаларни тавсифлайди. Стратегияни амалга ошириш бўйича «Йўл харитаси»да соҳани ислоҳ қилиш режаси, уларнинг масъул ижрочилари ва аниқ муддатлари белгилаб берилган. Стратегиянинг аниқ мақсад ва вазифаларини амалга оширишда индикатив бюджет, шунингдек, унинг натижаларини баҳоловчи 37 та кўрсаткич ва индикаторлар назарда тутилган.

Хўш, Стратегияда белгиланган вазифаларни бажариш орқали қандай натижаларга эришилади? Соҳада туб бурилиш ясаши кутилаётган мазкур ҳужжатда аҳолининг озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш, қулай агробизнес муҳитини ва қўшилган қиймат занжирини яратиш, соҳа бошқарувида давлат иштирокини камайтириш ва инвестициявий жонивабдорлиқни ошириш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, бошқаруvingнинг замонавий тизимларини ривожлантириш, тармокни қўллаб-қувватлашга йўналтирилган давлат харажатларини босқичам-босқич диверсификация қилиш, қишлоқ хўжалигида илм-фан, таълим, ахборот ва масалахат хизматлари тизимини ривожлантириш, қишлоқ ҳудудларини ривожлантириш, тармок статистикасининг шаффоф тизимини яратиш каби мамлакатимиз қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 9 та устувор йўналиши белгилаб берилди.

Бундан кейин ер ажратиш ва уни олиб қўйишни электрон шаклда амалга ошириш бўйича шаффоф тизим яратилади.

Коррупция ва бошқа субъектив ҳолатларнинг олди олинади, ердан фойдаланувчилар ҳуқуқларини кафолатлайдиган тизим жорий этилади. Давлат хариди учун маҳсулот етказиб бериш ва уни молиялаштириш тизими бозор механизмлари асосида тубдан таъминлаштирилади. Соҳада рақамли технологияларни қўллаш орқали мавжуд ресурслардан фойдаланиш ҳолати ҳамда етиштирилаётган маҳсулотларнинг аниқ статистикасини юритишда шаффоф тизим яратилади.

Европа Иттифоқи 40 миллион евро ажратди

Бугунги кунда халқаро ҳам-жамият Ўзбекистон қишлоқ хўжалигидаги янги ислохотларга катта қизиқиш билан қарамоқда. Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш Стратегияси ҳамкорликдаги меҳнатнинг натижаси бўлиб, унда Европа Иттифоқи ҳам иштирок этди. Ўзбекистон Республикаси ҳукумати ва Европа Иттифоқи қишлоқ хўжалиги соҳасини таъминлаштириш ва ислохотларни амалга ошириш мақсадида Ўзбекистонга бюджет кўмаги сифатида 40 миллион евро бериш тўғрисида молиявий битимни имзолашди.

Мазкур лойиҳа 2020-2030 йилларда қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг янги давлат Стратегиясини амалга оширишда кўмаклашишга, фермер хўжаликлари ва агрокорхоналарга ёрдам кўрсатиш учун давлат хизматларини кучайтиришга қаратилган.

— Бу кредит эмас, балки тўлиғича грант молиялаштиришидир, — дейди Бунтунзахон банкининг қишлоқ хўжалиги масалалари бўйича етакчи иқтисодчиси Сергей Зоря. — Тегишли тарзда ишлаб чиқилган ва жорий этилган бюджет кўмаги, давлат маблағларини бошқаришдаги ўзгаришларга кўмаклашувчи векторни таъминлаши мумкин, ҳар томонлама ривожланишга кўмаклашар экан, макроиқтисодий барқарорликни мустаҳкамлайди. Бизнинг жорий ва келасидики молиявий ва техник кўмагимиз бу соҳадаги бошқарув секторини таъминлаштириш ва муҳим давлат хизматларини яхшилашга қаратилган. Хусусан, фермер хўжаликлари ва агросаноат мазмуни учун Ўзбекистон қишлоқ хўжалигининг маҳсулдорлиги ва маҳсулоти сифатини ошириш мақсадида долзарб билимларга йўл очишга ёрдам берувчи масалахат хизматларини яхшилашга кўмаклашадиган бўлади.

Хулоса ўрнида

Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегиясида энг катта эътибор бозор механизмларига қаратилган. Бунинг замирида дехкон, фермер ишлагандан кейин ердан даромад топсин, деган мақсад ётибди. Шу билан бирга, унда озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш ҳам назарда тутилган. Чунки аҳоли ҳар йили кўпайиб бормоқда. Бу бозорда эҳтиёж ҳам ортиб борапти, дегани. Шундай экан, пайдо бўлаётган эҳтиёжнинг қондиришнинг энг асосий йўллари, бу — унумдорлик ва ҳосилдорликни оширишдир.

Зеро, халқ, дехкон бой бўлса, давлат ҳам бой бўлади. Ўзбекистонда қишлоқ хўжалигини ривожлантириш стратегияси ҳаётини ва аниқ вазифаларга бой эканлиги билан аҳамиятлидир.

Нилуфар ЮНУСОВА
«Mahalla»

Ўзбекистон ва Тожикистон ҳарбийлари биргаликда машғулотлар ўтказди.

Президентимиз 2020 йил 24 январь куни Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномасида пахта ва ғалла харид қилиш ва сотишда бозор тамойилларини кенг жорий этиш, қишлоқ хўжалигида меҳнат унумдорлигини янада оширишга қаратилган қулай агробизнес муҳитини яратиш орқали давлат буюртмасидан воз кечиш кераклигини билдирган эди. Ушбу таклиф фермер ва деҳқон хўжаликлари ходимларининг азалий орзуси бўлиб, соҳада туб бурилиш бўлди. Тарихий воқелик давлатимиз раҳбарининг 2020 йил 6 мартдаги «Пахтачилик соҳасида бозор тамойилларини кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори билан мустаҳкамланиб, фермерларга бир қатор иқтисодий эркинликлар берилиши белгиланди.

ПАХТАЧИЛИК СОҲАСИДА ДАВЛАТ БУЮРТМАСИ БЕКОР ҚИЛИНГЕНИ ФЕРМЕРЛАРГА ҚАНЧАЛИК ҚУЛАЙЛИК ЯРАТАДИ?

Фермерлар иқтисодий яхшиланади...(ми?)

Мазкур ҳужжат асосида 2020 йил ҳосилидан бошлаб, пахта хомашёсининг харид нархини белгилаш амалиётидан воз кечилади. Афсуски, шу пайтгача давлат харидларининг мавжудлиги пахта хомашёсини етиштирувчиларнинг иқтисодий манфаатдорлиги инobatта олинмасдан, барча маҳаллий ҳокимият органлари жалб этилиши иш самарадорлигининг пасайишига, ҳажм ортидан кўшиб ёзишлар ва ажратиётган ресурслардан мақсадсиз фойдаланишга олиб келди.

Эндиликда пахта хомашёсини етиштириш ва чуқур қайта ишлаш жараёнини пахта-тўқимачилик кластерлар қамраб олади. Кластер усулининг жорий этилиши ҳусусий секторнинг ривожланишига асос бўлиб, давлат буюртмасига эҳтиёж қолмайди. Кластерлар ўз эҳтиёжларини асосида пахта хомашёси ҳажмини мустақил белгилайди.

Бунда пахта етиштирувчи фермер хўжаликлари пахта-тўқимачилик кластерлари ҳамда пахтачиликка ихтисослашган кооперативлар аъзолари сифатида ўз маҳсулотларини (пахта толаси ва иккиламчи маҳсулотлари) кластерлар ёки кооперативлар орқали биржада шаклланган нархларда тўғридан-тўғри шартномалар асосида сотиш имкониятига эга бўлишади.

Кластерлар ташкил этилмаган ҳудудларда-чи?

Пахта-тўқимачилик кластерлари ташкил этилмаган ҳудудларда пахта тозалаш корхоналари негизда фермер хўжаликларининг ихтиёрий кооперациялари ташкил этилади. Фермер хўжаликлари томонидан агротехника тадбирларини амалга ошириш, шартномаларни расмийлаштириш, банк ва бошқа хизматлар бўйича билим ва кўникмаларни янада ошириш муҳим аҳамиятга эга. Шунинг учун уларни кооперацияга бирлашувини амалга ошириш орқали юқоридаги муаммоларни бартараф этиш мумкин.

Бунда, фермер хўжалиги пахта хомашёсини етиштириш юзасидан якуний ҳисоб-китоблардан ташқари, кооперациянинг умумий фойдасидан ҳам улуш олиш имкониятига эга бўлади.

Хорижий тажрибаларга кўра, жумладан, АҚШ ва Туркияда пахта етиштириш кооперация усулида амалга оширилади ва юқори натижаларга эришиб келинмоқда. Шу боис пахта-тўқимачилик кластерлари билан бир пайтда кооперацияларда пахта етиштириш ва қайта ишлаш жараёнини ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга.

Ўза навларини эркин жойлаштириш ҳуқуқи берилади

Эндиликда пахта хомашёсини етиштирувчилар (фермер хўжаликлари, пахта-тўқимачилик кластерлари, кооперациялар)га республикамизнинг турли тупроқ-иклим шароитларидан келиб чиққан ҳолда районлаштирилган ўза навларини эркин жойлаштириш ҳуқуқи берилади. Улар бозор тамойилларидан келиб чиққан ҳолда муайян минтақа тупроқ-иклим шароитларига мос, толаннинг технологик сифат кўрсаткичлари юқори, тўқимачилик саноати талабларига жавоб берадиган, турли стресс омилларга чидамли ҳосилдор навларни танлаш ва оқилона жойлаштириш имкониятига эга бўлишади.

Пахта хомашёси етиштирувчиларни сифатли уруғлик билан таъминлаш мақсадида сертифициланган уруғлик етказиб бериш тизими сақлаб қолинади. У босқичма-босқич Қишлоқ хўжалиги вазирлиги ҳузуридаги Уруғчиликни ривожлантириш маркази таркибидagi уруғчилик кластерлари ҳамда пахта-тўқимачилик кластерлари зиммасига юклатилади.

Кредитлардан эркин фойдаланишади...(ми?)

Шу вақтга қадар фермерлар пахта хомашёсини етиштириш учун ажратилган имтиёзли кредитлардан қатъий белгиланган йўналишлар бўйича фойдалангани, агротехник тадбирларни

ўз вақтида амалга ошириш учун зарур маблағларни эркин тақсимлай олмаганлиги пахта ҳосилининг камайишига олиб келди. Қолаверса, амалдаги кредитлаш тизими фермерлар ва маҳсулот етказиб берувчи, хизмат кўрсатувчи корхоналар ўртасида дебитор ва кредитор қарздорликларнинг ҳосил бўлишига, маҳсулот ва хизматлар сифат даражасининг пасайишига, нархларнинг сунъий ошишига сабаб бўлмоқда.

Шунингдек, кредитлар имтиёзли фойз ставкасида ажратилганлиги уларни мақсадсиз фойдаланишига ҳамда белгиланган муддатда қайтармаслик ҳолатлари кузатишмоқда.

Эндиликда мазкур қарор асосида пахта соҳасини молиялаштиришда ҳам бозор тамойиллари кенг жорий этилади. Фермер хўжаликлари томонидан кредитларни эркин тасарруф этиш ҳамда моддий-техник ресурслар етказиб берувчи ва хизмат кўрсатувчи корхоналарни эркин танлаш имконияти яратилади.

Бу, биринчи навбатда, маҳсулот сифатини яхшилайдиган, корхоналарнинг иқтисодий самарадорлиги ошишига замин яратди. Қолаверса, пахта хомашёси етиштириш учун ажратилган имтиёзли кредит маблағларидан самарали фойдаланилади. Шунингдек, пахта хомашёсини етиштирувчилар ва кластерлар ўртасида қарздорликлар камаяди, фермерларнинг эса иқтисодий манфаатдорлиги ошади.

Жамғарма маблағлари нафақат пахта хомашёси ва бошоқли дон, балки мева-сабзавот етиштириш, чорвачиликда озука базасини ривожлантиришга ҳам йўналтирилади. Қишлоқ хўжалиги харажатлари таркиби диверсификация қилинади. Пахта хомашёси етиштириш харажатлари камайитрилиб, асосий эътибор илмфан, уруғ етиштириш каби соҳаларга қаратилади.

Бир сўз билан айтганда, пахта-тўқимачилик соҳасида монополиядан воз кечилиб, эркин рақобат муҳити яратилади ва пахта хомашёсини етиштиришдаги рентабелликни ошириш имкониятини яратди.

АЙТИНГ-ЧИ?

Шу кунга қадар давлат билан шартнома тузган фермерлар энди шартномасини ўзгартирадими? Яъни ҳудудидagi кластерлар билан шартнома тузадими? Ҳудудда кластерлар ташкил этилмаган бўлса-чи?

Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 12 декабрдаги «2020 йилда ўзани навлар бўйича жойлаштириш ва пахта хомашёси етиштиришнинг прогноз ҳажмлари тўғрисида»ги қарорига асосан, фермер хўжаликлари пахта-тўқимачилик кластерлари ёки бошқа тайёрлов ташкилотлари билан ўзаро манфаатли шартномалар тузди. Шартнома тузиш ишлари томонларнинг келишувига асосан амалга оширилиши белгиланган.

2020 йил учун тузилган шартномалар ўзгармайди, айрим бандларига икки томоннинг ўзаро келишуви асосида ўзгартириш киритишлари мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 6 мартдаги «Пахтачилик соҳасида бозор тамойилларини кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорининг 16-бандига асосан, пахта-тўқимачилик кластерлари ташкил этилмаган ҳудудларда пахта тозалаш корхоналари негизда фермер хўжаликларининг ихтиёрий кооперациялари ташкил этилиши белгиланган.

Бундан буён фермерлар фақат ҳудудидagi кластерлар билан мажбурий шартнома тузадими? Ёки бошқа ҳудудлардаги кластерлар билан ҳам шартнома туза оладими?

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 354-моддасига асосан, фуқаролар ва юридик шахслар шартнома тузишда эркинлиги ҳамда шартнома тузишга мажбур қилишга йўл қўйилмаслиги белгиланган.

Фермер ўз ерига пахтадан ташқари бошқа маҳсулотларни шартнома асосида экинчи мулкнинг ёки фақат кластер айтган маҳсулотини экадими?

Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 9 январда «Фермер хўжаликлари ва бошқа қишлоқ хўжалиги корхоналари ер майдонларини мақбуллаштириш ҳамда қишлоқ хўжалиги экин ерларидан самарали фойдаланишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори қабул қилинган. Мазкур қарорнинг 8-бандида алмашлаб экин тизимини жорий қилиш мақсадида пахта-ғаллачилик йўналишидаги фермер хўжаликлари экин ер майдонининг 10 фойз қисмига бошқа қишлоқ хўжалиги (беда, сабзавот, поллиз) экинлари жойлаштирилишини таъминлаш назарда тутилган.

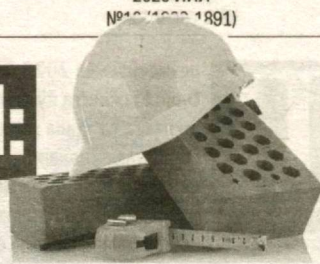
Акмал ШАМСИЕВ,
Қишлоқ хўжалиги вазирлиги
Пахтачилик ва техник эканлар
бошқармаси бошлиғи.

Ўзбекистонда бирорта ҳам бозор ёпилмайди, импорига чеклов йўқ – ДСҚ раиси.

Уй сотиб олиш
кўпларнинг
орзуси. Бироқ
йиллар давомида
йиғиб-терган пулини
уй қурилиш фирмасига
ишониб берса-ю, у
ноинсоф алдаб кетса...

ПРЕЗИДЕНТ ФАРМОНИ:

аҳоли қурувчи фирибгарлардан ҳимояланади

Яқинда ана шундай муаммо билан Каттакўрғон шаҳри Зилола кўчаси 68-уйда яшовчи Дилдора Сунонова тахририя-тимизга мурожаат қилди. У пойтахтимизнинг Сергели туманида қурилаётган янги уйлардан бирини сотиб олиш учун қурилиш фирмасига аввалдан 100 фойз тўлов қилган. 2018 йил январь ойида битиши керак бўлган уй 2020 йил бўлса-да, ҳамон «туя гўшти еб ётибди».

Яна бир ҳолатда эса, худди шу тумanning «Спутник-6» даҳасида иккита 100 ўринли яшаш уйи қуриляпти. 5 қаватли бу уйнинг энди 4-қаватига девор урилган ҳолос. Амалда эса, аксарияти сотиб бўлинган. Харидорлар 70 фойз аввалдан тўлов қилишган.

Тўғри, бу бозор иқтисодиёти талаби. Аксар тadbirkorлар шу тарзда ишлаяпти. Аммо бизни иккилантирган жиҳат — уйлар бир неча олиб-сотарлар томонидан пулланяпти. Яна улар бир-бирдан беҳабар тарзда ишлаяпти. Нархлари ҳам турлича. Олиб-сотарларнинг айтишича, аввал бу уйлар қурилиши бошқа тadbirkor томонидан бошланган. Аммо маблағи етмагани учун сотган. Яна шубҳа туғилади: бу сафар ҳам қурилиш охирига етмай, аввалдан тўлов қилган харидорлар алданиб қолмасмикан?

Президентимиз Шавкат Мирзиёев томонидан жорий йилнинг 13 март куни имзоланган «Ўзбекистон Республикасининг қурилиш соҳасида ислохотларни чуқурлаштиришга доир қўшимча чо-

ра-тадбирлар тўғрисида»ги фармони ана шундай фирибгарликларнинг олдини олиш, қурилиш жараёнида шаффофликни таъминлашга хизмат қилади.

Фармондан қўзланган мақсад ва вазифалар хусусида Ўзбекистон Республикаси Қурилиш вазирлиги матбуот котиби — вазирнинг ахборот сиёсати масалалари бўйича маслаҳатчиси Жамолiddин Қаландаров қуйидагиларни гапириб берди:

Фирибгарликнинг олди олинади

— Фармонда таъкидланганидек, уйлари улуш қиритиш усулида қуриш бўйича ҳужжат лойиҳасини ишлаб чиқиш Адлия, Иқтисодиёт ва саноат вазирликлари, Марказий банк ва Савдо-саноат палатаси билан биргаликда кенг жамоатчиликни жалб этган ҳолда бажарилади. Ҳужжат лойиҳаси бир қатор талабларга жавоб бериши керак.

Жумладан, улуш қиритиш асосида уй-жойларни қуриш учун маблағларни жалб этишдан аввал келишилган лойиҳа-смета ҳужжатлари бор бўлиши, қурувчи ташкилотнинг банк ҳисоб рақамида жамланадиган улуш қўшганларнинг маблағларидан мақсадсиз фойдаланишни чеклаб қўйиш жорий этилади. Яъни уй қурилиши учун ажратилган пулдан ўзбошимчилик билан тadbirkorликнинг бошқа турларига пул ўтказиб юборилмайди.

Қурилишда улуш қиритиш асосида иштирок этиш бўйича шартномаларни мажбурий тартибда давлат рўйхатидан ўтказиш ва улуш қиритиш асосида қурилишда иштирок этиш учун маблағларни жалб этувчи қурилиш ташкилотларининг аяго-на реестри юритилади.

Улуш қиритиш асосида қуриш қандай тартибда бўлади?

— Табиийки, уй қуриш учун кўп пул керак бўлади. Агар қурувчи хоҳласа керакли микдордаги пулни банкдан олиши мумкин. Аммо катта фойзи билан қайтарishi керак. Шу сабабли аксарият қурувчи ташкилотларга бу усул фойдадан кўра, зарарга хизмат қилади. Бунда улар учун энг яхши

усул миқозлардан олдиндан тўлов йиғиб олиш ҳисобланади. Айнан мана шу жараёнда айрим қурилиш ташкилотлари томонидан истеъмолчиларни алдаш ҳоллари кузатилади. Кўпинча молиявий пирамидага йўл қўйилади. Яъни қурувчи ташкилотлар йиғилган пулларнинг асосий қисmini ўз эҳтиёжларига ишлатиб юборади. Ҳатто, бу пайтда уй қурилиши бошланмаган ҳам бўлиши мумкин. Юқоридаги фармон билан айни шу қонунбузилишга тўсик қўйилди. Мисол учун, аҳолига 3 томонлама шартнома имзолаш усули тақлиф қилинаётган бўлса, фуқаро банк ва қурилиш ташкилоти билан шартнома тузади. Пулни эса уйни қабул қилиб олгандан кейин тўлайди. Бунда фуқаро уйни ўзи топади, шартнома тузади. Қурувчи ўзига бириктирилган банк ҳисоб рақамини миқозга беради ва фуқаро бўлажак уйига тўлов қилади. Банк эса бу пуллар қандай мақсадда ишлатилаётганини кузатиб туради.

Мамлакатнинг инвестициявий жозибадорлиги ошади

— Фармон билан хорижий инвестиция ташкилотлари ва фирмалари учун муносиб қулайликлар, макбул шарт-шароитларни яратиш ҳам қўзланган. Шу мақсадда республика-мизда илк бор 2028 йил 31 декабрга қадар маълум бир шартлар асосида Европа иттифоқи, АКШ, Россия, Хитой, Япония, Буюк Британия, Жанубий Корея каби давлатларнинг шаҳар-созлик норма ва қоидаларини қўллашга рухсат этиляпти. Лойиҳаларни экспертизадан ўтказиш жараёнида хорижий эксперт ва консултантлар ҳам жалб қилинади. Шу билан бирга, Қурилиш вазирлиги қошида Қурилишда техник меъёrlaш маркази ташкил этилади.

Марказ бинолар, иншоотлар ва уларнинг алоҳида элементларига бўлган хавфсизлик талабларини ишлаб чиқади. Норматив ҳужжатларнинг техник қилинади. Мазкур электрон база нафақат миллий шаҳарсозлик нормаларини, балки хорижий илғор тажрибани ҳам ўзида жамлайди.

Яна бир муҳим жиҳат, бу — бино ва иншоотларнинг энергия самарадорлик даражаси ёки иссиқлик ўтказувчанлик хусусияти ва бошқа техник параметрларига қараб, амалга ошириш зарур бўлган чора-тадбирларни ҳам нормативлар орқали белгилаб беради.

Барчаси аҳоли манфаатлари учун

— Буларнинг барчаси аҳоли ҳаётида қулайлик яратишга хизмат қилади. Биргина энергия самарадор қурилиш материаллари ва технологияларидан фойдаланиш орқали бионинг энергия сарфи 40 фойзгача тежалади. Бунда, аввало, қурилиш объектнинг нисбатан тезроқ муддатда ва арзонроқ нархда битказилиши таъминланади, кейинчалик истеъмолчиларнинг, яъни аҳолимизнинг электр ва газ таъминотида бўлган харажати сезиларли даражада қисқаради.

Фармонга асосан, 2020 йил 1 январдан бошлаб давлат буюртмачилари ва давлат харид субъектлари томонидан молиялаштирилдиган қурилиш ва реконструкция объектларининг лойиҳа ҳужжатлари, энергия самарадорлиги талабларига мувофиқ бўлиши шарт.

МАВЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

Фармон билан қурилиш соҳаси ходимларини тайёрлаш ва қайта тайёрлаш бўйича қисқа муддатли ўқув курсларини ташкил этиш ҳам белгиланган.

Электрон рейтинг жорий этилади

— Шунингдек, лойиҳа-қидирув ҳамда қурилиш пудрат ташкилотларининг электрон рейтингини жорий этиш ва уни «Шаффоф қурилиш» миллий ахборот тизими билан интеграциялаш белгилаб берилди. Мазкур электрон рейтингларда эндиликда ташкилотларнинг иш тажрибаси, ходимлари, хусусан, малакали мутахассислари сони, асосий воситалар ҳажми, олинган даромадлар ва ҳаттоки тўланган солиқларгача бўлган кўрсаткичлар акс этади. Бу билан хуфиёна иқтисодиётга барҳам берилади, соҳада коррупциянинг олди олинади.

Рейтингда пудрат ташкилотларига тегишли бўлган қурилиш тугалланган объектлар ҳажми, шаҳарсозлик қонунчилигини бузиш ҳолатларини бартараф этиш тўғрисидаги бажарилиши мажбурий бўлган кўрсатмаларнинг мавжудлиги ва уларнинг ижроси каби кўрсаткичлар ҳам акс эттирилади. Бу орқали буюртмачи ким бўлишидан қатъи назар, қурувчи ёки лойиҳачиларнинг энг муносибини танлаб олиш имконияти яратилади. Иккинчи томондан, соғлом рақобат шаклланиши, сифат яхшиланиши.

Жорий йилнинг 1 январидан бошлаб давлат харидларида иштирок этишда рейтингга киритилган ва тегишли мезонлар бўйича ижобий кўрсаткичларга эга бўлган лойиҳа-қидирув ва қурилиш-пудрат ташкилотларининг дастлабки малакавий баҳолашдан ўтишлари, шунингдек, танлов (тендер) ҳужжатларининг умумий ва техник қисмларини тақдим этишлари талаб этилмайди.

Хайрулло
АБДУРАХМОНОВ
«Mahalla»

ДАРВОҚЕ...

Қурилиш вазирлиги қошида Қурилишда техник меъёrlaш маркази ташкил этишда илғор хорижий тажрибалар ўрганилди. Масалан, Германияда Давлат стандартлаштириш институти, Корея Республикасида махсус синов-лабораторияларига эга бўлган Қурилиш технологиялари институти мавжуд. Россия тажрибасидаги яхши жиҳатлар ўзлаштирилди. Худди шу сингари, Туркияда ҳам махсус ваколатли ташкилот бўлиб, у Шаҳарсозлик ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш вазирлиги ҳузурида ташкил этилган.

Профессионал таълим тўғрисидаги дипломларнинг давлат намуналари тасдиқланади.

Фуқаронинг ер мулки ноқонуний тортиб олинганми?

Хўш, бу масалада ким ҳақ? Ўз мулкини қайтариб олмақчи бўлган Ж.Жалиловми, унинг устахонасини бузиб, ерини бошқа кишига бериб юборган маҳаллий ҳокимликми?

Тахририятимизга Самарқанд туманидаги «Қозиариқ» маҳалла фуқаролар йиғини 16-уйда истиқомат қилувчи Жамшид Жалиловдан шикоят хати келди. Хатда айтилишича, «Самарқанд – Қарши» автомагистралининг «Кўштамғали» йиғини ҳудудидан ўтувчи қисмида жойлашган темирчилик устахонаси бундан 6 йил муқаддам ноқонуний равишда бузилиб, унинг 20 сотихдан иборат майдони «Қутфи бобо» хусусий фирмасига ёнилғи қуйиш шохобчаси қуриш учун бериб юборилган.

Мазкур хатни ўрганиш мақсадида «Кўштамғали» ва «Қозиариқ» маҳаллаларида бўлиб, хат муаллифи, фаоллар ва мутасаддилар билан учрашдик.

Ҳокимлик устахонани бузиб, жойини текислаб беришди

Хукумат томонидан тасдиқланган Самарқанд шаҳрини ривожлантиришнинг Бош режасига кўра, эшак эшиш канали атрофида сайёҳлик мажмуаси барпо этилиши муносабати билан айни пайтда ҳар иккала йиғин ҳудудига кенг миқёсдаги бунёдкорлик ишлари амалга оширилмоқда. Шу боис бу ер қатта қурилиш майдонини эслатади.

— Жамшид Жалилов бизнинг маҳаллада эмас, қўшни маҳаллада яшайди, аммо у даъво қилаётган ер майдони бизнинг ҳудудда жойлашган, — дейди «Кўштамғали» йиғини раиси Хайрулла Узоқов. — Унинг ўзи 13 йил муддатга озодликдан маҳрум этилган. Билишимча, туман мутасаддилари унга бузилган устахонаси учун 18 миллион сўм миқдорда тоvon пули бериб, устахона учун бошқа яқинроқ ҳудуддан ер майдонини таклиф қилишган. Аммо у бунга кўнмаяпти. Ўзининг эски жойини олиб беринглар, деб туриб олган.

Раис айтган ва хатда келтирилган ҳудуд ҳозирда «Қутфи бобо» хусусий фирмасига тегишли бўлиб, ҳозир бу ерда автомобилларга ёнилғи қуйиш шохобчаси фаолият кўрсатмоқда.

— Мен бу жойини туман ҳокимининг тегишли қарори асосида 2011 йилда олганман, — дейди фирма раҳбари Зайниддин Алоҳидинов. — Ўша пайтда мазкур ҳудудда Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарорига кўра, мотель барпо этилиши керак эди. Бу ер эса эгасиз, ташиланч ҳолатда ётганди. Шундай бўлса-да, мен устахонани бузиб, жойини текислаб беришса, кейин у ерда қурилиш қиларман, деб ҳокимлик вакилларига шарт қўйдим. Чунки объектнинг эгаси би-

лан «сен-менга» бориб қолишдан чўчигандим. Сўнгра ҳокимлик вакиллари устахонани бузиб, жойини текислаб беришди. Дарвоқе, Ж.Жалилов эжазони ўтаётганида солиқдан 9 миллион сўм атрофида қарз бўлиб қолган экан. Уни ҳам мен тўлаб бердим. У эса давлатдан тоvon пули олганига, бошқа ҳудуддан ер ажратиларига қарамай, ҳамон шу жойини олмақчи.

Масалага янада ойдинлик киритиш мақсадида «Қозиариқ» йиғини раиси Давлат Ахроров билан учрашдик.

— Жамшид Жалилов оқланиб келгандан буён бирорта ножўя хатти-харажат қилгани ёки жамоат тартибини бузгани йўқ, — дейди у. — Ўзининг ўида темирчилик қилиб, фарзандларини боқади. Шу касбнинг орқасидан икки ўғлини уйлантириб, қизини чиқарди. Жамшид аканинг ер бўйича қилаётган даъвосидан беҳабарман. Чунки унинг ўзи бу масалада маҳаллага чиқмаган. Шунинг учун ҳам бирор нарса дейишга ҳайронман.

Ер майдони нега тортиб олинган?

— Шу масалада ёрдам беришларини сўраб, беш йилдан бери мен ёзмаган ташкилот қолмади ҳисоб, аммо ҳеч кимдан маънили жавоб чиқмаяпти, — дейди Жамшид Жалилов. — Ниҳоят, туман ҳокимлиги ва Мажбурий ижро бюроси ҳодимларининг хатти-харажатларидан норози бўлиб Ўзбекистон Республикаси Президенти номига шикоят ёздим. Яқинда шу аризмага Самарқанд туман прокуратурасидан жавоб хати келди.

Хатни ўқир эканмиз, Ж.Жалиловга тегишли бўлган битта объект хатнинг икки жойида икки манзилда кўрсатилгани бизни ҳайрон қолдирди. Эътибор қилинг:

«Самарқанд туман, Қозиариқ маҳалласида яшовчи фуқаро
Дж.Джалиловга.

Мурожаатга жавоб
Хатингизни ўрганишда собиқ Ўзбекистон ширкат хўжалигига қарашли Самарқанд туман «Кўштамғали» маҳалласида жойлашган умумий ер майдони 0,20 га. бўлган 535 кв.метр қурилиш ости майдонидан иборат 1970 йилда қурилган ишлаб чиқариш ва пайвандлаш цехи 26.11.2003 йилда тузилган олд-сотди шартномасига асосан, Сиз томонингиздан сотиб олинган... Бундан ташқари, Сиз Ўзбекистон Республикаси ЖК-нинг тегишли моддалари билан жиноий жавобгарликка тортилиб, эжазони ўташ муассасасида

эжазони ўтаётган вақтингизда Сизга тегишли бўлган тумандаги «Қонигил» маҳалласида жойлашган 0,20 га. ер майдонидан 535 кв.метрдан иборат ишлаб чиқариш ва пайвандлаш цехи бузилган...»

«...Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 22.10.2009 йилдаги 277-сонли «Ўзбекистон миллий автомагистраль ёқасидаги объектларни ривожлантириш тўғрисида»ги чора-тадбирлари Ўзбекистон Республикаси давлат архитектура қурилиш қўмитасининг 02.01.2009 йилдаги 355/19/1-02 сонли хати ҳамда йўл ёқасидаги объектларни жойлаштириш бўйича республика комиссиясининг 01.01.2009 йилги 05/1-140 сонли баённомаларига асосан, туман ҳокимлигининг 20.04.2011 йилдаги 487-Қ сонли қарори билан «Қутфи бобо» хусусий фирмаси ва фуқаро Р.Шералиевларга МЧ «Қонигил агротехсервис» агрофирмаси ҳудудидан мотель комплексини қуриш учун 1,05 га. ер майдони ажратиб берилган. Юқоридагиларга кўра, Сиз томондан сотиб олинган 535 кв. метрдан иборат ишлаб чиқариш ва пайвандлаш цехи биноси жойлашган 0,20 га. ер майдони қисман «Қутфи бобо» хусусий фирмаси ва фуқаро Р.Шералиевга қўшиб берилган...»

Туман прокурори Ж.И.Санаев»

«Менга бошқа жой керак эмас»

Фуқаролик ишлари бўйича Тайлоқ туманлараро судининг 2018 йил 28 ноябрдаги ҳал қилув қарорига кўра, Ж.Жалиловга етказилган моддий зарарни ундириш ва ҳудуддан 20 сотих ер майдонини ажратиб бериш Самарқанд тумани ҳокимлиги зиммасига юклатилган.

Мазкур қарорнинг ижросини таъминлаш мақсадида Мажбурий ижро бюроси Самарқанд тумани бўлимининг ҳисоб рақамига туман ҳокимлигининг ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш маблағлари ҳисобидан Ж.Жалиловга тўлаш учун 17 миллион 373 минг 484 сўм тоvon пули қўчириб берилган. Шунингдек, туман ҳокимлиги томонидан М-39 «Тошкент – Термиз» автомагистрალი ёқасидан тоvon тарикасида устахона қуриб олиш учун Жамшид Жалиловга ер майдони ажратиб бериш ҳам таклиф қилинган.

— Йўқ, менга бошқа ердан жой керак эмас, ўзимнинг еримни олмақчи-

ман, — дейди Ж.Жалилов. — Чунки улар таклиф қилаётган ҳудуд қатта йўлдан ҳам, маҳалла мар-

казидан ҳам анча чеккада жойлашгани боис у ерда устахона қуриш бефойда. Негаки, мижозлар жуда кам бўлади. Менга эса аважум жой керак. Шунинг учун ўзимнинг еримни қайтариб олмақчиман. Менга бошқа ҳеч нарсанинг кераги йўқ. Ҳозирча уйда темирчилик билан шугулланаялман. Болаларим билан дарвоза, панжаралар ясайман. Қора қозон ҳар ҳолда қайнаб турибди. Агарда шу масала ҳал қилинмаса яна ёзаман...

Хўш, бу масалада ким ҳақ?

Ер кодексининг 19-моддасида ер участкаларига мерос қилиб қолдириладиган умрбод эгалик қилиш ҳуқуқи Ўзбекистон Республикасининг фуқароларига дехкон хўжалиги юритиш, яқка тартибда уй-жой қуриш ва уй-жойини ободонлаштириш, жамоа боғдорчилиги ва узумчилиги юритиш учун берилиши белгиланган. Кодекснинг 36-моддасида айтилишича, бутун ер участкасига ёки унинг бир қисмига эгалик қилиш ҳуқуқи ёхуд ундан домий ёки муддатли фойдаланиш ҳуқуқи, шунингдек, ер участкасини ижарага олиш ҳуқуқи ер участкасини ихтиёрй воз кечилганда, ер участкаси берилган муддат тугаганда ёки юридик шахс тугатилгандагина бекор қилинади.

Эътибор қилган бўлсангиз, Ер кодексининг 9-моддасига кўра, Жамшид Жалилов устахона учун ажратилган ерини умрбод мерос қилиб ололмайди ёки бошқага қолдирилмайди. Аммо айни пайтда шу кодекснинг 36-моддасига кўра, Самарқанд тумани ҳокимлиги ҳам унинг мулки сифатида давлат кадастрида эътироф этилган объектдан фойдаланиш ҳуқуқини бекор қилишга ҳаққи йўқ. Хўш, унда бу масалада ким ҳақ? Ж.Жалиловми, унинг устахонасини бузиб, ерини бошқа кишига бериб юборган маҳаллий ҳокимликми?

Бизнингча, мазкур чигал низоли ҳолат юзасидан Фуқаролик ишлари бўйича Тайлоқ туманлараро судининг 2018 йил 28 ноябрдаги ҳал қилув қарори икки томон учун ҳам ягона одилона ечимдир. Энди Ж.Жалилов маҳаллий ҳокимлик томонидан тоvon сифатида ажратилган маблағ ва таклиф этилаётган ерни олиб, ундан фойдаланиши лозим. Акс ҳолда бу мижозларнинг охири кўринмайдиганга ўхшайди.

Ёрмат РУСТАМОВ
«Mahalla»

Имом Ал-Бухорий мажмуаси янги лойиҳа асосида қайта барпо этилади.

Фарғонада камбағалликни камайтиришга қандай эришилмоқда?

резидентимиз Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномасида камбағалликни камайтириш, фуқароларда тадбиркорлик руҳини уйғотиш, янги иш ўринлари яратиш борасида белгилаб берилган вазифалар ижроси юзасидан жойларда амалий ишлар бошланди.

Жумладан, Бағдод туманида камбағаллик тоифасига кирувчи оилалар ва фуқароларни аниқлаш, уларни камбағалликдан чиқаришга қўмаклашувчи кооперативлар фаолияти йўлга қўйилди. Эндиликда кам таъминланган, кўп болали оилалар, ёшлар ана шу кооператив аъзолари сифатида фаолият олиб боришади, меҳнат стаж ва қонунда белгиланган барча имтиёзларга эга бўлади. Шунингдек, улар бепул уруғ, қўчат, минерал ўғит ва техника хизматаларидан фойдаланган ҳолда маҳсулот етиштириб сотади.

Янги тармоқ – янги имкониятлар

Хусусан, тумандаги «Мирзаобод» маҳалла фуқаролар

юртишга ҳоҳшат қолмади.

«Самарқанд» маҳалла фуқаролар йиғинида умргузаронлик қилаётган Одинахон Ўринова аёл боши билан 4 нафар фарзанди келажаги йўлида меҳнат қилмоқда, изланмоқда. Икки нафар фарзанди ногирон, тоғани рўзгордан ортмайди. Ўғилларни уйлантириш, киз узатиш, набира тўйлари қилиш масъулияти онага тинчлик бермайди.

— Халол меҳнат ортидан топилган нонинг таъми тоғли бўлади, — дейди Одинахон кўзларига инган мижаска ёшларини артаркан. — Бизга яратиб берилган шароит ва имкониятларни эшитиб жуда қувондик. Бепул қўчат, минерал ўғит, техникалар хизматидан фойдаланялмиз.

йиғинида «Karavan Bagdod» кооперативи ташкил этилди. Бу ерда ҳудудга туташ бўлган «Самарқанд», «Конизар», «Сандобод», «Юқоримирзабод» маҳалла фуқаролар йиғинларида истикомат қилаётган 80 та кам таъминланган, кўп болали, ижтимоий ночор оиланинг ҳар бирига 20 сотихдан экин майдонлари ажратиб берилди. Эндиликда бу оилалар булғор қалампири парваришлаб, эҳтиёжидан ортганини сотиб даромад олиши мумкин.

— Бир хўжаликда икки нафар фарзандим билан уч оила яшаймиз, — дейди қатор ора-ларига булғор қалампири ўтказётган Элмурод Ҳакимов. — Шу сабабли Россияга ишлагани борардим. Ишчи гуруҳ аъзолари хонадонимизда бўлиб, оилавий шароитимизни ўрган-ди, кооперация аъзоси бўлиш ва йиғирма сотих экин майдони ажратиб беришни таклиф қилишди. Рози бўлдим. Чунки фарзанд тарбияси, оилавий қўманилардан ажралмаган ҳолда меҳнат қилиб, даромад олиш имконияти яратилди. Энди узоқ юртларда иш излаб

Қолаверса, етиштирилган маҳсулотларимиз шу ернинг ўзидан эркин бозор баҳосида харид қилиб олиниши, даромадимиз салмоғини ошириб, яхши яшаш имконини беради.

Мутахассислар эътирофига кўра, 20 сотих экин майдонидан ўрта ҳисобда 20 тоннадан ортиқ ҳосил олинади. Ўтган йили 1 килограмм маҳсулотдан 1500 сўмдан баҳалангани инобатга олинса, қутилаётган даромад чўғини чамалаб олиш қийин эмас.

Маҳсулот экспортга йўналтирилади

— Етиштирилган маҳсулотларнинг асосий қисми экспортга йўналтирилади, — дейди кооператив хўжалик таъсисчиси, «Арамат-Бағдод» масъулияти чекланган жамият раиси Фуқратжон Бердалиев. — Дастлабки ҳисоб-китобларга кўра, бу ерда 8 миң тоннадан ортиқ булғор қалампири етиштирилади. Шу мақсадда маҳсулотларни қабул қилиш, қўриқтириш, қайта ишлаш, қадоқлаш тармоқлари фаолиятини йўлга қўйди.

Ўтган йили 300 миң АҚШ доллари миқдорида маҳсулот экспортга йўналтирилган бўлса, жорий йил бу кўрсаткични уч ҳиссaga ошириш кўзда тутилмоқда.

Меҳнатга яраша даромад деганларидек, кооператив хўжалик аъзолари ўзлари етиштириб сотган маҳсулотлардан даромад олиш билан бирга, ўз улушларига қараб йил охирида соф фойда ҳисобидан ҳам моддий манфаат топади.

— Шу кунга қадар 723 нафар кам таъминланган, ижтимоий ҳимояга муҳтож, камбағаллик тоифасига кирувчи ҳамда бир хўжаликда 42 та икки ёки ундан ортиқ оила яшаётганлиги аниқланди, — дейди Бағдод туман маҳалла ва оилали қўллаб-қувватлаш бўлими кексалар ва фахрийлар бўйича ўринбосари Машрабжон Хурбоев.

— Айни кунда «Дашт» маҳалла фуқаролар йиғинида 100 нафар оила учун иссиқхона, «Зафаробод» маҳалла фуқаролар йиғинида эса 210 нафар аҳоли узумчилик, анорчилик, шолкорлик йўналишларида ишлаб чиқариш кооперацияларига бирлашди. Шу боис ҳар бир оила билан ишлаш, мавжуд ҳолат, имкониятларга алоҳида эътибор қаратялмиз, амалий таклифлар бераймиз. Бундан ташқари, камбағал оила фарзандларини касба ўқитиш, иш жойи билан таъминлаш борасида ишлар олиб боришмоқда.

Бокувчисини йўқотган оилага иссиқхона қуриб берилди

Учкўприк туманидаги «Яккатут» маҳалла фуқаролар йиғинида умргузаронлик қилаётган Дилбар Исмоилова руҳий хаста, қарамоғида вояга етмаган фарзанди бор. Камбағалликни камайитириш, аҳолини тадбиркорликка жалб этиш бўйича ишчи гуруҳ аъзолари хонадон томорқасидан сама-

рали фойдаланиш борасида таклиф билдирди. Шу тариқа, мўъжаз иссиқхона қуриб берилди. Ёшлар иттифоқи туман бўлими «Фидокор ёшлар» гуруҳи оила томорқасига минг тупдан ортиқ помидор, 30 дан ортиқ мевали қўчатлар ўтказиб берди. Яна икки сотих майдон картошка, пиёз, сабзи каби сабзавот экинларини экиш учун ҳозирлаб қўйилди.

— Маҳалла фаоллари билан маслаҳатлашиб, бу оилани камбағалликдан чиқариш чораларини кўрялмиз, — дейди йиғин раиси Дилафруз Солиева. — Яқин кунларда оилага тегишли уй-жойни таъмирлаб, икки бош қўй олиб бермоқчимиз. Чунки Дилбар она бироз хаста бўлса-да, меҳнат қилишдан қочмайди. Фақат

ДАРВОҚЕ...

Фарғона вилоятидаги 584,3 миң хонадонда 41 миң гектар томорқа майдонлари бор. Эрта баҳорда томорқаларнинг 23 миң гектарига сабзавот, картошка, дуккакли экинлар, полиз ва мойли экинлар экилади.

озгина эътибор, қўллаб-қувватлашнинг ўзи кифоя. Бундан ташқари, маҳалламиздаги боқимандалик кайфиятида юрган 3 нафар оила фарзандларини ҳудудимиздаги ишлаб чиқариш корхоналарига ишга жойиладик.

Боқимандалик касб... (ми?)

Фарғона туманидаги «Бўстонабод» маҳалла фуқаролар йиғинида умргузаронлик қилаётган Камолитдин Орзубоев тоғни урса талкон қиладиган йигитлардан. Аммо у кекса отасининг нафақасига кўз тикиб боқиманда бўлиб ўтирибди. Хонадондаги хайхотдек томорқа каровисиз. Холбуки, бу экин майдонларидан самарали фойдаланиш, чорва, парранда боқиш учун шароит бор. Ишчи гуруҳ аъзолари оила

бошлиғига иш, томорқадан фойдаланиш билан боғлиқ бир неча таклифларни билдирди. Камолитдин эса бунга рўйхушлик бермасдан қўйлаб кўриш керак»лигини айтди.

Жўрабой Темиров уч фарзанднинг отаси. Россияга иш излаб кетганига бир йил бўлибди. Турмуш ўртоғи Латофатнинг айтишича, ҳалигача бир сўм маблағ юборгани йўқ. Ишчи гуруҳ бу оиладаги мавжуд имкониятларни атрофлича ўрганди.

Эътиборли жиҳати, хонадон томорқасидаги мавжуд имкониятдан унумли фойдаланилса, ўзга юртга иш излаб боришга ҳожат йўқ. Оила бекаси орийатли, шижоатли аёл экан. Фарзандларини камолга етказиш учун астойдил ҳаракатга тушган. Экин майдони учун уруғ ҳозирлаб қўйибди. Айни кунда кичик иссиқхонада лимонария ташкил этишни мақсад қилган.

Афсуски, бугун баъзи инсонлар боқимандалик кайфиятидан қутула олаётгани йўқ. Ваҳолаки, уларнинг яхши яшашлари учун керакли бўлган барча шароитлар бор. Фақат озгина меҳнат, изланиш, интилиш бўлса бас. Ахир, «Олма пиш, оғзимга туш» дегани билан иш битиб қолмайди-ку. Шу боисдан ҳар бир оила билан ишлашда у ердаги мавжуд ҳолат, имкониятларга алоҳида эътибор қаратилмоқда, амалий таклифлар жамлаб берилмоқда.

Расул ҚАМОЛ
«Mahalla»

Сайёр солиқ текширувини ўтказиш тартиби маълум бўлди.

Имтиёзли кредит кимларга бериляпти?

Юртимизда яхши яшашга, фаровон ҳаёт кечиришга интилган киши борки, қандайдир қўшимча ишни йўлга қўйиш, тадбиркорлик қилиш, кўпроқ даромад топиш ҳаракатида бўлади. Президентимиз томонидан аҳолининг тадбиркорлик кўникмасини ошириш, оилавий тадбиркорликни ривожлантириш ва пировард натижада одамларнинг реал даромадларини кўпайтиришга қаратилган қатор фармон ва қарорлар қабул қилинди, бу йўлда бор имкониятлар ишга солинмоқда.

Шунга мутаносиб, одамларнинг ҳам оилавий тадбиркорликка қизиқиши кун сайин ортиб борапти. Буни тадбиркорликни бошлаш истагидаги юртдошларимиз сони кўплигидан ҳам билиш мумкин.

Маълумотларга кўра, Қашқадарё вилоятида 2019 йилда тижорат банклари томонидан аҳоли бандлигини таъминлаш ва оилавий тадбиркорликни ривожлантиришга қаратилган ижтимоий дастурлар бўйича 33 минг 538 нафар фуқаро 658 миллиард 581 миллион сўм миқдорида имтиёзли кредит олиб, қайсидир фаолият турини йўлга қўйган.

Етти хазинанинг бири

Мамлакатимизда паррандачиликни ривожлантиришга катта эътибор қаратилиб, бу тармоқда кўплаб истиқболли лойиҳалар ҳаётга татбиқ этилди. Натижада бизнеснинг

ранда бўлса, 4,8 фоизи фермер хўжаликлари, қолган 30 фоизи кишлоқ хўжалиги фаолиятини амалга оширувчи бошқа тадбиркорлик субъектлари хиссасига тўғри келади. Бундан кўриниб турибдики, ушбу соҳада тадбиркорларнинг қизиқиши ошиб, улар томонидан паррандачилик маҳсулотлари етиштириш бўйича кўплаб лойиҳалар амалга оширилмоқда.

Шаҳрисабз шаҳридан Нодиржон Саиджонов ҳам тадбиркорлик фаолиятини айнан паррандачиликни йўлга қўйишдан бошлади.

— «Yoshlar — kelajagimiz» жамғармаси томонидан имтиёзли кредит ажратилаётганини эшитиб, анча вақтдан буён уйлаб юрган лойиҳани рўйбега чиқаришга киришдим, — дейди Н.Саиджонов. — Молиявий кўмак сўраб, жамғарманинг шаҳар бўлими масъуллалигида мурожаат қилдим. Улар 450 миллион сўм

истикомат қилади. У маҳалла фуқаролар йиғини кўмагида «Хар бир оила — тадбиркор» дастури доирасида Самарқанд вилоятидан ҳар ойда 5 мингтача бройлер жўжаларни сотиб олиб, парвариш қилмоқда.

— Паррандачилик сердаромад соҳа бўлиши билан бирга, ўзига хос мураккаб ҳисобларга ҳам эга, — дейди тадбиркор Мейли Садамов. — Ўз болангизни қандай парвариш қилсангиз, унга ҳам шундай эътибор билан қараш керак. Бироз эътиборсизликка йўл қўйсангиз ҳам унумдорлик кескин пасайиб кетиши ёки паррандалар нобуд бўлиши мумкин. Шу боис уларга берилаётган озуқа таркибида керакли витамин ва минераллар бўлишига асосий эътиборни қаратамиз.

Тадбиркор аини пайтда замонавий товукхона барпо этиш ва фаолиятини янада кенгайтириш ни мақсад қилган.

10 та иш ўрни

Деҳқонobodлик Барно Холикулованинг ҳам ёшлигидан тикувчиликка қизиқиши баланд эди. Интилиши бонс бу хунарни мукамал эгаллаб, чеварлиги билан ном қозонди. Бугун эса у туманининг тадбиркор аёллари сафида. Ўтган йили «Хар бир оила — тадбиркор» дастури асосида банкдан 30 миллион сўм имтиёзли кредит олган чевар 7 та замонавий тикув машинаси харид қилиб, тадбиркорлик фаолиятини бошлаб юборди. Хозир у раҳбарлик қилаётган «Холтўраева Саодат» хусусий корхонасида 10 нафар хотин-қиз доимий иш билан банд.

— Аини пайтда аёллар ва болалар либослари, иш кийимлари, чойшаблар тикмоқдамиз, — дейди Барно Холикулова. — Буюртма асосида бир неча турдаги тикувчилик маҳсулотларини етказиб бериш имкониятимиз бор. Аҳоли билан бир қаторда, турли ташиқлотлардан ҳам буюртмалар келмоқда. Эндиликда фаолиятимизни янада кенгайтириш устида ҳам ишляпмиз.

Кредит маблағлари талон-торож қилингани фош этилди

Афсуски, айрим мансабдор шахслар томонидан бу жараёнга салбий таъсир этувчи ҳаракатлар ҳам кузатишмоқда. Жумладан, кредит ажратишда банк ходимлари тадбиркорларга сунъий тўсик қўйишга тўғри келган ҳам бор гап. Бош прокуратура ҳузуридаги Иқтисодий жиноятларга қарши курашиш департаменти вилоят бошқармасидан

маси катта инспектори Тўлқин Қурбонов. — Шунингдек, департаментнинг Миришкор тумани бўлими томонидан ўтказилган терговга қадар текширувда «Ағробанк»нинг Миришкор филиалида бошқарувчи лавозимида ишлаган Р.Ж. ва бошқалар имтиёзли кредит

Қашқадарё вилоятида 2014 йилда мавжуд паррандалар сони 4 миллион бошдан, йиллик тухум етиштириш салмоғи эса 300 миллион донадан ошган бўлса, жорий йилнинг 1 январь ҳолатида паррандалар сони қарийб 6,5 миллиондан ортиқни ташкил этди.

мазкур йўналиши бўйича иш унумдорлиги ҳам, олинаётган даромад миқдори ҳам ошиб бормоқда.

Мисол учун, Қашқадарё вилоятида 2014 йилда мавжуд паррандалар сони 4 миллион бошдан, йиллик тухум етиштириш салмоғи эса 300 миллион донадан ошган бўлса, жорий йилнинг 1 январь ҳолатида паррандалар сони қарийб 6,5 миллиондан ортиқни ташкил этди. Шундан 65,2 фоизи аҳолининг шахсий ёрдамчи хўжаликларида боқилаётган пар-

миқдорида имтиёзли кредит олишимда ёрдам кўрсатишди. Бу пулга ўз саромаямизни қўшиб, санаот усулида товук боқиб унун зарур шарт-шароитларни ҳозирладиқ. Таъминотчи корхоналардан зотдор жўжаларни харид қилдик. Аини кунда бу товукларимиз тўлиқ тухумга кирди. 15 минг дона паррандадан ҳар кун 13 минг донадан ортиқ тухум оляймиз.

Яна бир тадбиркор Мейли Садамов Чирокчи туманидаги «Чирокчи» маҳалласида

олинган маълумотларга кўра, вилоятдаги иккита тижорат банки филиалларида аҳолига берилиши керак бўлган 2 миллиард 250 миллион сўмдан ошиб имтиёзли кредит маблағлари талон-торож қилингани фош этилди.

— Департаментнинг Чирокчи тумани бўлими томонидан ўтказилган терговга қадар текширув жараёнида «Қишлоққурилишбанк» акциядорлик тижорат банки Кўдадала филиали мансабдор шахслари 2019 йилда 119 нафар фуқаро номига расмийлаштирилган 1 миллиард 400 миллион сўм имтиёзли кредит маблағларини ҳужжатларни сохталаштириш йўли билан талон-торож қилингани аниқланди, — дейди Бош прокуратура ҳузуридаги Иқтисодий жиноятларга қарши курашиш департаментининг вилоят бошқар-

маблағларини ажратиш юзасидан сохта шартномалар тузгани аниқланди. Натижада жами 52 нафар фуқарога ажратилган 925,1 миллион сўм миқдоридаги имтиёзли кредит маблағларини талон-торож қилганлар. Аини пайтда мазкур икки ҳолат юзасидан ҳам тегишли тартибда жиноят иши қўзғатилиб, тергов ҳаракати олиб боришмоқда.

Хулоса

Кўза кунда эмас, кунда синади, деганлари рост. Юқоридаги шахслар қилмишларига яраша жазосини олар. Лекин бу воқеалар бошқаларга ибрат бўлиши керак. Бугун статистик рақамларни бўғртириб кўрсатишга эмас, реал натижаларга интилиш лозим. Шунда чиндан ҳам, кишлоқларда аҳоли бандлиги таъминланади.

Шоҳиета БОЗОРОВА
«Mahalla»

Жаримани ихтиёрий тўлаган ҳуқуқбузар 30 фоиз имтиёзга эга бўлади.

Ўтган йили уй олмоқчи бўлган 7140 нафар аёлга рад жавоби берилган.

Нега?

Президентимизнинг 2018 йил 2 февралдаги «Хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш ва оила институтини мустаҳкамлаш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармонида мувофиқ, юртимизда оғир аҳволга тушиб қолган, муҳтож аёлларни уй-жой билан таъминлаш бўйича аниқ чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Аммо кейинги пайтларда оммавий ахборот воситалари орқали айрим ҳолларда уй-жойларни ажратишда ноҳақликларга йўл қўйилгани, оғир аҳволга тушиб қолган, ногирон, ёлғиз аёллар қолиб, уй-жойлар барча имкониятларга эга фуқароларга тақдим қилингани тўғрисидаги шикоятлар бўйи кўрсатяпти. Хўш, бу қанчалик тўғри? Кимлар аёлларни қўллаб-қувватлаш мақсадида қабул қилинган Президент фармонидан шахсий манфаатлари йўлида фойдаланиб қолишга уринапти? Мазкур саволлар билан мамлакатимиз Бош прокуратураси бошқарма прокурори Адҳам Одинаева мурожаат қилдик.

22, Сирдарёда 8, Бухорода 4, Сурхондарёда 2 ва Хоразмда 1 нафари уй-жой олмаган. Масалан, Нукус, Тахтақўтпир, Шуманай, Қонимех ва Зарафшон туманларида яшовчи уй-жойга муҳтож аёлларнинг бирортасига уй-жойлар берилмаган. Умуман, республика бўйича 100 дан ортиқ ҳолатларда уй-жойлар оғир ижтимоий аҳволдаги хотин-қизлар ўрнига, ҳақиқатда уй-жойга муҳтож бўлмаган аёлларга ажратиб берилган.

Мисол учун, Наманган туманида 51 нафар оғир ижтимоий аҳволдаги аёллар уй-жой учун навбат кутиб турган

ратий эвазига 7 млн. сўм пора олганлиги учун жиноий жавобгарликка тортилган.

1576 нафар аёл уй-жой билан таъминланди. Аммо...

Умуман, 2019 йилда уй-жой олиш учун мурожаат қилган 8716 нафар хотин-қизнинг 7140 нафарига рад жавоби берилиб, Низом талабларига асосан уй-жойга муҳтож сифатида рўйхати шакллантирилган 1576 нафар хотин-қизнинг 1492 нафари ёки 94 фоизига уй-жой сотиб олишлари учун 25,8 млрд. сўм бошланғич бадал

рувчиларнинг уй-жойга муҳтож хотин-қизлар тоифасига кириши ариза ва ҳужжатлар тақдим этилгач, 15 кун мuddат ичида кўриб чиқирилиши лозим бўлса-да, ўтган йилда Сирдарёда 106, Самарқандда 66, Фарғонада 42, Навоийда 16 та, 2020 йилнинг 2 ойида эса Қашқадарёда 348, Сирдарёда 39 ва Фарғонада 31 та аризалар белгиланган мuddатда кўриб чиқилмаган. Уй-жойга муҳтожлик даражасини аниқлаш, ёзма тавсияни биринчи навбатда энг юқори балл тўплаганларга берилиши қондаларига риоя этилмаган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Раёсати мажлисининг тегишли қарорига асосан, 2020 йилнинг 20 мартига қадар 1576 нафар уй-жойга муҳтож бўлган аёлларнинг рўйхати шакллантирилиши лозим бўлса-да, таҳлил даврига фақат 1116 нафар бундай тоифадаги аёллар рўйхати шакллантирилган.

Нима қилмоқ керак?

Юқоридаги ҳолатлардан келиб чиқиб, прокуратура органлари хотин-қизларнинг муаммоларини ўз вақтида аниқлаш, ёрдамга муҳтож бўлган ва оғир ижтимоий аҳволга тушиб қолган хотин-қизларга, шу жумладан, ногиронлиги бўлган аёлларга ижтимоий-ҳуқуқий, психологик ва моддий ёрдам кўрсатилиши устидан назоратни кучайтирди. Уларни иш билан таъминлаш учун «Хар бир оила — тадбиркор», «Yoshlar — kelajagimiz» дастурлари асосида имтиёзли кредитлар ажратилишига кўмаклашиши, соҳада профилактика тадбирларини ўтказиш назоратининг асосий йўналишлари ҳисобланади. Бу борада оғир ижтимоий вазиятдаги хотин-қизларни уй-жой билан таъминлаш учун қўллаб-қувватлаш уй-жойларни белгиланган мuddатда ва сифатли қурилиши устидан қатъий назорат ўрнатилди.

Улуғбек ИБОДИНОВ
«Mahalla»

Туман ҳокимининг ўринбосари 5 нафар хотин-қизни уй-жойга муҳтожлар рўйхатига асоссиз киритган

— Дарҳақиқат, Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг фармонида мувофиқ, Вазирлар Маҳкамаси «Оғир ижтимоий вазиятга тушиб қолган хотин-қизларга, ногиронлиги бўлган, кам таъминланган, фарзандларини тўлиқсиз оилада тарбиялаётган ва уй-жой шароитини яхшилашга муҳтож оналарга арзон уй-жойлар бериш тартиби тўғрисидаги низомини қабул қилган. Хотин-қизларга арзон уй-жойлар ана шу низом талабларидан келиб чиқиб тақсимилаши керак, — дейди А.Одинаев. — Аммо проку-

ратура органлари томонидан ўтказилган текширувлар жойларда бу борада қонунбузилиш ҳолатларига йўл қўйилаётганини кўрсатмоқда. Жумладан, туман ва шаҳар ҳокимликлари ҳузуридаги уй-жойга муҳтож бўлган талабгорларни таллаш бўйича комиссиялар фаолияти тўғри ташкил этилмаганлиги, юклатилган вазифалар тўла-қонли ижро этилмаётганлиги, ҳақиқатда уй-жойга муҳтож аёлларни уй-жой билан таъминлаш аҳоли қониқарсиз эканлиги аниқланипти. Хусусан, айрим ҳудудларда арзон уй-жойлар қурилмаганлиги оқибатида, уй-жойга муҳтож сифатида рўйхатга киритилган аёлларнинг 84 нафари, шундан Қорақалпоғистон Республикасида 47, Навоийда

2020 йилнинг 20 мартига қадар 1576 нафар уй-жойга муҳтож бўлган аёлларнинг рўйхати шакллантирилиши лозим бўлса-да, таҳлил даврига фақат 1116 нафар бундай тоифадаги аёллар рўйхати шакллантирилган.

МЕНДА САВОЛ БОР...

I ва II гуруҳ ногиронлиги бўлган тадбиркорлар учун имтиёзлар

— II гуруҳ ногирониман, тадбиркорлик билан шуғуллансам, менга бирор имтиёз бериладими?

Севара ОЧИЛОВА.

Қашқадарё вилояти Яккабоғ тумани.

Елена ИСМОИЛОВА,
Давлат солиқ қўмитаси
Жамоатчилик билан алоқалар ва ҳуқуқий ахборот
бошқармаси бошлиғи:

— Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 1 декабрдаги «Ногиронлиги бўлган шахсларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармони асосида ногиронлиги

мавжуд фуқароларга қатор қўшимча солиқ имтиёзлари жорий этилган. Жумладан, қатъий белгиланган солиқнинг имтиёзли ҳажми 2018 йил 1 январдан бошлаб фаолият кўрсатиш тури ва уни амалга ошириш жойидан қатъи назар, I ва II гуруҳ ногиронлиги бўлган шахс ҳисобланган яқка тартибдаги тадбиркорлар учун қатъий белгиланган солиқ бир ойда энг кам иш ҳақи (ЭКИХ) нинг 50 фоизи миқдориди белгиланган.

бўлса-да, туман хотин-қизлар қўмитаси мутахассиси С.Бозорова уй-жойга муҳтож бўлмаган онаси Ж.Бозоровага кўп қаватли уйлардан 2 хонали хонадон ажратилишига эришган. Мазкур ҳолат юзасидан Наманган туман прокуратураси томонидан туман ҳокимининг ўринбосари Т.Сиддиқова ҳамда қўмита мутахассиси С.Бозорова интизомий жавобгарликка тортилиб, Ж.Бозоровага ажратилган хонадон I-гуруҳ ногирони Ю.Бокиевага берилиши таъминланган.

Шу каби Андижон тумани ҳокимининг ўринбосари Н.Зокирова 5 нафар хотин-қиз уй-жойга муҳтожлар рўйхатига асоссиз киритилганлиги учун интизомий жавобгарликка тортилган. Шеробод тумани хотин-қизлар қўмитаси бош мутахассиси Н.Амонов эса ижтимоий ҳимояга муҳтож Д.Бектошевдан уй-жой аж-

маблаглари Хотин-қизларни ва оилани қўллаб-қувватлаш жамоат фонди ҳисобидан тўлаб берилган. Хусусан, Қорақалпоғистон Республикасида 91, Андижонда 132, Бухорода 88, Жиззахда 110, Қашқадарёда 110, Навоийда 54, Наманганда 92, Самарқандда 120, Сурхондарёда 110, Сирдарёда 90, Тошкент вилоятида 180, Фарғонада 154, Хоразмда 95 ва Тошкент шаҳрида 66 нафар аёлга ажратилган арзон уй-жойларнинг бошланғич бадали тўланган.

Аризаларни кўриб чиқишда белгиланган тартиблар бузилаётир

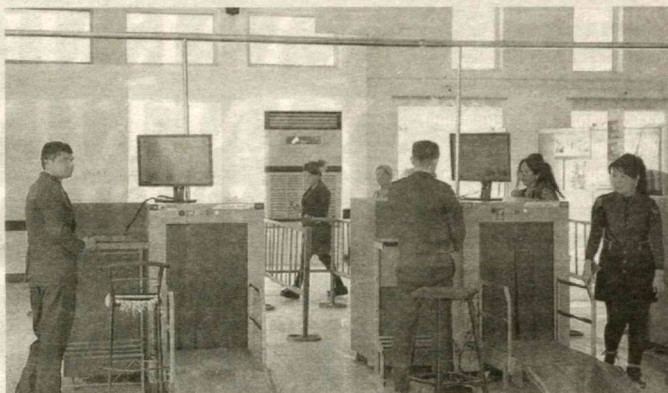
Шу билан бирга, арзон уй-жойларни бериш учун аризаларни қабул қилиш, талабгорларни таллаш ва уларга ёзма тавсия беришда Низом талаблари бузилиш ҳоллари учраяпти. Жумладан, ариза бе-

Микрокредит ва микроқарз миқдорлари оширилди.

Ю

ртимизда барча соҳаларда ўтказилаётган ислохотлар божхона тизимини ҳам четлаб ўтаётгани йўқ. 2018 йил 1 сентябрдан божхона органларида мавжуд куч ва воситалардан фойдаланиб, жаҳоннинг етакчи давлатларида божхона назорати соҳасида фойдаланилаётган ахборот технологиялари имкониятларини ўрганган ҳолда «Хавфни бошқаришнинг автоматлаштирилган тизими» ишлаб чиқилди ва синов тарзида ишга туширилди. Мана, бир йилдирки, «Хавфни бошқариш тизими» амалиётга тўлиқ татбиқ этилган. Бу эса соҳадаги иш жараёнига ижобий таъсир этиши тайин.

Хўш, хавф ўзи нима? Бу тизим тадбиркорлик билан шуғулланаётганлар учун вақтдан ва маблағдан ютиш имкониятини берадими? Шу хусусда мутахассисларга юзландик.

«Хавфни бошқариш тизими» хавфларни камайтира олдими?

Тизим давлат экспертизасидан муваффақиятли ўтди

— Президентимизнинг 2018 йил 24 ноябрдаги «Божхона маъмуриятчилигини такомиллаштириш ва Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона хизмати органлари фаолияти самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги фармони давлат божхона хизмати органлари тизимидаги кенг қўлмалли ислохотларнинг янги даврини бошлаб берди, — дейди Давлат божхона қўмитаси раиси ўринбосари Бахтиёр Раҳимов.

— Мазкур фармонга биноан, товар ва транспорт воситаларининг божхона назорати ва расмийлаштирувни амалга ошириш жараёнида 2018 йилнинг 1 декабридан «сарик» ва «қизил», 2019 йилнинг 1 мартидан эса «яшил» ва «кўк» йўлакларни қўллашни назарда тутувчи «Хавфни бошқариш тизими» амалиётга тўлиқ татбиқ этилди. «Хавфни бошқариш» автоматлаштирилган ахборот тизими давлат экспертизасидан муваффақиятли ўтди ва Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитаси — муаллифлик ҳуқуқи эгаси сифатида электрон ҳисоблаш машиналари учун яратилган дастурунинг расмий рўйхатдан ўтказилганлиги тўғрисидаги Интеллектуал мулк агентлигининг гувоҳномасини олди.

Хавф ўзи нима?

Божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларига ривож этилмаслиги эҳти-модининг даражаси бўлиб, хавфни бошқариш — хавфнинг олдини олиш ва уларни имкон қадар камай-тириш, уларнинг қўлланилиш самарадорлигини баҳолаш, шунингдек, божхона операцияларининг бажарилиши устидан назорат қилиш бўйича чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалда бажарилиши, божхона органларида мавжуд бўлган

ахборотнинг узлуксиз янгила-нишини, таҳлил этилишини ва қайта кўриб чиқирилишини назарда тутувчи доимий иш-лардир. Содда қилиб айтганда, «Хавфни бошқариш тизими» божхона қондаларига амал қилувчи тадбиркорликни қўл-лаб-қувватлаш, ўрнатилган тартибларга риоя қилмайдиган ТИФ (товарнинг эгаси ёки товарга нисбатан божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатла-рига мувофиқ ваколатларга эга бўлган ёхуд товарнинг эгаси номидан тегишли шартнома

қилиш ва баҳолаш бошқарма-си бошлиғи Гайрат Нуржа-нов. — У соҳанинг тараққий этишига, ундаги фаолиятни соддаштиришга қўмаклаша-ди. Тизимни жорий этишдан мақсад ҳам хавфнинг олдини олиш ва уларни имкон қадар камайитиришдан иборат. Бир йил ичида тизим тўлақонли ўзини оқлади. Амалдаги қонун-чиликда божхона расмийла-штируви мuddати уч кун қилиб белгиланганига қарамасдан товарларни расмийлаштириш учун сарфланадиган вақтнинг қисқаришига эришилди. Мисол учун, олдинлари экспортга мазкур тизим жорий этилишига қадар 136 дақиқа сарфланган бўлса, ҳозир мuddат 3 бараварга қисқариб, 44 да-қиқани ташкил этмоқда. Импортда тизим жорий этилишидан олдин 394 да-қиқа сарфланган бўлса, ҳо-зирги кунда мазкур мuddат 2,6 мартаба қисқариб, 154 дақиқа вақтни олиши мумкин.

Мазкур тизим жорий этилишга қадар барча ТИФ иштирокчиларига божхона органлари томонидан бир хил баҳо берилган. Бугунги кунда жами 105 800 та ТИФ қатнаш-чилари фаолият кўрсатаётган бўлиб, улардан 74 403 таси ҳалоллик даражаси бўйича баҳоланди. Хавфни бошқариш автоматлаштирилган ахборот тизимидан самарали фойдала-

нилиши, хавфларни минимал-лаштириш чоралари қўллани-лиши натижасида ўтган давр мобайнида давлат бюджетига 81,6 млрд. сўмлик қўшимча божхона тўловлари ундирилди.

Коронавирус юк ўтказишга тўсқинлик қила олмайди

— Бугунги кунда жаҳоннинг юздан ортиқ мамлакатларида коронавирус инфекцияси қайд этилган бўлиб, инфекция билан боғлиқ халқаро эпидемик вазиятдан келиб чиқиб, республикаимиз ҳудудига коронавирус кириб келиши, тарқалиши ҳамда аҳолининг санитар-эпи-демологик осойишталигини таъминлаш мақсадида, бир қанча тадбирлар амалга оши-ришмоқда, — дейди Божхона қўмитаси матбуот хизмати мутахассиси Хусан Тангриев. — Хусусан, жорий йилнинг 15 март кунини Ўзбекистон Рес-публикаси Бош вазирини ҳузурида мазкур масалага бағишлаб ўтказилган йиғилишида, 2020 йилнинг 16 март кунидан бош-лаб Давлат чегараси орқали ўтказиш пунктларида шахслар ва йўловчи ташувчи транс-порт воситалари ҳаракатини вақтинча тўхтатиш бўйича қарор қабул қилинди.

Мазкур йиғилиш таф-силотлари оммавий ахборот воситаларида эълон қилинганидан сўнг айрим ташқи иқтисодий фаолият билан шуғулланувчи фуқаролар томо-нидан «экспорт-импорт тартибида транспорт воситаларида ташилаёт-ган юклар ҳам чегарадан ўтказилмас экан-да», деган ортиқча хавотир-лар билдирилмоқда.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, мазкур чекловлар юк автомобиллари, авиа, темир

йўл, дарё транспортларида юк ташиш билан шуғулланувчи шахслар, уларнинг транспорт воситалари ва ташилаётган ташқи савдо юкларига таал-луқли эмас. Чегара ўтказиш ҳудудларида мазкур ташувлар-ни амалга ошираётган шахс-лар ва уларнинг транспорт воситалари тегишли тартибда текширувлардан ўтказилиб, республикаимиз орқали ҳара-катланишига рухсат берилади.

Шу билан бирга, мазкур масалаларга оид ҳар қандай му-рожаатлар бўйича Ўзбекистон Респу-бликаси Давлат божхона қўмитасининг туну кун фаолият кўрсатувчи 11-08 рақамли ишонч телефонида қўнғирок қилишингиз мумкин.

Хулоса ўрнида

Божхона органларига так-дим қилинадиган барча маъ-лумотларни тўлиқ текшириш ва ишончлилигини таъмин-лашнинг иложи йўқ. «Хавфни бошқариш тизими» эса мазкур органларнинг чекланган ре-сурсларидан юқори самарадор-лик билан фойдаланишда аска-моқда. Бунда асосий эътибор юқори ставкали, доимий харак-тердаги божхона қонунчилиги бузилиши ёки маҳаллий ишлаб чиқарувчилар манфаатларига путур етказадиган ёхуд дав-латнинг бошқа манфаатларига таҳдид соладиган, ҳимоя қилиш божхона органлари гарданига юклатилган энг хавфли ҳолат-ларга ва етказиб бериш жа-раёнларига қаратилиши лозим. Ушбу тизим орқали транспорт воситаларининг туриб қолиши барҳам топади, юкларни ташиш ва божхона терминалларида сақлаш билан боғлиқ ортиқча харажатларга чек қўйилмоқда.

Нилуфар ЮНУСОВА
«Mahalla»

ДАРВОҚЕ...

Сўнгги бир йил давомида расмий-лаштирилган божхона юк декла-рацияларининг

► 7 фоизи ёки 174 305 таси

«яшил» йўлак тартибида;

► 39 фоизи ёки 300 367 таси

«сарик» йўлак тартибида;

► 38,3 фоизи ёки 294 167 таси

«қизил» йўлак тартибида расмий-лаштирилган.

ёки ишончнома асосида иш қўрувчи (шахс) иштирокчилари фаолияти устидан назоратни амалга оширишга мўлжаллан-ган.

— «Хавфни бошқариш» янги пайдо бўлган тушунча эмас, — дейди Божхона қўмитаси-нинг Хавфларни мониторинг

Инсоният ўз тарихи давомида турли офатлар, юқумли касалликларга дуч келган. Бунга ҳоҳида катта шаҳарларда чиқиндиларнинг тўпланиб қолиши, баъзида эса жониворларда учрайдиган касалликлар сабаб бўлган. Яқин тарихимизда ҳам шунга ўхшаш эпидемияларга гувоҳ бўлганмиз. Коронавирус ҳақида ҳам шу каби фикрларни айтиш мумкин. Дарҳақиқат, коронавирус қердан пайдо бўлди? Унга чалинамслик учун нималарга аҳамият беришимиз керак? Келинг, бу ҳақда яна бир бор маълумот бериб ўтамиз.

Коронавирус — ўзи нима?

Ушбу касаллик инфицирланган хужайралар цитоплазмасида кўпаяди. Вирус дастлаб Хитойнинг Ухань вилоятида беморларнинг буйрак фаолияти бузилиши ва бошқа ички аъзолар зарарланиши билан кузатилган эди. Ўшанда унинг хайвонлардан юкиши айтилганди. Ҳозирда унинг одамдан одамга ҳаво-томчилари, маиший контакт (кўл бериб кўришиш ва х.к) йўли билан юкиши аниқланди. Коронавирус аломатлари иситма, йўтал, ҳолсизлик ва нафас қисилиши билан кечади. Касалликнинг инкубацион (яширин) даври 2 кундан 14 кунгача давом этади.

Айтиш кераки, бу вирус аввал ҳам қайд этилган бўлиб, коронавирус — 38 турни ўз ичига олган вируслар оиласи ҳисобланади. Улардан фақат олтитаси одамга юкиши мумкин. Янги касаллик вирус эса еттинчисига айланди. Тадқиқотчиларнинг фикрига кўра, вирус дастлаб хайвонлардан тарқалган, эндиликда эса у инсонлар ўртасида оммалашмоқда. Бу вирусни барча ёшдаги одамлар юктириши мумкин. Ёши катта, сурункали касалликка йўлликкан, иммунитетни заифлашган одамларда у кийинроқ кечади.

Касалликка қарши вакцина борми?

Ҳозирги кунда инфекциянинг олдини олиш учун вакцина, шунингдек, вирусга қарши махсус даволаш усуллари мавжуд эмас. Клиникалар томонидан тевддан ўтказилиб, ўзига хос даволаш усуллари бутун ўрганилмоқда. Соғлиқни сақлаш вазирлиги Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти ва дунё давлатларининг мутахассислари билан биргаликда вирусга қарши янги вакцина ва даволаш методларини яратиш устида фаол ишламоқда.

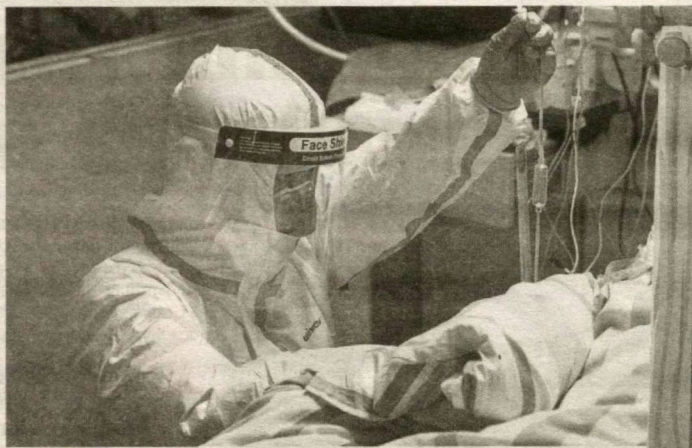
Ундан қандай химояланиш мумкин?

Бу касалликни даволаш борасида мутахассислар ҳамон бир тўхтамага келмаган. Аммо унинг қай тарзда юкиши аён. Шунга кўра, касаллик хавфининг олдини олиш борасида аниқ тавсиялар ишлаб чиқилган. Аввало, зарурат бўлмаган тақдирда оммавий тадбирларда иштирок этишдан имкон қадар чекланиш керак. Кўчага чиқканда ҳар доим спиртли геллар ва бир марталик нам салфеткаларни олиб юриш, тиббиёт никобини бир кунда 3-4 марта янгисига алмаштириб тақши тавсия этилади.

Кўллари тез-тез, яхшилаб совун билан ювиш ва спиртли дезинфекцияловчи воситалардан фойдаланиш, тўйиб

ҲАР ҚАНДАЙ СИНОВНИ ҲАМЖИҲАТЛИК БИЛАН ЁНГИШ МУМКИН

АГАРДА СИЗДА КОРОНАВИРУС ИНФЕКЦИЯСИ ВА У БИЛАН БОҒЛИҚ
ВАЗИЯТ ЮЗАСИДАН ҚЎШИМЧА САВОЛ ТУҒИЛСА, ТУНУ КҮН ИШЛОВЧИ
«10-03» РАҚАМИГА ҚЎНҒИРОҚ ҚИЛИНГ

овқатланиб, иммунитетни кўтариш зарур. Чунки вирус биринчи ўринда камқувват ва сурункали касалликларга чалинган кишиларга юкиши кузатилган.

Юз-кўзни кир қўл билан ушламаслик, уй хайвонларини боқибди гигиена қоидаларига қатъий риоя қилиш ва одамлар олдидан йўталганда ёки аксирганда оғзингиз ва бурунни даструймол, салфетка, ҳеч бўлмаганда, тирсакни букиб тўсиш ҳам ўзингиз ва атрофдагиларни юқумли вирусдан химоялашга хизмат қилади.

Коронавируснинг аломатлари шамоллаш ва гриппдаги ҳолатга ўхшаш. Шу боис шамоллаш ёки грипп аломатлари бор одамлар билан яқин, юзма-юз мулоқот қилишдан чекланиш зарур. Иситма, йўтал, нафас олиш қийинлашиши каби белгилар намёнён бўлса, шифокор хузурига борманг, бошқалар билан яқин мулоқотга киришманг, аммо кечиктирмасдан тиббий ёрдамга телефон орқали мурожаат қилинг. Хоналарни тез-тез шамоллатиб турунг. Бу вируснинг тарқалмаслиги учун жуда муҳим!

Яна қандай чораларни кўриш керак?

Кўллари тўғри ва мунтазам ювиш: камида 20 сония давомида совун билан ва қафтинг барча жойларини яхшилаб ювиш, шундан сўнг, қўлни яхшилаб артиш, кир қўллар билан юзга, айниқса, бурун, оғиз ва кўзга тегмаслик керак.

Никобни доимо, ҳатто уйда оила аъзолари билан бўлганда ҳам тақиб юриш зарур. Никобнинг ипларини иложи борида қаттиқроқ тортиб боғлаш даркор, шунда никоб бурунни яхшироқ ёпади. Шунингдек, тиббиёт никобидан бир мартагина фойдаланиш, уни таққанда тегинмаслик, нам ёки кир бўлса, алмаштириш, ечганда резинаси ёки боғичидан ушлаб ечиш ва ечиб ташлагандан сўнг қўлни совунлаб ювиш керак.

Озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш учун ҳам зарур чора-тадбирларни

МАВЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ:

✓ Қонунчиликка кўра, боғчада ёки 6 ёшга тўлмаган болага ўрнатилган карантин даврида болага қараш учун ота-онасидан бирига ёки оиланинг бошқа аъзосига тегишли санитария-эпидемиология органлари томонидан карантин белгиланган, лекин 14 календарь кундан ошмаган муддатга меҳнатга лаёқатсизлик варақаси берилади.

✓ Агарда ходим карантин вақтида санитария-эпидемиология органлари томонидан атрофдаги шахслар орқали юқумли касалликка чалиниш хавфининг олдини олиш мақсадида ишдан четлатилган бўлса, давлат ижтимоий сугуртаси бўйича нафақа берилади.

✓ Вақтинча меҳнатга қобилиятсизлик нафақаси меҳнатда майиб бўлган ва касб касаллигига чалинганда иш ҳақининг тўлиқ миқдорида, бошқа ҳолларда эса иш ҳақининг 60 фоизидан 100 фоизигача миқдорда тўланади.

✓ Бундай нафақанинг энг кам миқдори меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдори (679 минг 330 сўм) нинг 35,2 фоизидан, яъни 239 минг 124 сўмдан оз бўлмаслиги ва нафақа ҳисоблаб чиқариладиган иш ҳақи миқдоридан ортиб кетмаслиги лозим.

✓ Ходимнинг айбисиз бекор туриб қолинган вақтда унинг ўртача иш ҳақи сақланади. Яъни карантин ҳолатида корхона томонидан ходимларга бекор қолиш даври учун ўртача ойлик иш ҳақи тўланаверади.

ДАРВОҚЕ...

Афсуски, юртдошларимиз орасида коронавирус аниқланганидан кейин инфекция билан боғлиқ турли ёлғон хабарлар тарқалмоқда. Хусусан, Бош прокуратура хузуридаги Департаментнинг хабар қилишича, интернет тармоқларида Чилонзор тумани Қатортол кўчасидаги дорихонада коронавирусга қарши дори воситаси мавжудлиги тўғрисида эълон осилган расмлар тарқалган. Ушбу ҳолат юзасидан ёлғон рекламани олиб ташлаш бўйича тушунтириш ишлари олиб борилган.

кўриш лозим. Хусусан:

✓ Хом гўшт ва пиширилган махсулотлар учун алоҳида пичоқ ва чопиш тахталарини ишлатинг;

✓ Пиширилган махсулотлар билан муомала қилишдан олдин хом махсулотларни, айниқса, гўшт ва сут махсулотларини ушлагандан кейин қўлларни ювинг;

✓ Гўшт махсулотларини овқатга ишлатиш шарти шуки, улар яхшилаб қайнатилган ёки қовурилган, яъни обдон пиширилган бўлиши керак;

✓ Касал хайвон ёки касаллик оқибатида ўлган хайвон гўштини асло овқатга ишлатманг;

✓ Келиб чиқishi хайвонларга мансуб махсулотларнинг хом ёки чала қайнатилганларини истеъмол қилишдан чекланинг. Кесимида зарарланишга йўл қўймайлик учун хом гўшт, сут билан эҳтиёткор муомала қилиш лозим. Сутни яхшилаб қайнатинг.

Эслатиб ўтамиз, юртимизда 2020 йил 15 март санасида илк коронавирუს билан оғриган бемор қайд этилди. Айни шу кун Вазирлар Маҳкамасида Бош вазир А.Арипов раислигида ўтказилган йиғилишда коронавирусга қарши курашиш бўйича қатор чора-тадбирлар белгиланди. Жумладан, барча таълим, (мактабгача таълим, мактаблар, коллеж ва лицейлар, олий ўқув юртлири)да икки ҳафталик (ҳозирча!) таътил эълон қилинди. Оммавий тадбирлар, спорт мусобақалари бекор қилинди. Ўзбекистон ҳудудида қириш ва чиқishi вақтинча тўхтатилди. (истисно тарихида ҳоризждан келишни истаган юртдошларимизга махсус рейслар ташкил этилади).

Раъно ТОҶИБОЕВА,
Тошкент тиббиёт академияси
катта ўқитувчиси.

Ўзбекистонда коронавирус ҳақида сохта хабарлар тарқатаётган 33 та аккаунт аниқланди.

Кутубхона тизими ўзгарди, кутубхоначи эса...

Бирида яхши...

Бухоро вилояти Гиждувон туманида Оғитма овули мавжуд. Туман марказидан 180 чакирим узоқда жойлашган овул мактаби ҳам мўъжазгина. Атиги 52 нафар ўқувчи тахсил олади. Ўтган йили анчайин уриниб қолган эски бино ўрнига янги замонавий иншоот қуриб берилди. Мактаб кутубхонаси эса хона етишмовчилиги сабабли эски бинода қолган.

Бурчакдаги чоғроқкина қарнайли печни айтмаса хона таъмири, моддий-техника базаси ёмонмас. Китоб жавонлари барчаси янгиланган. Қозок, ўзбек, рус тилидаги икки мингдан зиёд бадий асарлар алфавит асосида тартиб берилган. Нафақат мактаб ўқувчилари, балки овулда истикомат қилаётган барча китобхонлар учун абонемент дафтарчалари очилган.

Дафтарчаларда эса ўн-ўн беш чоғли ўқувчининг 30-40 дан зиёд китобни ўқигани қайд этилган. Аввалги шубҳаландиқ: нахотки «преписка» шу дашту далаларга ҳам келган бўлса...

Ўй, шу маҳал китоб алмаштиргани келган икки нафар 10-синф ўқувчи қиз шубҳаларимизга ўрин қолдирмади. Сухбат давомида уларнинг

мунтазам кутубхонага қатнашини таъкидлади.

— Яқинда «Уста ва Маргарита» асарини ўқиб тугатдим. Ҳозир «Ака-ука Карамазовлар»ни ўқияман, — дейди ўзини *Мадина деб таништирган қиз*.

Китоб ўқиган киши билади: Булгаков ёки Достоевскийни ўқий оладиган киши даражасини. Шу боис китобхонлик маданияти пасайиб кетишига замонавий технологияларни айбдор сифатида кўрсатаётганлар сўзи шунчаки баҳона эканлигига амин бўлдик.

Аммо мазкур мактаб кутубхонасидаги аҳвол эса... Тўғри, жавонлар талаб даражасида. Китоблар ҳам оз эмас. Бирок...

— Китоб фондигиз қанча? — сўраймиз ўзини *кутубхоначи дея таништирган аёлдан*.

— Билмасам, бирор беш мингча бордир...

— Нега, сизда адабиётлар рўйхати йўқми?

— Бор эди. Компьютердада. Қозоғга чиқарганимни райОНО(туман халқ таълими) га бериб келгандим. Ҳозир ток келсин, чиқариб бераман...

Кутубхона томонга кирамиз. Китоблар алфавит асосидамас, ўз ҳолича терилган, дарслик ва бадий китоблар аралашиб ётибди.

даражасида эмас. Ўқувчилар билан бадий асарлар таҳлилига бағишлаб тадбирлар ташкил этилмаган.

Ачинарлиси, на Гиждувон туманидаги 21-мактаб, на мазкур 2-мактаб кутубхоначиларининг бадий адабиётлардан бохабарлиги ҳаминкадар.

Ахир, кутубхоначи ҳузурига келган болалар билан суҳбат давомида унинг ёши, дунёқараши, қизиқишларидан келиб чиққан ҳолда унга мутолаа учун маълум бир китобни тавсия этиши, ўқувчи китобни қайтарар маҳали у билан тушунганлари юзасидан мулоқот қилиши керакмасми?.. Агар кутубхоначининг ўзи ўша адабиётни ўқимаган экан, унда қандай қилиб асар мавзуси, унда илгари сурилган ғоя ва мазмун ҳақида мулоқотга кириша олади?

Кутубхоначилик иккиламчи ишми?

Эсимда, аммамга совчилар келишганда куёв бўлишининг бошқа маҳалла ҳудудида кутубхоначи бўлиб ишлашини эшитган отам раҳматли бобом ва бувим олдида қаттиқ қаршилик қилганди.

Ўзим учун эса ўша пайтларда кутубхоначиликдан-да яхши, кутубхоначиликдан-да завқирок иш йўқ эди. Тўғрида, кун бўйи китоблар ичида бўласан. Орада бир-икки китобхоннинг картотекасига ёзишни айтмаса, бошқа вақт фақат китоб ўқийсан. Мудом кулф бўлган кутубхона эшиги олдида сарғайиб ўтирмайсан. Ёки кутубхоначининг уйига чақириб бориб, уни нон ёпаётган, кир юваётган жойидан олиб келганинг учун эринганнамо юзини кўрмайсан...

Ўшанда отамни қанчалик ноҳақ деб ҳисоблаган бўлсам, кейинчалик кутубхоначининг арзимас маоши, эркак кишининг эса оила таъминотидаги масъулияти борасидаги тасаввурларим шакллана боргани сари унинг қаршилигини тушундим.

Ўшандан сўнг бир неча ўн йиллар ўтди, тузум ўзгарди, замон ўзгарди, ҳатто кутубхона тизими ҳам ўзгарди. Аввалги қишлоқ кутубхоналари бузилиб, китоблар фақат таълим муассасалари ҳузуридаги Аxbop-рот-ресурс марказлари тасарруфига берилди. Аммо, фақат кутубхоначига нисбатан муносабат ўзгармади.

Ҳали ҳам энг кам маош олувчи кутубхоначи. Шу боис мактабда тузукрок дарс ўта олмайдиган ўқитувчини ёки бирор маълумотга эга бўл-

таъсир кўрсатяпти?

Аслида китобхонлик учун берилган энг катта мукофот ўша китоб ортидан эришилган шавқ ва шуур, маънавий озукадир. Қачонки, ўқиган асаринг оламига чуқур кириб бориб, ҳар бир қаҳрамоннинг тақдир билан яшамасанг, шу қаҳрамонни шу тақдирга гирифтор этган муаллиф билан ҳаёлан бахslashмасанг, сен китобхон бўла олмайсан. Китобга кириб борганинг сари ундаги хронологик рақамлар, исмлар, воқеалар иккиламчи бўлади. Энди сен шу асар оламига параллел тарзидаги оламнинг иштирокчисига айланасан, яшайсан. Ана шу китобнинг энг катта завқи, энг олий мукофоти.

Тўрда турган тўрт нафар ҳакам олдида берган саволларга ёдланган, тафаккур призмасидан ўтказилмаган тўғри жавобларни қайтарган киши энг яхши китобхон бўла олмайди! Ҳатто, автомашина тортиқ этилиши ҳам жамиятда оммавий китобхонлиқни келтириб чиқармапти.

Нега деганда машина олган киши бир ёки келинг, беш-ўн нафар киши. Шу боис биз китоб одами деганда, биринчи навбатда, танлов ғолибларини эмас, ёзувчи, шоир, олим... ва кутубхоначиларни тушунамиз. Ўша кутубхоначи қўшимиз, танишимиз ҳаётига қараб фарзандимизга китобга ошнолик бўйича ижобий ёки салбий тавсия берамиз. Шу боис жамиятда оммавий китобхонлик

нафақат Абай, Мухтор Авезов, Абдулла Қаҳҳор, Худойберди Тўхтабоев каби қозок ва ўзбек адаблари, балки Некрасов, Гоголь, Дюма сингари жаҳон адабиёти намояндалари ижодидан ҳам бохабарлиги маълум бўлди.

Иккисида акси...

Туман марказидаги 21-мактабдаги аҳвол билан таниша туриб, юкоридаги манзаранинг аксига ғувоҳ бўлдик.

11-синф ўқувчилари билан мулоқот чоғида уларнинг аксарияти кутубхонага бирор маротаба ҳам кирмаганини тан олди. Баъзи бирлари эса кутубхонада бўлган ўқитувчинини чакириш ёки бошқа бирор юмуш билан кирган. Бутун синф ўқувчиларидан атиги уч киши — бир йигит ва икки қиз

— Ўқувчилар бирор китобни сўраса, топишга қийиналмайсизми, алфавит асосида жойлаштирганда ўзингизга анча қулай бўларди, — сўраймиз яна.

— Билмасам, китобнинг ҳам жойлаштириш тартиби бўладими, болалар ўзларига керакли китобни кириб олиб чиқишади. Кейин яна келтириб жойига қўйишади. Мен картотекасига қайд қилиб қўяман, томон.

Бухоро туманидаги 2-мактаб кутубхонасида ҳам моддий-техника базаси, адабиётлар таъминотида муаммолар бўлмагани ҳолда иш юритувда камчиликлар яққол кўзга ташланади. Кутубхоначи томонидан адабиётлар рўйхати шакллантирилмаган. Китобхонлар абонемент картотекаларини тўлдириш талаб

Тўрда турган тўрт нафар ҳакам олдида берган саволларга ёдланган, тафаккур призмасидан ўтказилмаган тўғри жавобларни қайтарган киши энг яхши китобхон бўла олмайди!

маган, бошқа жойда иш топа олмаган директор танишими, кутубхоначиликка жойлашади. Ходимнинг савияси, дунёқараши иш самарадорлигига таъсири эса яққол аксиома!

Китобхонга машина берган билан китобхонлик даражаси ортадими?

Сўнгги йилларда аҳоли, айниқса, ёшлар китобхонлик маданиятини ўстириш мақсадида турли танловлар ўтказилмоқда. Республика босқичи ғолибларига, ҳатто, автомашина совға қилинмоқда.

Барчаси яхшикуя, аммо бу рағбат ёшларимизнинг китобхонлик даражасига қай тарзда

даражасини ошириш учун биринчи навбатда, кутубхоначилар мавқени ошириш, уларнинг маошини яхшилаш, кейинчалик шу маошга лойиқ савияли кадрларни жалб этиш керак.

Ана шунда болаларимиз телевизордаги китобхонга эмас, ўзлари кўрган «ожонли» кишига ҳавас қилишади. У билан ўқилган асарлар мутолааси жараёнида адабиёт оламига тобора чуқурроқ кириб боришади. Жамият ҳам эфирдаги бир ёки беш-ўн нафар китоб тарғиботчиси ўрнида ҳар бир қишлоқ, маҳалла, мактабларимизда минглаб самарали тарғиботчилар хизматида эга бўлади.

Акбар РУСТАМОВ
«Mahalla»

ДАРВОКЕ...

Статистик маълумотларга кўра, ер юзидagi одамлар етти мингдан зиёд тилда сўзлашади. Қизиғи шундаки, ана шу тилларнинг атиги бир фоизда (70 та тилда) ер шар аҳолисининг 90 фоизи гаплашади. Қолганлари кам фойдаланадиган, йўқолиб кетиш арафасида турган тиллардир.

Ўзбек тилида Ер юзида 50 миллионга яқин аҳоли гаплашади. Бу ҳар 150 кишидан бири ўзбек тилида сўзлайди, деганидир. Бошқача айтганда, ўзбек тили сўзлашувчилар сонига кўра, сайёрамизда энг кенг тарқалган, ҳар бирида камида 30 миллион аҳоли гаплашадиган 40 та тилдан биридир.

РАҲБАРЛАРГА ТИЛ МАСАЛАСИ БҲЙИЧА МАСЛАҲАТЧИ КЕРАКМИ?

МАСЛАХАТЧИ МАҚОМИГА КЎРА, РАЎБАРНИНГ ЎРИНБОСАРИГА
ТЕНГЛАШТИРИЛИШИ ҲАМ УНИНГ ЗИММАСИДА КАТТА МАСЪУЛИЯТ
ТУРГАНИНИ ИСБОТЛАЙДИ

Дарҳақиқат, бундай ҳолатларни қўча-қўйда ҳар кунӣ, ҳар қаерда учратиш мумкин. Айниқса, қўпгина давлат ташқи-лотларининг реклама ўълонлари, расмий ҳатлари, буйруқлари ҳам рус тилида тақдим этилишига ўрганиб қолганмиз. Айрим давлат ташқилотлари расмий сайтларида ҳам шундай қамчиликларга дуч қеламиз...

Кейинги йилларда ўзбек тилининг давлат тили сифатидagi макomini кўтариш, унинг бoр имкониятини тўлақонли рамаoнбeн этишга алоҳида эътибор қаратил- моқда. Хусусан, жорий йил 20 январда Вазирлар Маҳмамасининг «Мамактагда давлат тилида иш юритилиши самарали тапқил қилиш чора-тадбирлари тўғри- сидаги» қарори қабул қилинди. Мазкур ҳужжатга биноан, давлат бошқаруви органлари, ҳўжалик бирлашмалари ҳамда ҳокимликлар тузилмаларида раҳбарнинг маънавий-маърифий ишлар самарадорли- гини ошириш, давлат тили тўғрисидаги қонун ҳўжатларига риоя этилишини таъминлаш масалалари бўйича маслаҳат- чи лавозими жорий қилинди.

Қайд этиш керак, ушбу амалиёт давлат ташқиқотларида юқоридаги каби жузъий камчиликларни бартараф этиш, ўзбек тилининг чин маънода давлат тили сифатидаги мавқеини кўтариш, ташқиқотларнинг ўзбек тилида иш юритишини таъминлаш йўлидаги оқилона қарор бўлди. Маслаҳатчи мақомига кўра, раҳбарнинг ўринбосарида тенглаштирилиши ҳам унинг зиммасида катта масъулият турганини исботлайди.

Тил масаласида лоқайдлик кетмайди

Жорий йилнинг 9 март кuni Бош вазир Абдулла Арипов раислигида кўча ва аҳоли пунктларини номлаш, пеплав-халар, реклама ва эълонларнинг давлат тилида берилиши сингари масалалар му-ҳокамасига бағишланган видеоселектор йиғилиши бўлиб ўтди.

Танқидий-тахлилий руҳда ўтган мажлисда айни шу масала — раҳбарларнинг давлат тили масалалари бўйича маслаҳат-

чисини тайинлаш ва уларнинг самарали фаолият олиб боришини таъшиқ этишга ҳам алоҳида урғу берилди. Йиғилишда афуски, ҳозиргача марказий давлат бошқаруви органларида муаммо қўламини ҳис этиш, маслаҳатчи тайинлаш жараёни эътибордан четда қолаётгани танқид килинди. Хусусан, 9 март сана-сига қалар 24 та вазирликнинг 14 тасида бу лавозим жорий этилгани, 11 та давлат қўмитасидан фақат 5 тасида маслаҳатчи тайинлангани қайд этилди. Айрим таъшиқотлар эса зўрма-зўрак топшириқни ёпиш билан бандлиги, маслаҳатчилик вазифасини соҳага алоқаси йўқ ходимларга юқлаб қўяётгани каттик танқид остига олинди.

— Тил — инсон тафаккури, жамият маънавияти кўзуси, асосий алоқа воситасидир, — дейди Республика Маънавият ва маърифат маркази раҳбарининг давлат тили масалалари бўйича маслаҳатчиси Феруза Азимова.

— Она тилимизнинг миллий ҳужастини сақлаш, қадрлашга ҳар биримиз бирдек масъулмиз. Айниқса, биз, маслаҳатчилар соҳадаги муаммоларга лоқайд қарашига ҳаққимиз йўқ. Хусусан, бу йўлда таъкилотлар фаолиятининг давлат тилига оид қонуни ҳужжатларига сўз-сино ривож этилишини танқидий ўрганиб,

аниқланган муаммоларини бартараф этиши чораларини қўришни зарур. Маслаҳатчилардан ҳудудлардаги барча таъшиқ ёзувлар, шу жумладан, лавқалар, эълонлар, реклама ва кўразмалар бошқа ахборот матнлари, таъшиқ реклама материалларининг давлат тили ва реклама тўғрисидаги қонуни ҳужжатларига мувофиқ бўлишини таъминлаш ҳам талаб этилади. Таъшиқотидаги ҳодимларнинг ўзбек тилини чуқур ўрганиши, уни ҳурмат қилишиа чорлаш, бу борада керакли чораларни қўриб, тарғибот ишларини олиб боришиш керак. Ҳар бир давлат орсанида ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги мавқеини оширсак, бутун бир жамиятда бунга эришган бўламиз.

Илм-фан тилдан айри ривожланмайди

Бугунги кунда ҳам тиббиёт, математика, фалсафа ва бошқа бир қанча фанлардаги атамалар лотин ёки юнон тилидан олинган. Сабаби, фанларга асос солинаётган антиқ даврда Юнонистон ва Римда илм-фан билан бирга, риторика, нотиклик каби тилга хос соҳалар ҳам ривожланган. Ўрта асрларда эса шарқ алломалари оламга машҳур бўлган. Бу даврда араб тили шарқ мамлакатларида

илм-фан билан бирга такомилга етган.

Ўзбек тилининг максеини кўтариш, оммабоплигини ошириш, ривожлантириш йўлидаги амаллар ҳам нафақат халкимизда ватанпарварлик руҳини кучайтиради, балки илм-фан ривожида муҳим аҳамият касб этади.

— Инновацион ривожланиши вазириги-
да иш боиласганидан сунг бир соҳада ўзбек
тилини татбиқ қилиши зарурат эклигини
қиз қўйди, — дейди Инновацион ривож-
ланиши вазирининг давлат тили маса-
лалари бўйича маслаҳатчиси, Вазирлар
Маҳкамаси ҳўзрдаги Атамалар комитети
аъзоси Исмаилов Султонов. — Бойси
уйиб соҳанинг ўзи мамлакатимиз учун янги
бир тилимдир. Ўнқалинда хориж тилидан
қариб келган атамалар жуда кўп. Соҳа
хўшимлари бир сузларни бемалол туғунашни
мумкин. Аммо оддий аҳоли учун уларнинг
мазмун-муҳиятисга етиб бориши қийин. Шу
бойс уларнинг ўзбекча мукўбилини топиши
ёки ўзбек тилида аниқ, барча учун туғи-
нарли бўлган изоҳларни яратили фақатгина
тилишунос олимлар, филологлар қўлидан
келиши мумкин. Шу бойс давлат таъсилот-
ларида учун лавозимини ажасрий этилиши
замон талаби эди, десак, хато бўймайди.

Атамалар комиссијасида фаолият юртиб, биология, математика, ахборот технологиялари, физика, кимё соҳаларида атамалар жуда кўпчилиги ва яна янгидан-яна атамалар шиддат билан кириб келатганига гувоҳ бўлишман. Юқорида таъкидлаганимдек, теъдда уларнинг ўзбекча муқобилини топиш ва оддий аҳолига тушунарли таразда изоҳини тақдим этиши эҳсос. Шунда ўсиб келатганим ёши авлод болалигиданок бу атамаларнинг маъини чақа олади. Улғайган, фанини чуқурроқ ўрганиш, турли касбиёт ва янгиликларни ҳаётга татбиқ этишига вақт сарфлайди. Шундангина тилимиз нафақат мамлакатимизда, балки бутун дунёда юқори мавқега эга бўлади.

Айни пайтда мамлакатимизда ўзбек тилининг давлат тили сифатидagi макomini кўтариш борасида қатор саъй-ҳаракатлар амалга оширилмоқда. Айниқса, бу йўлдаги ҳаракатлар натижаси давлат ташкилотлари раҳбарларининг тил масалалари бўйича маслаҳатчиларининг қанчалик ташаббускорлиги, фидойилигига ҳам боғлиқ. Зеро, барча жабҳаларда қўшимчизинг илгор давлатлар қаторидан жой олишида ўзбек тили ривожини улкан аҳамият касб этади.

Санжар ЭШМУРОВ
«Mahalla»

Фуқароларни пропискага олиш 1 июлдан Ягона портал орқали амалга оширилади.

ЖОЙ НОМЛАРИ ВА РЕКЛАМАЛАР ЎЗБЕК ТИЛИДА ЎЗИЛИШИ ШАРТ!

Тил — миллатнинг борлиги ва бирлигини кўрсатувчи энг муҳим воситадир. Маълумотларга кўра, бугун дунёда олти мингга яқин тил ва шева бўлса, улардан бор-йўғи юзга яқини давлат тили мақомига эга. Ана шу тиллар орасида Она тилимизнинг борлиги бизга ҳам ғурур, ҳам масъулият юклайди.

Муаммолар таҳлил қилинди

— Президентимизнинг 2019 йил 21 октябрда қабул қилинган «Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармони тилимиз софлигини сақлашда муҳим қадам бўлди, — дейди **Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тилини ривожлантириш департаменти мудири Абдугаффор Кирғизбоев**. — Мазкур ҳужжатга мувофиқ, 21 октябрь санаси юртимизда «Ўзбек тили байрами кунини» деб белгиланди. Вазирлар Маҳкамасининг Давлат тилини ривожлантириш департаменти таъкид қилиниб, ҳукуматнинг 5 та қарори қабул қилинди. Ташкилотларда маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш, давлат тили тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилишини таъминлаш масалалари бўйича раҳбар маслаҳатчиси лавозимини жорий этилиб, Ўзбек тилини ривожлантириш жамғармаси тизилди. Шунингдек, пойтахтимизда ва вилоят марказларида Давлат тилида иш юритишга ўқитиш марказлари фаолияти йўлга қўйилди.

Яқинда Вазирлар Маҳкамасида ушбу мавзуга бағишлаб ўтказилган йиғилишда соҳага доир долзарб муаммолар таҳлил этилиб, истиқболдаги вазифалар белгиланган. Шунингдек, Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 20 январда қабул қилинган «Мамлакатда давлат тилида иш юритишни самарали ташкил қилиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори ижроси ҳам муҳокама қилинди.

Масалан, **Урганч тумани «Тажриба станцияси», Бешариқ туманидаги «Шайтонқўл», Дангара туманидаги «Яшиқ», Мингбулоқ туманидаги «Баланд Гўртепа», маҳаллалари номлари ўзгариши** сиз қолган. Айрим фуқаролар йиғинларининг номлари қонун ҳужжатлари талабига жавоб бермайди, Шунингдек, уларнинг номларини ўзгариши Ўзбек тилининг имло қоидаларига риоя этилмаган.

Маҳаллалар нега бундай номланган?

— Афсуски, фуқаролар йиғинларини номлашда ҳам ўзбек тилига хос бўлмаган ҳолатлар кўзга ташланмоқда, — дейди **Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги масъул ходими Ўзгирой Ўрозова**. — Таҳлилларга кўра, айрим маҳаллалар тарихимиз, маданиятимиз, маънавиятимизга тўғри келмайдиган номлар билан аталапти.

Вазирлигимиз ушбу камчиликларни бартараф этиш учун аниқ вазифаларни белгиланган. Хусусан, маҳаллаларга ном беришда, биринчи навбатда, тарихий жой номларини сақлаб қолишда ҳудудий комиссиялар, шунингдек, топонимистлар ва тилишуносларга, тарихчилар ҳамда этнографлар билан яқиндан ҳамкорлик қилишни белгиланган.

Маълумотларга кўра, бугун республика бўйича 800 дан ортиқ маҳаллалар тарихий ҳамда маишхўр шахсларнинг номи билан аталади. Хусусан, юртимизда **Амир Темури номида 34 та, Мирзо Улуғбек номида 42 та, Алишер Навоий номида 74 та, Захриддин Муҳаммад Бобур номида 35 та** маҳалла мавжуд. Шу билан бирга **ат- Термизий, ал-Бухорий, Аҳмад Юғнакий, ал-Фаробий, Ибн Сино, Фурқат, Чўлпон, Увайсий, Нодира, Фитрат, Авлоний, Ойбек, Гафур Ғулом, Шароф Рашидов, Ҳамид Олимжон** каби буюк сиймоларнинг номлари қўйилган.

Тарихий шахслар номи билан аталувчи маҳаллаларда яшовчи аҳоли, айниқса, ёшларни ўша шахс ҳақида кўпроқ маълумотга эга бўлиши учун маҳаллаларнинг кириш қисмига ўша шахслар ҳақида маълумот ўрнатиш режалаштирилмоқда.

Кўча номларининг аҳволи ҳам аянчли

Яшнобод туманидаги «Проектная», Асака туманидаги «Алаам», «ДАН орти», «Мозортати», Жаркўрган туманидаги «Зоопарк», Қизирик туманидаги «Дон қабул қилиш», «Химия», Шайхонтохур туманидаги «Костёрная», Олмазор туманидаги «Сумская» кўчалари на тилимизга, на дилимизга мос тушади.

Битта туманда бир хил номдаги икки ва ундан ортиқ кишлоқ, маҳалла ва кўча мавжудлиги ҳам жиддий муаммодир. Айни пайтда мамлакатимизда 100 дан зиёд кишлоқ ва маҳалла номлари такрорланади. Масалан, **Оҳангарон туманида — 3 та «Янгикишлоқ», Чинозда — 2 та «Қахрамон», Хатирчи туманида — 2 та «Тошбулоқ», Гийдувон туманида — 2 та «Пахтакор»** деган кишлоқ ва маҳалла бор. Тошкент шаҳрида ҳам **Икбол, Кўксарой, Чўпонота ва Октепа** номлари бир нечта маҳалла номларида такрорланади. Республика

бўйича икки мингга яқин кўча номи бир туман (шаҳар) доирасида такрорланади.

Мисол учун, Бағдод туманида 5 та «Бўстон», Наманган туманида 5 та «Боғзор», Норин туманида 5 та «Мустақиллик», 4 та «Истиқлол», Шароф Рашидов туманида 5 та «Чаманзор», Ғаллаоролда 4 та «Бахмал» номи кўча бор.

Бу каби муаммо аҳоли маънавиятини аниқлаш, маълумотлар базасини тузиш, ҳудуднинг харитасини яратишда кийинчилик келтириб чиқаради. Олдий мисол, ана шундай маҳаллаларда яшовчи бир фуқаро тез ёрдам чақирса, мутахассислар қайси бирига боради?!

Номсиз қолаётган кўчалар

Республикадаги 131 мингдан зиёд кўчанинг 39 мингга яқини номсиз, 27 мингдан ортиғи тегишли қарорлар билан тасдиқланмаган.

Мисол учун, **Корақалпоғистон Республикасидаги 13 мингдан зиёд кўчадан — 3 мингдан ортиғи номсиз бўлса, 7 мингдан зиёдининг номлари тасдиқланмаган. Жиззах вилоятида 12 мингга яқин кўчадан — 2 мингтаси номсиз, 5 мингдан зиёдининг номлари тасдиқланмаган. Қашқадарё вилоятида 15 мингга яқин кўчадан 3 мингдан ортиғининг номи йўқ, 7 мингдан зиёдининг номлари тасдиқланмаган.**

Бу ҳудудларда географик объектларни номлаш ва қайта номлаш борасидаги ишлар ҳудудий комиссиялар ва маҳаллий ҳокимликлар томонидан ўз ҳолига ташлаб қўйилганини кўрсатади.

Рекламалар нега тушунарсиз?

— Тил ҳақида гапирганда кўчалардаги реклама эълонларидаги муаммоларни

айтмасликнинг иложи йўқ, — дейди **А.Кирғизбоев**. — Бугунги кунда республика бўйича 10 мингдан ортиқ ташқи реклама конструкциялари мавжуд. Уларнинг 7 мингдан зиёди Тошкент шаҳрида жойлашган. Афсуски, реклама билан шугулланувчи тадбиркорлар ўз даромадига яраша қонун талабларига риоя қилмаяпти. Реклама мазмунини ўзбек тили қоидаларига мутлақо мос эмас.

Вазирлар Маҳкамасида ўтган йиғилишда таъкидланганидек, бу каби камчиликлар фақатгина жамоатчилик аралашуви билангина тузатиш мумкин. Табиий савол туғилади: реклама оммага чиққунга қадар маҳаллий ҳокимлик, «Тасвирий ойина» ижодий уюшмаси нега унинг мазмунини билан танишмаган?

Савдо дўконлари, ошхоналарнинг пешнавлари, кўча ва бинолардаги реклама, эълонларнинг аксарияти ҳоржзий тилларда ёзилган. «Simsim», «Florensiya», «Sushibar Yoposha» ресторани, «Burger haus», «Kofe layk», «Golden fork», «Al delfin», «Marrakesh», «Somsa haus», «Chemodan.uz» дўконлари шулар жумласидандир.

Давлат тилида ёзилганларининг кўпиди кўпол хатолар учрайди. Ҳали очилиб улгурмаган савдо дўконлари, ошхоналар ва маиший хизмат кўрсатиш шохобчаларининг пештокига қатта харфлар билан «Скоро открытие», «Мы открылись» деб ёзиб қўйишади.

Хулоса қилиб айтидиган бўлсак, ҳар биримиз она тилимиз софлигини сақлашга масъул эканлигини унутмаслигимиз лозим. Зеро, тилимизнинг софлиги маданиятимизни, ўзлгимизни қай даражада англашимизни кўрсатади.

Хайрулло АБДУРАХМОНОВ «Mahalla»

МЕНДА САВОЛ БОР...

Давлат тилига риоя этилишини ким назорат қилади?

— Ҳозирги кунда кўчалардаги аксарият реклама баннерлари бошқа тилларда берилиши кузатилади. Реклама беришда давлат тилига риоя этилишини назорат қилиш қайси ташкилот зиммасида?

Назира ТУРСУНОВА. Сирдарё вилояти.

Учкун МАХМУДОВ, Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тилини ривожлантириш департаменти мутахассиси:

— Бу ишга, асосан, маҳаллий ҳокимликлар, Мо-

нополияга қарши курашиш қўмитаси ва Истеъмолчилар ҳукуқларини ҳимоя қилиш агентлиги масъул ҳисобланади. Аммо давлат тилига риоя этилишини ҳар биримиз ўзимиздан бошлашимиз керак.

ИЛК МАДРАСАЛАРДА ТАЪЛИМ ҚАНДАЙ УСУЛЛАРДА ОЛИБ БОРИЛГАН?

БУ ДАВРДА МУНОЗАРА-БАҲС УСУЛИГА ТЕЗ-ТЕЗ МУРОЖААТ КИЛИНГАН. МУНОЗАРА
УСУЛИ, БИРИНЧИДАН, ТАЛАБА НУТҚИНИ ЎСТИРСА, ИККИНЧИДАН, МАСАЛА
МОҲИЯТИНИ ЧУҚУР ИДРОК ҚИЛИШГА ОЛИБ КЕЛАДИ

Деёримиздан етишиб чиққан Абу Али ибн Сино, Имом Бухорий, Алишер Навоий, Мирзо Улуғбек каби олим-муассаларимиз, шоиру шуароларимиз бутун жаҳон илм-фан ва адабиёти ривожига улкан ҳисса қўшган. Тўғри, буюк бобокалонларимиз бундай камолотга тўғра истеъдоди ҳамда тинимсиз ўқиб-изланишлари натижасида эришган.

Аммо таъкидлаш керакки, Мувоҳаррунахр дёбирида қадимдан ёш ўғил-қизларни ўқитишнинг турли услублари қўлланган ҳамда дунёган олган таълим даргоҳлари — масжиду мадрасалар, хонақоҳлар фаолият юритган. Улуғ аждодларимиз у ерда илм-маърифатга меҳр қўйишган, кейинчалик эса ўзлари ҳам таълим тизимининг янада мукамаллаштиришга ҳисса қўйишган. Хўш, юртимизда илк мадрасалар қачон пайдо бўлган? Уларда ўқитиш тизими, таълим бериш услуби, камчилик ва ютуқлари нималардан иборат эди? Бугун мадрасаларнинг қайси жиҳатларидан ўрнатилган бўлсақ арзийди?

Билим олиш ҳар бир муслим ва муслима учун фарздор

Қадимги мадрасаларнинг мактеби ҳозирги олий ўқув юрлари даражаси билан тенг бўлган. Аввал бошида VIII-IX асрларда мамлакатимизда фақат масжидлар фаолият юритган. Ўқувчилар, асосан, у ерда ислом дини ақидалари, исломий илмлар (нақлий илмлар) билан бир қаторда аниқ фанлар (ақлий илмлар)ни ўрганарди. Ушбу масканларда ўқитишнинг «Имло» услубидан фойдаланилган. Яъни ўқитувчи қайсидир мавзунини айтиб турган, ўқувчилар эса уни ёзиб олиб, ёдлаган.

ДАРВОҚЕ...

Қадимги мадрасалардаги қоидага мувофиқ, ҳафтанинг тўрт куни: шанба, якшанба, душанба, сешанба — ўқиб кунлари, икки куни: чоршанба, пайшанба — мустақил мутлоа кунлари, жума — дам олиш кунли ҳисобланган.

Мадрасада ўқиш бир йилда олти ой давом этган, умумий қоидага мувофиқ, ўқув йили мезон ойининг биринчи куни (22 сентябрь) бошланиб, ҳамал ойининг биринчи куни (22 март) тугаган, ҳамал, савр, жавзо, саратон, асад, сунбула ойларида талабалар тирикчилик ишлари билан машғул бўлганлар.

Мадрасаларга хон ва подшоҳларнинг махсус фармони билан таътил берилган.

Х асрдан бошлаб таълим муассасалари бу услубдан воз кечишди. Бу, ўз навбатида, янги таълим даргоҳлари вужудга келишига замин яратган. Швейцариялик арабшунос олим Адам Меи бу ҳақда шундай дейди: «Ўқитишда янги усулларнинг вужудга келиши, ўз навбатида, янги турдаги ўқув муассасаларининг пайдо бўлишига сабаб бўлди. Аввал айтиб туриб ёздирини, яъни «диктовка» («имло») усули ўқитишда энг юқори даража ҳисобланган бўлса, Х асрдан бошлаб, «тадрис» («шарҳ», «изох») усули етакчи бўлиб қолди. «Тадريس» усули ўша даврда қабул қилинган илмий мунозара билан узвий боғлиқ эди, масжидлар эса мунозара учун мувофиқ эмас эди. Натижада бу даврга келиб мадраса вужудга келди».

Қайд этиш керак, энг йирик мадрасалар амирлар, шоҳлар, хонлар, беқлар, йирик мулкдорлар, шарият-дин пешволари томонидан бунёд этила бошланди ва уларга шарҳ меъморчилиги санъатининг энг гузал анъаналарига мувофиқ безаклар берилди. Самарқанддаги Улуғбек, Шердор, Тиллақори, Бухородаги Мир Араб, Абдуллаҳон, Тошкентдаги Кўкалдош, Хивадаги Оллоҳқулихон, Исломуҳжа мадрасалари ва миноралари меъморчилик санъатининг энг ноёб намуналари бўлиб, ўз даврининг энг машҳур

таълим даргоҳлари ҳисобланади.

Шу ўринда яна бир маълумот: мадрасалар пештоқида, эшикларига нақш билан илм олишга даъват этувчи Қуръони карим оятлари ёки Ҳадиси шариф даъватлари битилган. Масалан, Мирзо Улуғбек томонидан Бухорода барпо этилган мадраса пештоқида «Билим олиш ҳар бир муслим ва муслима учун фарздор» дейилган бўлса, Бухорода Абдуллаҳон қурдирган мадраса пештоқида «Билимдонлар билан нодонлар тенг бўладими?» сўзлари битилган. Бу ўқувчиларнинг илм олишга бўлган иштиёқини янада орттиришга замин яратган.

Мадрасалар неча турга бўлинган?

Мадраса ва мудarrisнинг эътибори давлат олдида, халқ орасида жуда юқори бўлган. Мадрасани хатм кутуб қилиш ва санал (шаҳодатнома) олиш ҳамма талабаларга насиб этавермаган. Чунки ўқув фанларига эътибор ва талабчанлик шу даражада юқори бўлганки, кўпайиб илми толибларнинг ўқиши 20-25 йилгача чўзилиб кетар, баъзилари ўқишни охирига еткази олмади ташлаб кетар эди. Бундан ташқари, дарслик ва ўқиладиган мажбурий асарларнинг деярли барчаси, шунингдек, уларнинг шарҳи ҳам араб тилида битилган эди.

Ўқитиладиган илмлар таснифи, ўқитиш савияси, мудarrisлар мактебига кўра, мадрасалар иккига бўлинган. Биринчиси, умумий таълим берувчи ўқув маскани бўлиб, у мадраса дейилган. Иккинчиси, мадрасайи олия деб юритилган ва таълим-тарбиянинг энг олий босқичи ҳисобланган. Мадрасалар кичикроқ шаҳарларда, туманларда, баъзан катта маҳалларда ҳам бўлган. Умумий таълим мадрасаларини битирган талабалар, асосан, ибтидоий мак-

табларда ўқитувчи, масжидларда имом, қозихоналарда муфтий ва бошқа лавозимларда ишлаган, баъзи қобилиятли, иқтидорли ёшлар мадрасайи олияда ўқишни давом эттирган.

Мадрасайи олияни тамомлаганлар эса давлат аҳамиятига молик касбларни эгаллашган. Хусусан, элчи, лашкарбоши ва бошқа юқори лавозимларга муносиб кўрилган. Шунингдек, айрим мадрасайи олияларда ихтисослашган фанлар улуми ақлия, улуми маъмурия, улуми харбия илмлари ўқитилган. Чунки у ерда айни шу йўналишдаги мутахассислар тайёрланган.

Мадрасаларнинг ҳам иқтисодий, ҳам маънавий мақомини белгиловчи ҳужжат — вақфономадир. Унда мадрасанинг бош мудarrisи ва турли фанлар мудarrisларидан тортиб, талабаларнинг сонига, мудarrisларга белгиланган маошидан тортиб, талабаларнинг стипендиясигача бўлган маблаглар ва бошқа турли маълумотлар қайд этилган.

Бугун ҳам фойдалансак бўладими?

Мадрасалардаги ўқитиш тизими, дарс бериш усулларини ўргатиш давомида унинг қўшгани бугунги кунда ҳам сакланиб қолган салбий жиҳатлари, айни пайтда кам фойдаланилувчи, аммо самарадор ўқитиш услублари эътиборимизни тортади.

Аввало, айни пайтда мактаб, академик лицей, хатто олий таълим муассасаларида ҳам айрим педагоглар мавзунини айтиб туриб, ўқувчи-талабаларга ёздирини услубидан фойдаланади. Баъзилари талабаларнинг билимига эмас, қанча консепт қилганига қараб баҳолайди. Юқорида таъкидлаганимиздек, бу услуб «имло» ўқитиш услубига яқин. Ундан эса Х асрдаёқ воз кечилган.

Мадрасалар тартиб-интизомга қаттиқ риоя қилиниши билан ҳозирги айрим таълим муассасаларига ўрнатилган бўлади. Хусусан, XV асрда Самарқанд ва Ҳирот мадрасаларида ўқиш муддати 8 йил бўлган ва уларнинг ўзига хос ўқитиш услуби ва дастурлари бўлган. Агар талаба 8 йил ичида дастур талабларини бажара олмаса, белгиланган вазифа тўхтатилган ва талабаларга кўрсатилган имтиёзлардан маҳрум этилган. Алишер Навоийнинг «Вақфия» асаридан яна шу нарса маълум бўладики, мадрасадаги тартиб-интизом, талабаларнинг дарсга қатнашини қаттиқ назорат қилинган. Дарс қолдирганларга вазифа бериш тўхтатилган ва хатто уч қатла сабабсиз дарс қолдирса, мадрасадан чиқарилган, унинг ўрнига муносиб талаба қабул қилинган.

Шунингдек, мудarris ва мадраса раҳбарларини тайинлашда ҳам ҳар бир даврда ўзгача услублар қўлланганки, ушбу усуллардан бугунги кунда ҳам бемалол фойдаланиш мумкин.

Мадрасайи олияда дарс бериш, ўқитиш усуллари алоҳида эътиборга лойиқдир. Хусусан, буюк мутафаккир Мирзо Улуғбек мадрасайи олияда дарс бериш жараёнида, айниқса, мунозара-баҳс усулига тез-тез мурожаат қилган. Мунозара (диспут) усули, биринчидан, талаба нутқини ўстирса, иккинчидан, масала моҳиятини чуқур идрок қилишга олиб келади. Афсуски, ҳозирги айрим ОТМда дарс ўпиш услубининг «Шарҳ» ёки «Имло» туридан кўпроқ фойдаланилади. Мунозара услубига старичча эътибор берилмайди.

Кейинги йилларда ўқитувчиларнинг обрўсини кўтариш, моддий томондан таъминлашни яхшилашга жиддий эътибор қаратилаётгани ҳеч кимга сир эмас. Бунинг қарангки, ўтмишда ҳам бу масала эътиборсиз қолдирилмаган. Мудarrisлар жамиятнинг юқори маош олувчи қатлами бўлиб, жамоатчиликнинг ҳурмат-эътиромига сазовор инсонлар бўлишган.

Бир сўз билан айтганда, мадрасаларнинг ўқитиш услубларининг энг яхши қирраларини таълим муассасаларига татбиқ этиш фақат фойда келтиради. Ёш авлоднинг тарбияси, камолотига бефарқ бўлмаган давлат ва жамиятнинг келажаги порлоқ бўлиши шубҳасиз.

Рашид ДОНАЕВ,
тарих фанлари доктори.

Муҳаммад Амири Накиббек мадрасасида ўлкашунослик музейи ва халқ кутубхонаси ташкил этилади.

Дилбар ИКРОМОВА:

«Санъаткор ЎЗИ ҲИС ҚИЛМАГАН КЕЧИНМАНИ ТОМОШАБИНГА ЕТКАЗИБ БЕРА ОЛМАЙДИ»

Ўзбекистон Миллий академик драма театри. «Ўзбекча рақс» спектакли намоиш этилмоқда. Спектакль рус қизи ва ўзбек йигитининг бир-бирини ёқтириб қолиши ва ҳаёт ришталарини бир умрга боғлашга аҳд қилиб, Ўзбекистонга келиши билан бошланади. Рус қизи Турсунбойнинг онаси Қумри ая ёрдамида оддий ўзбек хонадонининг пасту баландларига мослашади. Ҳақиқий ўзбек аёли тимсоли бўлган Қумри ая фарзандлари бахтини ҳамма нарсадан устун қўяди. Томошабини кулдирган, йиғлатган, ўйлантирган бу образни — Дилбар Икромова гавдалантирди.

Аслида «Келинлар кўзғолони»-даги Сотти образи билан халқимиз юрагига кириб борган, кейинчалик унинг меҳрини қозонган актрисанинг ҳар бир ижроси томошабин қалбидан ўрин олади. Ўзи билан яхши кайфият ва самимият олиб юргувчи Ўзбекистон халқ артисти билан театр ва кинонинг бутунги ҳолати, соҳадаги ютуқ ва камчиликлар ҳақида суҳбатлашдик.

Санъат ўз вазифасини бажара олаётими?

Театрда вазифа аниқ. У хоҳ трагедия, хоҳ комедия, хоҳ драма бўлсин, инсонни тарбиялайди. Кайси спектаклни олмаг, унда томошабинга бирон нарса айтилишига гувоҳ бўласиз. Тарбиявий жиҳатига эътибор қаратилмаган асарлар бадиний кенгашдан ўтмайди. Спектакллари саралашда унинг инсон маънавияти ва қалбига таъсири инобатга олинади.

Фильмларимиз ҳақида эса, тўғриси, аниқ ҳулоса бера олмаيمан. Бугун кино ва сериаллар кўпбанд олинмоқда. Тўғри, давлат бюртамаси асосида олинаётган фильмлар ҳам синовдан ўтказилади, аммо томошабинга тақдим этилаётган баъзи картиналарда ижодкор ёки режиссёр ўзи нима демокчи эканини тушуниш қийин. Театр ёки кино бўладими, унинг асосий вазифаси — ўргатиш, инсонлар турмуш тарзи ва ҳаётга кўзгу тутиш. Томошабин бу асардан ўзига ҳулоса чиқариши, қилаётган хатти-ҳаракати тўғриси ёки нотўғри эканига жавоб топиши лозим.

Пул буюкликни қафолатлайдими?

Бугун киночида «конфетка» деган атамга пайдо бўлибди. Сўрасам, кинода роль ижро этиш учун пул берадиганларини шундай номлашаркан. Баъзи режиссёрлар профессионализм тарафдори. Кичик эпизод бўлса ҳам соҳада тажрибаси бор актёр ва актрисаларга мурожаат қилади. Боиси ижро маҳорати нима эканини билмаган, пулига

ДАРВОҚЕ...

- ★ Д.Икромова 1947 йил 17 июлда Тошкент вилояти Бекобод шаҳрида туғилган;
- ★ 1996 йилда «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист», 2001 йилда эса «Ўзбекистон халқ артисти» унвонларига сазовор бўлган;
- ★ 2015 йилда «Меҳнат шўхрати» ордени билан тақдирланган.

ва кўринишига ишониб, машхурликни ҳавас қилганлар томошабинга образ нима демокчи эканини етказиб бера олмайди. Натижада томошабин телевизор пультаини биридан-иккинчисига ўтказаверади. На маданий хордик чиқаради, на бирон нарса ўрганади.

Бир кинога қақиринди, кичик эпизод 17 ёшли «конфетка» сабаб 7-8 марта олинди. Охири шу қизни қойиб бердим. Инсон ўзи ҳис қилмаган кечинмани томошабинга қандай етказиб беради, ахир. Бунинг учун ижодкорона ёндашув, таъсирчан қалб ва маҳорат керак. Шу боис мен «конфетка»ларга қаршиман. Чунки санъат машхурлик воситасига айланмаслиги керак. Инсон актёр сифатида шаклланиши учун неча йиллар керак? Ўзим 15 йил театрда устозларим ортиндан юрганман. Бу нимаси? Бугун пул бериб, эртага буюк бўлишни хоҳлашади? Афсуски, адашишади. Боиси пул билан халқ меҳрини қозониб бўлмайди.

Чумчук бўлса ҳам қассоб сўйгани яхши

Яқинда телевизорда «Оталар сўзи — ақлнинг кўзи» кўрсатувини кўрдим. Кичик

бир эпизодни профессионал актриса ижро этган. Роль шундай маҳорат билан ўйналганки, жуда таъсирландим. Қайнона роли ижросисининг маҳорати актриса бўлсамда, мени тўлқинлантирди. Образ жуда чиройли олиб чиқилган. Санъаткор сифатида актрисанинг қилган ишдан завқландим. Бу билан нима демокчиман, актёр ёки актриса учун ролнинг катта-кичиклиги эмас, унинг томошабинга қандай таъсир этиши муҳим бўлиши керак.

Нега суст, суст, суст?

Халқ орасида кўп юраман. Баъзилар «Опа, нега суст нарсалар кўпайиб кетди?», деб сўрайди. Шу соҳанинг вакили сифатида бу гаплар менга оғир ботади. Сўроққа тутишмасин, деб гоҳида жамоат транспортига чиқишдан кўра яёв юришни афзал кўраман. «Нега ўзбек киноси яхши эмас?», «Нега бундай, нега ундай» каби саволларга баъзида жавоб беролмай қолади, киши. Бундай муносабатдан гоҳида санъаткор бўлганимга афсусланиб кетаман.

Бунга ким айбдор? Соҳани ҳали яхши тушунай туриб кино олаётганларми ёки боя айтганим «конфетка»ларми? Балки кимдандир маблаг етишмас. Боиси ҳамкорлар ҳар доим ҳам ёрдам беравермайди.

Шунинг учун мажбурликдан «конфетка»ларга мурожаат қилишар. Боз устига, кино олаётганларнинг аксарияти ёшлар. Лекин улар ҳозирдан шундай ишласа, бунга ўрганиб қолмаслигига ким қафолат беради?

Ижодкор томошабин олқишидан куч олади

Олдинги санъаткорлар барибир бошқача эди, деган гапни кўп эшитаман. Нимага улар бошқача эди? Чунки ўз устида ишлашарди, санокчиларгина соҳада йўлини топиб кетишарди. Бугун-чи, дарахтни тепсангиз, санъаткор ётгади. Балки шундан-дир, санъаткорнинг қадри тушиб кетяпти. Қасрга қараманг — ҳамма санъаткор. Бу соҳанинг иши осон деб ўйлашади. Келиб нонини сў кўргач, қаттиқ экан, дейишади. Театрда роль ўйнаш ҳазилакам иш эмас. Унинг масъулияти катта. Ўзимдан қиёс, ўйнаган ролимдан кўнглим тўлмаса, уни яхшироқ ижро этиш ҳақида ўйлайман. Боиси энг адолатли баҳони томошабин беради, бир киши келиб: «Опа, ролни зўр ижро этдингиз», деса, қалбим тоғдек кўта-

рилади. Актёр томошабинлар эътирофи ва олқишидан куч олади.

Драматургия — театрининг асоси

Мазмунли драма саҳнага яхши спектакль олиб чиқилишини таъминлайди. Саҳналаштирувчи режиссёр уни саралашда «Буни нима учун олишимиз керак?», «Бу асар билан томошабинга нима дея оламан?», «Муҳлисларни қизиқтира оладими?», дея биринчи навбатда ўзига савол бериши керак. Драматургия кучли бўлсаю, режиссёр уни кўра билмаса, бунда ҳам кемтиклик пайдо бўлади. Ҳар иккисининг ўзаро уйғунлиги мукамал саҳна асари яратилишига хизмат қилади.

Афсуски, баъзи драматурглар ишини қайтарсангиз, хафа бўлишади. Айбни ўзгалардан кидиришга тутишади. Ундай қилиш керак эмас. Чунки ҳар кимда хато бор. Масалан, бирон ролимни яхши ижро эта олмасам, бунни ўзим ҳам ҳис қиламан. Уни тузатишга интиламан. Худди шундай, ҳар бир ижодкор, аввало, ўз камчилигини тан олиши, уни ҳал этиш учун ҳаракат қилмоғи лозим. Афсуски, драматургларимиз бугун изланмаётти, халқ ичида юрмаётти. Қачонки, улар ўз устида ишласа, халқ дарди билан яқин бўлиб, пишшиқ асарлар олиб келишса, актёрлар талашиб ўйнашади, маза қилиб ишлашади.

Ёшлар орасида кучли актёрлар ҳам бор. Уларни қўллаб-қувватлаш керак. Режиссёрлар доимий чехраларга таяниб қолмасдан, актёрлар ва актрисаларни кузатиб, улар учун мос ролларни бериши, истеъдодларни қозага чиқариши лозим.

Орзунинг ёши бўлмайди

Ижодкор ёшми, қарими, доим орзу билан яшайди. Ҳамма ролларимни яхши кўриб ўйнайман. Кичик роль бўладими, реклама роллиги ёки клип учунми, боримни бераман. Чунки, бу — менинг ҳаётим. Актёр роль билан тирик. Бир ҳафта съёмкага қақиринмасам, касал бўлиб қоламан, ўзимни худди кераксиз инсондек ҳис қиламан. Ҳар қандай ролни режиссёр қўйган талаб даражасида ижро этишга ҳаракат қиламан. Қанийди, имкони бўлганида барча ролларимни қайтадан, ўзгача ёндашув билан ўйнаган бўлардим.

Яқинда жазони ижро этиш муассасасига спектакль қўйишга бордик. Маҳбуслар билан учрашдик. Шунда шу кунгача ўйнаган ролларимни таҳлил қилдим. Улар орасида ҳеч махбус аёл ёки ёмон қайнонани ўйнамабман. Агар тақлиф қилинса, бу образларни ҳам гавдалантириш ниятим бор.

«Mahalla» мухбири
Садокат МАХСУМОВА
суҳбатлашди.

Ўзбекистонлик таниқли актёр Рустам Сагдуллаев Россияда «Йил одами» бўлди.

БЎЙИН ОҒРИСА, ҚУШЁР БЎЛИНГ!

СТАТИСТИК МАЪЛУМОТЛАРГА КЎРА, 25 ЁШДАН
55 ЁШГАЧА БЎЛГАН ДЕЯРЛИ ҲАР ИККИНЧИ
ОДАМ ОСТЕОХОНДРОЗДАН АЗИЯТ ЧЕКАДИ.
ОДАМ ҚАРИГАН САЙИН БУ КАСАЛЛИККА
МОЙИЛ БЎЛИБ БОРАВЕРАДИ. БИРОҚ ОҒИР
ЖИСМОНИЙ МЕХНАТ ВА УМУРТҚА ПОҒОНАСИ
ЖАРОҲАТЛАРИДА ХАСТАЛИК ЁШ ТАНЛАБ
ЎТИРМАЙДИ

Кабудимизга кирган 35-40 ёшлардаги киши бўйин соҳаси оғриётгани, ҳаттоки эрталаб ётиқдан бошини кўтара олмаётганини айтди. Зарурий муолажани буюришдан аввал унга оммавий равишда учровчи касаллик — остеохондроз ташхисини қўйди ва «Кўпроқ бадантарбия машқлари билан организмгингизни чиниқтириб бординг», дея кўрсатма бердик.

Бу қандай хасталик?

Остеохондроз (юнонча osteo — суяк, chondros — тоғай) — дунё бўйича кенг тарқалган касаллик тури бўлиб, китъа, миллат, жинс танламайди. Статистик маълумотларга кўра, 25 ёшдан 55 ёшга бўлган деярли ҳар иккинчи одам бу касалликдан азият чекмоқда. Одам қариган сайин остеохондроз билан касалланишга мойил бўлиб бораверади. Бироқ оғир жисмоний меҳнат ва умуртқа поғонаси жароҳатларида бу касаллик ёш танлаб ўтирмайди. Кимки, жисмоний машқ ва спорт билан шуғулланмаса, остеохондроз унга «ёпишиб» олади.

Ушбу хасталик умуртқа поғонасини бирлаштирувчи тоғай-пай қисмининг дегенератив трофик ва функционал ўзгаришлари натижасида келиб чиқиши аниқланган.

Умуртқа поғонасининг фаолияти функционал жиҳатдан факат боғловчи тоғай-пай апаратларига эмас, балки ушлаб турувчи тана ва умуртқа мушаклари, қон ҳамда нерв томирлари, орқа мия пардасига ҳам боғлиқ. Тананинг эгилувчанлиги, эластиклиги, ҳаракатчанлигини умурткалараро диск таъминлайди. Остеохондроз кўпроқ бўйин ва бел дискларида учрайди. Турли шикастланишлар таъсирида дискиннг асосий моддаси деполимеризацияга учраб, хужайрани жароҳатлайди ва ўзгариради, бу эса оғрик пайдо қилади.

Оғрик дарак беради

Остеохондрознинг ўзига хос клиник белгилари кузатилади. Оғрик бўйинни у ёқ-бу ёққа қимирлатолмай қолиш, кўкрак, бел-думғаза соҳасида безовта-

лик билан кучайиши мумкин. Тананинг оғрик кучайган нуқталарида ноқулайлик юзага келади. Эгилиш, букилиш, тез ҳаракат қилиш ўз-ўзидан чекланиб қолади. Бўйин соҳаси остеохондрозда оғрик аввал энса соҳасига, сўнгра елка ва қўлларга таркайди. Бемор бўйинни бурганда, елкаси ёки қўллари кўтарганда оғрик жуда кучаяди. Бўйин остеохондрози кучлироқ намоён бўлса, бош мия томон йўналган қон томирлари эзилиб, бош оғриши ва айланиши, чарчок, юрганда баъзан чайқалиб кетиш, қўлларда увишиш ва сезгининг пасайиши кузатилади.

Кўкрак остеохондрози юрак соҳасига ҳам оғрик беради. Ҳаракат қилганда, умуртқа поғонаси текширилганда, бемор оғрикнинг азобидан додлаб юборади. Бел соҳаси остеохондрозда бел-думғаза ачишувчи, қуйдирувчи, баъзан санчувчи оғрик бериб, бу оёққа ҳам ўтади, увишиш пайдо бўлади. Ўтириб-туриш тобора қийинлашади.

Қандай босқичларни ўз ичига олади?

Остеохондроз икки босқичда ўтади. Биринчиси, хондроз даври бўлиб, бунда умурткалараро диск ядросини ўраб турган боғловчи фиброз

халқа ва бошқа элементларда ўзгариш бошланади. Лекин диск оғрикни сезмагани учун бу давр беморда ҳеч қандай клиник белгиларсиз кечади. Иккинчиси, остеохондроз даври бўлиб, бунда бошланган дегенератив ўзгаришлар диск ва умуртқанинг суяк қисмига ўтади. Чегараланган «беркитувчи» пластинкалар йиртилиб, герметиклиги йўқолади, қон томир ва нерв толалари диск ичига ўтиб олиб, оғрик беради. Бу жараён диск атрофидаги умуртқа бўғимларида, қалта-узун пайларда ҳам ривожлана боради ва таънч аъзолар орасини торайтириб қўйиб, умуртқа «ўтириб» қолади.

Остеохондроздан азоб чекаётган беморлар билан суҳбатлашганимизда, улар оғир юкни кўпинча бир қўлда, бир елкада кўтарганини таъкидлашади. Нотўғри ўтириш, ҳаддан ташқари қомпоқ кўрпа-тўшакда ухлаш, ётиқлик балид қўйиб ётиш, ортиқча вазн, камҳаракатлилик туфайли мускулларнинг қотиб қолиши, доимий равишда оғир жисмоний меҳнат қилиш, қундалик овқатланиш рақсонда калий, кальцийнинг старли бўлмаслиги охир-оқибатда ҳар бир кишини остеохондроз касаллигига дучор этади.

Соғлом бўлай, десангиз...

Остеохондроз касаллигига ташхис қўйишда невролог ва вертеболог шифокорлар қўригидан ўтилади. Беморнинг шикоят, унда кечаётган клиник белгиларга қараб ташхис қўйилади. Аниқлаш қийин бўлган вазиятга дуч келинса,

ДАРВОҚЕ...

Остеохондрозни даволашда факат тананинг ўзини ҳаракатлантириш билан адо этиладиган 20-30 хилдаги жисмоний машқлар мажмуидан фойдаланиш дунё миқёсида тавсия этилган. Сувда сузиш, ухлаганда ўнг ёнбош билан, бўйинни кўтариб, ўртача қаттиқликдаги тўшакда ёки ортопедик матрасда ётиш ҳар бир кишининг ушбу хасталикка қилиниш хавфини камайтиради. Ляпко аппликаторидан фойдаланиш бўғимларда қон айланиш ва модда алмашинуви яхшилайд.

флюорография, компьютер ва магнит-резонанс томографияси ўтказилади. Касаллик охиригача даволанмаса, умуртқа поғонаси диск чурраси, инсулт, доимий равишда оёқ-қўлларнинг увишиш, музлаши, ҳаракатнинг чекланишига олиб келади.

Дори-дармон ва препарат билан даволаш орқали оғрик синдромлари, тўқималардаги яллиғланиш жараёнини тўхтатиш, танадаги метаболик ҳолатни нормаллаштириш мумкин. Электр асбоб-ускуналарни ёрдамида бажариладиган 5-6 хилдаги физиотерапия усуллари оғрикни камайтиришга ёрдам беради, дори-дармон таъсирини кучайтириб, мушак функциясини нормаллаштиради, асаб толалари сиклишини камайтиради ва касаллик асоратини йўқотишга ёрдам беради. 20-30 дақиқалик укалаш остеохондрозда тан олинган муолажа усули бўлиб, тўқималарда қон айланишини яхшилайд. Гидромассаж терапияси фаолиятнинг йўналиши сифатида санаб ўтилган таъсирларга қўшимча равишда тананинг асаб тизимини нормаллаштиришга имкон яратди.

Гўзал ҚОДИРОВА,
олий тоифали шифокор.

МЕНДА САВОЛ БОР...

Ревматоид артритнинг остеохондроздан фарқи нимада?

— Бармоқ, тизза бўғимларимда оғрик сезиб, ишфокорга муросжаат қилсам, ревматоид артрит ташхисини қўйишди. Ўзим аввалдан остеохондроз касаллигидан азият чекиб келаман. Уларнинг бир-биридан фарқи борми?

Зиёда НАҲАЛОВА,
Самарқанд вилояти.

Барно АЛИМУҲАММЕДОВА,
невропатолог:

— Ревматоид артрит бўғимларда ҳаракатнинг танглиги (сиккиклиги) билан изох-

ланади. Бу касалликка қалинганлар совук ҳаво, булутли кунда қаттиқ безовта бўлиши мумкин. Бўғимларда ҳаракат жуда қийинчилик билан бажарилади. Бу белги бўғим атрофидаги тўқима (периартикуляр) шиши ҳамда қонда эндоген глюкокортикоид миқдори камлиги билан тавсифланади. Касаллик баъзан иситма чиқариб, иштаҳани пасайтиради, одам тез чарчайди, дармони қўйи.

Остеохондрозда эса беморни бундай клиник белгилар эмас, балки тананинг бўйин, кўкрак, бел-думғаза қисмидаги мускуллар, нерв толалари оғриги безовта қилади.

Тошкентда жамоат транспортида йўлқирани «қалли соатлар» орқали тўлаш имкони яратилади.

ТИББИЁТДА

«ЖИН БОСИШ»

қандай изоҳланади?

ОЛИМЛАРНИНГ ЎРГАНИШЛАРИГА ҚАРАМАЙ, БУ БОРАДА АНИҚ ТЎХТАМГА КЕЛИНМАГАН. ЯЪНИ УЙҚУДАГИ ФАЛАЖЛИК — ТУНГИ БОСИНҚИРАШ ОЛИМЛАР УЧУН ҲАЛИГАЧА ЖУМБОҚЛИГИЧА ҚОЛМОҚДА

Канаданинг Уотерлу университети олими Аллан Чейн ва унинг ҳамкасблари тунги фалажликдаги ҳиссиётларни 3 гуруҳга бўлиб ўрганган. Улар қуйидагилар:

✓ «қандайдир бегонанинг борлиқ ҳисси», кўрқув, кўриш ва эшитишдаги галлюцинациялар;

✓ кўрак қафасида босимни ҳис қилиш, нафас олишнинг қийналиши;

✓ танадаги турли ҳиссиётлар — учши, танадан ташқарида яшаш каби ҳолатлар.

Ўрганишлар давомида энг кўп биринчи гуруҳдаги белгилар кузатилган. Тунги фалажлик кузатиладиган инсонлар текширувдан ўтказилганда уларнинг ўрта миёсида активлик юқори бўлган. Лексингтон университети неврологи Кевин Нельсон тунги фалажлик, танадан ташқарида яшаш ва ўлим олдидagi миёда бўладиган ўзгаришларни ўрганиб чиққан. Унинг ҳулосаси бўйича юқоридаги учала ҳолатда ҳам миёда бўладиган сезгилар бир хиллиги аниқланган.

Олимларнинг ўрганишларига қарамай, бу борада аниқ тўхтамга келинмаган. Яъни уйқудаги фалажлик — тунги босинқиращ олимлар учун ҳалигача жумбоқлигича қолмоқда. Шуниси аниқки, бу ҳолатда одам кўркади ва ўзини ожиз ҳис қилади. Бу инсон учун жуда ёқимсиз ҳолатдир.

Кимларни «жин босади»

Уйқудаги фалажлик, асосан, катталарда кузатилади, 3 ёшдан 8 ёшгача бўлган болалардаги шунга ўхшаш ҳолат тунги босинқиращ дейилади. Бу вазиятда одам тушга кирган нарсани эслай олмаслиги

мумкин. Аммо жуда кўрқинчли ва уйқуси оғир ўтганини ҳис қилади. Босинқиращ белгилари — кичкириклар, безовта ҳаракатлар, саросимага тушиш, аниққиса, болаларда йиғлаш, ҳар томонга тикилиб қараши, қўлига ниманидир ушлагандек тикилиб туради. Босинқираётган одам сизга тикилиб турганда у мени кўряпти, деб ўйлайсиз. У сизни кўриб турса-да, бу ҳолатни англамайди. Чунки у уйқуда бўлади.

Тунги босинқиращга чарчок (толиқиш), иситмалаш, рухий зўриқиш (ўз яқинини йўқотиш, ёлғиз қолиш ва ҳ.к.), бегона жойда ёки ҳаво кам жойда ухлаш, тўшакнинг носоз бўлиши, тунги навбатчилик, танадаги жароҳатлар сабаб бўлади. Шунингдек, юрак-қон томир касалликларида, танада кучли оғрик кечаётганда ва лор касалликларида ҳам босинқиращ кузатилади.

Умуман олганда, тунги босинқиращ катталарда кўпинча рухий ёки жисмоний зўриқишлардан сўнг юзага келади. Инсоннинг ҳаддан ташқари кўп ўйланиши бош миёнинг чарчашига олиб келади. Оқибатда қон томирларнинг спазми сабаб бошга қон яхши етиб бормади. Кислород етишмаслиги эса алаҳсирашга олиб келади. Ўрта ёшдаги болалар компьютер, телефон ва телевизор орқали турли дахшатли фильмлар, ўйинлар кўриши ва уларни кўп ўйлаши сабабли тунда босинқиращ чиқади. Чақалокларда эса онда ҳомилдорлик даври ёмон ўтса ёки туғруқ жараёни оғир кечса, турли жароҳатлар билан туғилса, боланинг бош миёсида қон айланиши ёмонлашади. Оқибатда бош миёда кислородга бўлган эҳтиёж қондирилмайди ва босинқиращ юзага келади.

Халқимизда «жин босди» деган гап бор. Буни кўпинча қандайдир кўринмас кучлар — жиннинг қилмишлари билан баҳолаймиз. Албатта, сиру синоатга тўла дунёда бундай ҳолатга аниқ баҳо бериш мушкул. Аммо тажрибали мутахассислар инсон руҳиятини ўрганиш жараёнида «жин босиш»нинг ҳам сабабларини топишган. Улар буни тиббиёт тили билан «тунги фалажлик» ёки «тунги ступор» деб атайди.

БУ — ҚИЗИҚ!

АҚШдаги Вашингтон университети ва дунёнинг бошқа кўплаб институт олимлари биргаликда инсон бош миёа харитасининг охириги натижасини кенг оммага ҳавола этди. Таъкидлаш керак, мазкур илмий изланиш 2010 йилда бошланган эди. Ўша пайтда олимларга миёанинг 83 та зонаси маълум эди. Тадқиқот махсус яратилган МРТда амалга оширилди ва натижада юқоридаги кўрсаткич 180 тага кўпайди. Баъзи инсонларда 210 тагача янги зоналар аниқланди.

Бу текширувлар инсон миёа фаолиятини тушунишда муҳим аҳамиятга эга. Тиббиётда эса бош миёда ўтказиладиган операцияларга амалий фойдаси тегади ва организм қаришини тушунишга ёрдам беради. Мазкур изланиш олимларга инсон хотирасини аниқлаш ва унинг ҳаёлидан ўтган содда ўй-фикрларни бемалол билиш имконини беради. Бунинг учун инсон МРТ ичида бўлиши керак, албатта.

Марокли уйқу босинқиращни камайтиради

Босинқираётган одамнинг уйқусида ҳаловат бўлмайди. Демак, тинч ва хотиржам ухлаш ҳам тунги босинқиращ ҳолатини камайтиради. Хотиржам ухлаш учун эса қуйидаги кўрсатмаларга амал қилиш лозим:

Авалло, зангори ёруғликни камайтириш керак. Спектрнинг кўк қисмидаги ёруғлик уйқу учун зарур бўлган мелатонин гормонини камайтиради. Бундай ёруғлик компьютер, планшет ёки смартфон экранидан чиқади. Шу сабаб уйқудан икки соат аввал гаджетлардан фойдаланишни тўхтатиш керак. Шунингдек, марокли уйқу учун иссиқ ванна ҳам фойда беради. Яъни тана ҳароратини ошириш ва ухлашга ётиб, уни кескин тарзда пасайтириш организмга ухлаш вақти келгани ҳақида «хабар» беради. Бу тезроқ уйқуга кетишнинг оддий усули.

Инсоннинг хатти-ҳаракатлари бевосита ҳисларига ҳам таъсир кўрсатади. Кўп табассум қилсангиз, кайфиятингиз кўтарилди, эсанасангиз — уйқунгиз келганини ҳис қиласиз. Бир неча марта эснаб, ўз танангизни «алданг», шунда кўзларингиз юмила бошлайди. Қола-

верса, уйқу келмаётганда кўзларни юммай, бор кучини ишга солиб, тетиқлашиш инсонни чарчатади, натижада тезда уйқу келади. Бундай пайтда телевизор кўриш, китоб ўқиш ёки ҳаяжонли нарс ҳақида ўйлаш мумкин эмас!

Босинқиращдан бутунлай қутулиш мумкинми?

Тунги босинқиращнинг олдини оладиган, таъсир қиладиган дори йўқ. Лекин уни келтириб чиқарадиган омиллар аён. Демак, ундан ҳалос бўлиш учун босинқиращнинг сабабларини бартараф этиш керак. Бугунги кунда амалиётда бош миёда қон айланишини яхшилаш, уни озиклантирувчи ва тинчлантирувчи дорилардан фойдаланиб, юқори самарага эришиляпти. Амалиётдан келиб чиқиб айтганда, ҳозирги кунда ўн нафар бемордан бири босинқиращдан шикоят қилади. Бош миёда қон айланишини яхшилаш учун қилинган муолажалардан сўнг беморлар босинқиращдан ҳалос бўляпти. Демак, бу ҳолатдан қутулишнинг имкони бор.

Шу ўринда босинқираётган одамга қандай ёрдам бериш ҳақида ҳам айтиб ўтсак. Босинқираётган одамни уйғотишга уринмаслик керак. Ўйғонганидан сўнг у алаҳсираши ва атрофдагиларни танимаслиги мумкин. Бу ваҳима ва стрессни қучайтиради. Лекин у ўз ҳолида ўйғонганидан сўнг чалғитинг. Акс ҳолда, қайтадан ухлаб қолади ва яна дахшатли туш кўришда давом этади. Бундай пайтда уни юз-қўлини ювиб келишга қўндириш керак.

Ўткир ХОННАЗАРОВ,
невропатолог.

ДАРВОҚЕ...

Баъзида ўзимизни айрим ҳодисаларга аввал ҳам дуч келгандек ёки айни пайтда айтаётган гапларни илгари ҳам гапиргандек ҳис этамиз. Табиийки, буни бирон нарс билан изоҳлай олмаيمиз. Бу ҳолат фанда «дежавю» (француз тилида «илгари кўрган») деб аталади.

Тиниб-тинчимас олимлар мана шу мураккаб дежавюнинг ҳам сабабини топишди. Таъкидланишича, олимлар миёанинг ҳолатини МРТ текширувида префронтал қисм активланиши ҳисобига инсонда дежавю бўлишини аниқлашди. Мутахассислар «ёлғон хотира» тажрибасини ўтказишди. Текширув қатнашчиларига умумий маъноси боғлиқ бўлган сўзларни айтишди. Мисол учун: ёстиқ, қроват, кечкурун, хона, қоронғу каби сўзлар. Лекин буларни боғлаб турувчи «туш» сўзи айтилмайди. Охирида ҳаммадан «т» ҳарфидан бошланадиган сўз айтилдими, деб сўралган. Барча бирдек йўқ, деб жавоб берган.

Кейинроқ улардан айтилган сўзлар сўралган. Улар эса фақат «т» ҳарфи билан бошланадиган сўз айтилмаганини эслаган. Иштирокчиларга «туш» деган сўз айтилганда, уларда ёлғон хотира — дежавю ҳолати юзага келган. МРТ назоратида миёанинг префронтал қисми активлангани аниқланди. Олимлар шунини таъкидлашдики, дежавю ҳолати хотираси кучли инсонларда кузатила экан.

2020 йилда 130 мингдан ортиқ талаба давлат буюртмаси асосида ўқишга қабул қилинади.

Коронавирус сабаб маҳсулотни

қимматлиги сотиш шаръан ҳаромми?

«КИМКИ БИРОР ОЗУҚА ТУРИНИ ҚИРҚ КЕЧА ИХТИКОР ҚИЛСА, БАС, У КИМСА АЛЛОХДАН БЕГОНА БЎЛИБДИ, АЛЛОҲ ҲАМ УНДАН БЕГОНА БЎЛИБДИ»

— Ўзбекистон мусулмонлари идораси Уламолар кенгашининг коронавирус инфекцияси бўйича эълон қилган фатво-сидида: «Бундай вазиятларда озиқ-овқат, дори-дармон ва бошқа зарур воситаларни нархини ошириш, сунъий равишда тақчиллини юзага келтириш ҳамда аҳоли ўртасида турли ваҳимали хабарларни тарқатиш шаръан ҳаромдир» дейилди. Шундай бўлса-да, жойларда нарх-навонинг ошгани кузатиш-моқда. Ҳўш, истеъмолчи ҳуқуқларининг бузилишига динда нима дейилган?

Акбаржон САИДОВ.
Қашқадарё вилояти.

Раҳматуллоҳ САЙФУДДИНОВ,
Юнусобод тумани бош имом-хатиби:

— Инсон дунё ва охиратда саодатга эришмоғи учун зарур бўлган барча моддий ва маънавий эҳтиёжлар динимизда шаръий ҳуқуқлар учун асос қилиб олинган. Биргина фикр илимининг қарийб ярмидан кўпини ташкил қилган олди-берди ва муомалот соҳасига назар соладиган бўлсак, савдо-сотиқларда ҳаром қилинган барча муомалот турларининг тақиқланиши неғизда инсон манфаатига очик зид келувчи ҳолатларни бартараф этиш, истеъмолчи ҳуқуқларини ҳимоя қилиш каби олий максадлар ўрин олган.

Гарчи «истеъмолчи ҳуқуқи» тушунчаси айни шаклда йиғирманчи асрдан кейин пайдо бўлиб эса-да, аслида фикрнинг муомалот ботида истеъмолчи ҳуқуқларининг ҳимояси амалий тарзда ўз ифодасини топган. Унинг ҳуқуқларини бузадиган қатор савдо турлари тақиқланган. Жумладан, улардан бири «ал-Ихтикор» деб юритилган. Ихтикор, бу — замонимиздаги «монополия» сўзига муқобил сўзидир. Бирок ихтисодий назариядаги монополия билан фикрий истилоҳдаги монополиянинг таърифлари орасида ўзига хос тафовут ва фарқлар мавжуд.

Зеро, уламолар «ихтикор»га ўз замоналарида ҳукмрон бўлган яшаш тарзидан келиб чиқиб, ўша пайтларда одамлар энг кўп эҳтиёжи тушадиган маҳсулотлар доирасида таъриф берганлар. Аммо, шуниси аниқки, монополия қайси кўринишда бўлмасин, ихтисод учун зарарли бўлган амалиётдир. Монополия туфайли истеъмолчи ҳуқуқлари бузилади, жамият ҳаётига зарар етказилади.

Ихтикор — монополиянинг диндаги кўриниши

«Ихтикор» сўзи арабчадан «озиқ-овқат ва ҳоказони нарх қимматлаштини кўтиб, бозорга чиқармай, саклаб қўйиш» маъносини англатади. Шунингдек, у «Комус ал-маоний» китобида куйидагича таърифланади: «Ихтикор,

бу — товар бозорга кириб келишидан олдин уни кўтарасига сотиб олиш ва нархини ошириб доналаб сотиш»; «Ихтикор, бу — бирор нарсасида якка-хокимлик қилиш бўлиб, ихтисодий соҳада ишлатиладиган бўлса, товар ва хизмат турларида бозор миқёсида яккахокимлик қилиш маъносига далолат қилади ва бу иш олдига истеъмолчиларнинг зарарига нархлар ошиб кетишига олиб келади».

Азҳар университети тадқиқотчиси доктор Аҳмад Арафа ўзининг «Ислом фикрида монополияга тааллуқли масалалар» номли китобида қайд этилишича, «ихтикор» сўзининг шаръий ва истилоҳий маъноси унинг луғавий мазмунидан катта фарқ қилмайди. Фуқоҳлар бу сўзни ўхшаш лафзлар ва бир-бирига яқин маънолар билан таърифлаганлар.

Жумладан, ханафий мазҳаби уламоларидан Ҳаскафий «Ал-дурр ал-мунтақо»нинг шарҳида шундай дейди: «Ихтикор сўзи шаръан озуқа ва шунга ўхшаш нарсаларни (кўп-лаб миқдорда) сотиб олиб, уни то нархлар қимматлашгунга қадар (қамида) қирқ кун давомида (бозорга чиқармай) ушлаб туришидир». Яна бир ханафий факих Ақмалиддин Бобартий «ал-Иноя» номли китобида ихтикорни бундай таърифлайди: «Ихтикор сўзидан муқол озиқ маҳсулотларини нархлар ошишини пойлаб (бозорга чиқармай) ушлаб туришидир».

Ихтикор сўзига берилган таърифларнинг «Нархлар қимматлашгунга қадар ушлаб туриш» деган банди шуни англатадики, ихтикорда маҳсулотни бозорга чиқармай ушлаб туришдан кўзланган мақсад — катта фойда кўриш бўлиб, натижада маҳсулот сунъий равишда қимматлашиб, одамларга зарар етати. Агар бошқа мақсадда бўлса, масалан, одамларга энгиллик туғдириш учун бирор мол турини кўтара сотиб олиб, кейин уни бозорда нархини оширмасдан сотиш мақсадида саклаб қўйса, ихтикор қилган ҳисобланмайди.

Унинг ҳукми қандай бўлади?

Моликий, шофеий ва ханбалийлардан иборат жумҳури уламо наздида ихтикор шаръан ҳаром саналади. Ханафий мазҳабининг ақсар машойихлари ва шофеийларнинг баъзилари наздида ҳамда ханбалий мазҳабидаги бир қавлда ихтикор — макруҳдир. Ихтикор макруҳ дейилар экан, ҳеч қандай гуноҳ ва ухровий укубатга олиб бормаيدиган

«танзихий макруҳ» эмас, балки «таҳримий макруҳ» ирода қилинган.

Бу сўз билан «ҳаром» сўзининг орасида катта фарқ йўқ. Фақат ихтикор ҳақида очик оят ёхуд ҳадис ривоят қилинмагани ҳамда у ҳақдаги ривоятларнинг ақсари заиф ҳисоблангани боис асҳобларимиз унга нисбатан «макруҳ» сўзини ишлатганлар. Мақсадлари эса таҳримий макруҳ бўлган. Зеро, одамларга зарар етказиш, уларни танглик ва харажга қўйиш ҳалол ҳисобланмайди.

Ақсар фикрий китобларимизда ихтикорнинг ҳукми «макруҳ» дейилар экан, бу сўздан таҳримий макруҳ ирода қилинишига айрим олимларнинг сўзлари ҳам далолат қилади. Жумладан, Имом Косоний «ихтикор макруҳдир», деган сўзни келтиргач, уни қуйидагича изоҳлайди: «Энди ихтикорнинг ҳукмига келсак, айтиш жоизки, ихтикор масаласига бир қанча ҳукмлар дахлдор бўлиб қолади. Улардан баъзилари «ҳаромликдир». Чунки Расулulloҳ (с.а.в.)дан ривоят қилинишича, у Зот (с.а.в.): «Ихтикор қилувчи мальундир, мол олиб келувчи эса марзукдир», деганлар.

Лазнат кишига фақат ҳаром ишни қилиш туфайлигина етиши мумкин. Яна Расулulloҳ (с.а.в.)нинг шундай деганлари ривоят қилинган: «Кимки бирор озуқа турини қирқ кеча ихтикор қилса, бас, у кимса Аллоҳдан бегона бўлибди, Аллоҳ ҳам ундан бегона бўлибди». Маълумки, бундай ваъийда фақат ҳаром ишни содир қилиш билангина сазовор бўлиш мумкин. Боз устига, ихтикор зулм ботиладир. Зеро, шахарда сотиладиган барча нарсасида аҳлининг ҳақи бўлиб, агар ўша нарсаларни (ялписига сотиб олган) одамларнинг мақкур нарсасига эҳтиёжлари қучайган пайтда сотишдан бош тортса, демаски, уларнинг ҳақини ман қилган бўлади. Ҳақдорга ҳақини бермаслик эса зулmdir. Зулм эса ҳаромдир.

Юқоридагилардан хулоса қилиб, айтиш жоизки, ақсар фикрий китобларимизда ихтикор сўзининг ҳукми борасида «макруҳ» сўзи ишлатилар экан, ундан таҳримий макруҳ ирода қилинган. Таҳримий макруҳ эса содир қилувчиси жазога лойиқлиги жиҳатидан ҳаром билан тенг нарсадир. Аввалроқ ишора қилинганideк, мазаҳабимизда ҳаром билан таҳримий макруҳ орасидаги фарқ шуки, ҳаром, бу — ҳаромлиги қатъий далил билан собит бўлган нарсадир, макруҳи таҳримий эса ҳаромлиги зонний далил орқали собит бўлган нарсадир.

«Фақат хатокор (осий) кимсагина ихтикор қилур»

Ханафий, шофеий ва ханбалий мазҳабларида ихтикор фақат озуқа моддаларида вужудга келади. Озиқ-овқат дейилар экан, аҳолининг эҳтиёжи тушадиган асосий емиш турлари назарда тутилади. Қадимда озиқ-овқатнинг тури камроқ бўлган. Ғалла, дон-дун, хурмо, майиз, ақт ёки ақит деб аталувчи пиш-лоққа ўхшаш нарсалар асосий озуқа маҳсулотларини ташкил қилган.

Бугунги кунга келиб асосий озиқ-овқат моддаларининг турлари кўпайиб кетди. Кўп нарсаси бозор ёки дўконлардан сотиб олинладиган бўлиб қолди. Қадимда ҳамма бугдой ёки арпанни ўз уйида янчиб, ун қилиб ишлатган бўлса, хозир шахар жойларда одамлар (хатто қишлоқларда ҳам ақсарият) рўзгор учун тайёр унни сотиб олади. Ун билан бир қаторда гуруч, макарон, шакар, ёғ, гўшт, картошка, пиёз ва ҳоказолар ҳам бугуннинг асосий озуқа моддаси ҳисобланади. Чунки айнан шу нарсалар рўзгорда қундалиқ ишлатилади.

Маъмар ибн Абдуллоҳ (р.а.)дан Расулulloҳ (с.а.в.)нинг шундай деганлари ривоят қилинади: «Фақат хатокор (осий) кимсагина ихтикор қилур» (Имом Муслим ва Ибн Можа ривоятлари). Ҳадиснинг аслида ворид бўлган «хотиъун» сўзи шунчаки хато қилувчи эмас, балки осий, гуноҳкор маъносига далолат қилади. Шунга қўра, ҳадис мазмуни: «Ихтикор каби қабиҳ ишларга фақат гуноҳдорлар тап тортмайдиган осий кимсагина журъат қилур» қабилда тушунилиши тўғри бўлади.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, ихтикор, яъни монополия бир қатор ихтисодий ва ижтимоий зарарларга эга бўлган савдо тури бўлиб, динимизда ундан қайтарилган. У истеъмолчи ҳуқуқини поймол этилишига олиб келади, бозорда нархлар ошиб кетишига, одамлар машаққатга юзи тутишларига сабаб бўлади. Шунингдек, ихтикор уни амалга оширувчи кимсанинг худбинлиги, ўз манфаатини омма манфаатидан юқори қўйиши ва манфаатпарастлигига далолат қилади. Монополия туфайли эркин рақобат ривожланмай қолади, оқибатда давлат ихтисодий зарар кўради.

Ўзбекистонда жума намозлари вақтинча ўқилмайди.

«НЕФТЬ УРУШИ»: СИЁСИЙ ҲАМЛАРАНИНГ ЯНГИ РАУНДИ БОШЛАНДИМИ?

СЎНГГИ ОЙЛАРДА КРЕМЛЬ СИЁСАТИ ҚАТЪИЙЛАШИБ БОРАЁТИР. РОССИЯ АҚШ УСТИДАН УСТУНЛИККА ЭГА БЎЛИШ ЁКИ УНИНГ НУФУЗИНИ ТУШИРИШ УЧУН ҲАР ҚАНДАЙ ТАВАККАЛЧИЛИККА БОРИШГА ТАЙЁР

Бутун дунё Россиянинг Халқаро нефть қазиб чиқарувчилар ва экспорт қилувчи давлатлар ташкилоти — ОПЕК билан музокараларда эггалган позициясидан ҳайратга тушибди. Мамлакат ОПЕКнинг коронавируснинг салбий иқтисодий оқибатларини бартараф этиш мақсадида кунлик нефть қазиб чиқариш ҳажмини 1,5 миллион баррель (бир баррель — 153-156 литр)га қисқартириш қарорига қўшилишдан тўлиқ воз кечди. Натижада нефть уруши юзага келди.

Ўз навбатида, Саудия Арабистони ҳам аввалги 12 миллион баррель ўрнига қазиб чиқаришни 13 миллион баррелга етказиш, боз устига, хариддорларига 5-6 долларлик чегирма қилиб беришга қарор қилди. Давлатга қарашли «Saudi Aramco» компаниясининг ҳукумат фармойишига кўра қўллаган чораси нефть нархининг 30 фоизга тушиб кетишига сабаб бўлди. Бозорни арзон хомаш ё билан тўлдириб тапплаш қарорига Бирлашган Араб Амириклари ҳам қўшилди. ADNOC нефть компанияси апрелдан бошлаб нефть қазиб чиқаришни кунига 1 млн. баррелга оширади.

Нефть нархи нега ошяпти?

Энергетик тармоқ — Россия иқтисодиётининг пойдевори. Аммо ҳозир энергия ресурслари нархи янги рекорд даражадаги «жарлиқ»га қўлади. Шунга қарамай, Россия учун ечим бор, бу — Хитой бўлиб, у энергия ресурсларининг йирик истеъмолчиси, унинг истеъмоли ҳажми, мабодо коронавирус орта чекинса, фақат ва фақат ўсиб боради.

Тан олиш керак, бутун жаҳон энергетик ва молиявий бозорлари эпидемиядан жабр кўрди, глобал иқтисодиёт эса тушқунлик домида. Дунёнинг йирик нефть қазиб чиқарувчи давлатлари энергетик соҳа иқтисодиёти сиёсий ўйинларнинг янги раундини бошладилар, Россиянинг эса нефть қазиб чиқаришни стратегик қисқартириш эҳтимоли нисбатан оз. Ташқи томондан, Россия дунёдаги йирик энергоресурслар экспортчиси, табиий газ захиралари бўйича биринчи ўринда ва «дунё ёқилги станцияси» номи билан машҳур. Икки томондан, энергетик тармоқ — Россия иқтисодиётининг асоси. Жаҳон банки статистикасига кўра, мамлакат ялпи ички маҳсулоти-

нинг 20 фоизи нефть-газ тармоғига тўғри келади, Россия бюджетига даромадининг учдан бир қисми энергетикадан келиб тушади. Шунинг учун энергия ресурслари нархининг тебраниши ички бозорга, мамлакат иқтисодий ва молиявий тармоғига қатта таъсир кўрсатади.

Сўнгги ойларида энергия нархларининг мисли кўрилмаган даражада пасайишига корона-вируснинг сайёрамизни зудлик билан қамраб олгани, эпидемия тарқалишидан энг кўп жабр кўрган Хитойда нефть ва газ истеъмоли қилиш ҳажмининг камайиб кетгани асосий сабаб бўлди. Шунингдек, Қўшма Штатлар сланц нефти қазиб чиқариш ҳажмини оширишда давом этмоқда. АҚШ энергетик ахбороти бўйича бошқармаси прогнозига кўра, Қўшма Штатларда «қора олтин» қазиб чиқариш ҳажми келажакда ҳозирги 12,24 миллион баррелдан 13,3 миллион баррелгача ўсади. Шундай қилиб, энергия истеъмоли бозори қисқариши ва халқаро энергетик бозорларда энергия таъминоти ўсиши муносабати билан керагидан ортиқча захиралар пайдо бўлади, бу эса, ўз навбатида, нефть ва газ нархларининг янада тушишига сабаб бўлади.

Россия бу вазиятга тайёرمىди?

Эпидемиянинг пандемияга айланиши (бир вактинчи ўзида бир неча мамлакатга ёйилиши пандемия дейилади), Россия ва ОПЕКнинг, айниқса, ташкилотдаги гегемон Саудия Арабистони билан нефть қазиб чиқариш ҳажми борасида келиша олмагани «қора олтин» нархининг 69 доллардан 30 долларга арзонлашишига олиб келди.

Коронавирус эпидемияси ва нефть уруши сабабли жаҳон фонд бозорлари ҳам барбод бўлди.

28 февралдан бери АҚШ фонд бозорларида америка акциялари нархи тушишда давом этмоқда, ўтган ярим ойдан бери Доу-Жонс индекслари 4142 пунктга пасайди. Россия фонд бозори ҳам халқаро фонд бозорлари таъсири остида кучли талафотга йўлқиди. Россия бозорига ишончни мустахкамлаш мақсадида Путин РФда макроиктисодиёт қақриқларига қарши туриш учун етарли миқдорда олтин захиралари мавжудлигини маълум қилди. Ҳозирги кунда Россия Марказий банкнинг халқаро захиралари салкам 570 миллиард долларни, миллий фаровонлик фондининг миқдори эса 124 миллиард долларни ташкил этади.

Россия кейинги пайтларда сланц нефтини кенг ҳажмда қазиб чиқараётган ва халқаро бозорларда муносиб ўрин эгаллаб бораётган АҚШ иқтисодиётига зарба бериш имкониятини кўра олди. «Financial Times» газетасининг таъкили шарҳловчиси Гизелон Рахмон хатто нефтнинг арзон нархи Путинни банкротликка олиб келади, қабилида ҳулоса чиқаришга шўшилди. Аслида эксперт фикрида жон бор эди. Ахир, Россия экспорти даромадларининг 70 фоиздан кўпрогини айнан нефть ва газ ҳисобидан олади. Бирок орадан 17 дақиқа ўтиб, Гизелон Рахмон фикрини тўғрилашга мажбур бўлди, аслида Россия бундай вазиятга йиллар мобайнида тайёргарлик кўрганини тан олди.

Сўнгги маротаба дунё нефть нархи урушига 2014 йилда дуч келган, ўшанда АҚШ сланц нефтини жиддий қазиб чиқаришни бошлади, Канада эса ўзининг битуминоз «кумини» қазиб чиқаришга киришди. Бу нефть нархининг икки маротаба арзонлашишига олиб келди, Россия валютга захиралари ғазнаси бирмунча бўшаб қолди. Бирок бу танглик

мамлакатни янги йўналишда ривожланишга ундади ва ҳозир у шунинг медаларидан фойдаланиши мумкин. Биринчидан, охири йилларда Россия жадаллик билан валюта захираларини тиклаб олди. Иккинчидан, энди Россия импортга олдингидек даражада қарам эмас, мамлакат компанияларининг хорижий валюталаги қарзи камайди. Буларнинг бари Россиянинг рубль девальвациясини нисбатан оғрикис ўтказиши ва нархлар урушида «оёқда тура олиш»ни аниқлатади.

Душмани яралаш ўйини

Ҳозир нефть шу қадар арзонлашдики, Американинг қўллаб-слайс компаниялари қазиб чиқаришни қисқартиришга мажбур бўляпти. Чунки қазилган сарфланаётган харажат ўзини оқламайпти. Уловдан тушови қимматга тушмоқда. Йирик нефть компанияларининг акциялари вайрон бўлди, энергетик инкироз 2014-2016 йиллардаги бўҳронни, ўйлаб Америка нефтегаз компанияларининг банкрот бўлишига ва юз минглаб ишчиларнинг қисқаришига сабаб бўлган ҳолатни эса солиб юбормоқда. Тармоқ давлат ёрдами билан яшаб кетган бўлса-да, бошдан ўтказилган тажриба ўта оғирлиги бўлган.

Айни вазиятда яна сланц нефтини қазиб чиқараётган Американинг айрим компаниялари банкротлик ёқасига келиб қолди. Агар ҳозир ҳам нефть қазиб чиқариш харажати кўтара олмаётган нархлар яна қулагудек бўлса, аҳвол багъат отиришади. Американинг Россияга тегишли «Шимолӣ оқим-2» газ қувурига, шу жумладан, йирик Роснефтининг айрим пуъбаларига жорий этган санкцияси ва қувур ишга туширилишининг кечикиши Москванинг жавоб чораларига қўл уришига сабаб бўлган кўринади. Ваҳоланки, Қўшма Штатлар ўтган йили Россияга нисбатан санкциялар жорий этиб, тегишли қонун қабул қилганидан кейин Владимир Путин Москва ўзи мақбул билган жой ва вақтни таллаб жавоб чораларини кўриши ҳақида огоҳлантирганди. ОПЕК+ альянсига путур етиши ва Саудия Арабистони билан бошланган нарх-наво уруши қанчалик ғалати ва жумбоқли туюлмасин, охири-оқибат Кремль азарт ўйинига кириб бўлди, йил охиригача у АҚШдан ўч олишга улгуриши ва Саудия Арабистони билан ўз шерикчилигини тиклаши мумкин.

Саудия таслим бўладими?

Сўнгги ойларида биз Кремль сиёсати қатъийлашиб бораётганининг туюғи бўляпти. Россия Қўшма Штатлар устидан устунликка эга бўлиш ёки нуфузини тушириш учун ҳар қандай таваккалчиликка боришга тайёр. Дунё бунинг исботини охири ҳафтада Сурия ва Туркия қарама-қаршилигида кузатди. Руслар аввалига Анкара томонидан ўтказилган операцияга «қизил чизик» тортиб беришди, кейин эса Туркияга у АҚШ ва унинг Европадаги иттифокчиларига қанчалар умид қила олишини намоён этди. Шундан кейин Эрдоғон Владимир Путин билан музокараларни бошлаш учун Москвага борди.

Ташлиларга кўра, русларда қатор устунлик бор ва яқин пайтларда Саудия таслим бўлади. Бунинг қатор сабаблари бор. Биринчидан, нефть нархи ҳар қанча арзон бўлмасин, Саудияга қараганда Россия бюджетини бажариш осонроқ кечади. Россия қувурлар орқали экспортни ошириши мумкин, Саудия нефти эса танкерлар орқали истеъмолчига етиб бордини туфайли қимматга тушади. Хуллас, Европа бозоридида рақобат кучли, ана шу шароитда қимматга тушадиган Америка экспорти сиқиб чиқарилади. Иккинчидан, Саудия Ямандаги фуқаролар урушига аралашиб қолган. «Қора олтин»нинг ҳозирги нархи Саудия иқтисодиётини ўтказиб қўяди. Учинчидан, коронавирус туфайли Ар-Риёд Умралдан оладиган 20-30 миллиард доллар апрофидида даромаддан маҳрум бўлиб турибди. Тўртинчидан, Саудия валиахд шаҳодаси Мухаммад бин Салмоннинг «Саудия — 2030» стратегия ривожланиш дастури барбод бўлади.

Бутун Саудия нархлар урушида қўли банд келаятгандек туюлади. Аммо Россиянинг энг қатта устунлиги — Хитой бозори. Чин мамлакат ҳамон энергия ресурсларининг йирик истеъмолчиси бўлиб қолмоқда ва 2040 йилга бори дунёдаги энг йирик истеъмолчига айланади. Хитой — Россия энергетик савдоси қувур орқали амалга оширилиши ва у 24 соат мобайнида оқимнинг узлуқсизлигини таъминлай олгани сабабли бу омил Россия муаммоларининг ариши қилиптидир.

Мана шу омиллар сабабли ҳам экспертлар «нефть уруши»нинг яқин бир неча ойлари ичида якунланишини башорат қилмоқдалар.

Абдулваҳид САЙБНАЗАРОВ,
сиёсий шарҳловчи.

Нефть гигантлари бир ҳафта ичида ярим триллион доллар йўқотди.

Якинда Иорданиянинг Амман шаҳрида Осиё/Океания минтакалари учун бокс бўйича «Токио — 2020» Олимпиадаси лицензион турнири ҳам ана шундай ҳаяжон билан кузатилади. Якунда вакилларимиз 3 та олтин ва 3 та бронза медалига сазовор бўлиб, эркаклар ўртасида умумжамоа ҳисобида биринчи ўринни қўлга киритишди. Хўш, бу аввалги йиллар натижасига нисбатан яхшими ёки ёмон? Риода ортинги билан оқланган ишончини Токио рингларида ҳам билдириш қанчалик ўринли?

Рио рекордлари яхшиланадими?

— Тўрт йил олдин Бразилия мезбонлик қилган Олимпиада ўйинларида терма жамоамиз 11 нафар боксчи (10 нафар эркак ва 1 нафар аёл боксчи) билан қатнашган, — дейди **Ўзбекистон бокс федерацияси мутахассиси Азиз Тўхтамуродов**. — Аввалги саралашда боксчилар Каттар мезбонлик қилган жаҳон чемпионати, Хитойда ташиқил этилган Осиё лицензион мусобақа-

ЎҚИНГ,
БУ —
ҚИЗИҚ!

«ТОКИО — 2020»ДА НИМА ЎЗГАРАДИ?

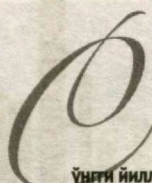
«Токио — 2020» Олимпиадаси кўпчилик интиқ кутаётган муҳим спорт байрамидир. Маълумотларга кўра, бу галги тўрт йилликнинг энг нуфузли мусобақасида бир қанча янгилар бор.

Хусусан, 12 йиллик танаффусдан сўнг бейсбол ва софтбол яна Олимпиада ўйинлари таркибига киритилган бўлса, каратэ, сёрфинг, скейтборд каби спорт турлари «Токио — 2020» сахнасида ўз дебютини амалга ошириши кутилмоқда.

Қайд этиш керак, сёрфинг ўйинларга киритиш бирмунча муаммоли кечди. Сабаби, оддий ҳавзада ҳар бир сёрфингчи учун бир хил шароит ва тўлқин баландлигини таъминлаш мураккаб кечади. Лекин ташкилотчилар бу вазиятга ўз ечимини кўрсатди. Сёрфинг баҳслари Токиодан 40 мил нарида жойлашган Шидашита соҳилларида ўтказилиши режалаштирилди ва синовлардан сўнг Халқаро сёрфинг ассоциацияси томонидан жой ҳамда шароит мутлақ мувофиқ деб топилди.

Олимпиада дебютларидан бири бўлган каратэ мусобақалари учун 8 та олтин медал ажратилади. 6 таси «Кумите спарринг» учун, қолган 2 таси «Ката» шакли учун. Кумите йўналишидаги баҳсларда ҳар бир жинсдан 3 хил вазндан, ката йўналишида эса бир вазн тоифасидан спортчилар иштирок этади.

Рисолат тайёрлади.

ўнги йилларда бокс юртимизда оммабоп спорт турларидан бирига айланиб, унга қизиқувчилар сони сезиларли даражада ортди. Бунга, шубҳасиз, «Рио — 2016» Олимпиадасида қўлга киритилган ғалабалар сабаб бўлди. Бугун барча ёшлар Ҳасанбой Муроджонларни ўз қаҳрамони деб билиши барчамизга аён. Шу боисми, боксчиларимиз иштирок этаётган ҳар қандай мусобақани кузатиб бораётган, уларга қалбдан мададкор бўлаётган, рингдаги баҳсларни муҳокама қилаётганлар ён-атрофи-мизда кўплаб топилади.

си ва Бутунжаҳон бокс серияси (WSB) мусобақалари орқали Олимпиада лицензиясига эга чиқишганди. Бу сафарги циклда эса фақат қитъавий ва жаҳон микёсида ташиқил этиладиган лицензион мусобақаларда йўлланма олиш имконияти мавжуд.

Бир неча кун олдин Амманда якунланган мусобақада терма жамоамиз 13 та имкониятдан 7 та лицензия қўлга киритди. Олдинда май ойида Францияда жаҳон микёсида ташиқил этиладиган лицензион мусобақа бор. Бу мусобақада эркаклар ўртасида иккита вазнда йўлланмани қўлга киритишни мақсад қилганмиз.

Шуни ҳам ёддан чиқармаслик керакки, Олимпиада ўйинларининг бокс баҳсларида 13 та вазн мавжуд. 2016 йилги Олимпиадада ушбу вазнларнинг 10 таси эркаклар, 3 таси аёлларга тегишли эди. Бу сафар эса эркаклар мусобақасидаги иккита вазн аёлларга ўтди.

Аниқроғи, энди Олимпиадада эркаклар ўртасида 8 та, аёллар ўртасида эса 5 та вазнда баҳслар ташкил этилади.

Кимда қандай натижа?

Иордания рингларида боксчиларимиз Ватанимиз шарафини ишончли ҳимоя қилишди. Ғалаба бор жойда мағлубият ҳам бўлади. Аслида йўл қўйилган хатолар келгусидаги муваффақият учун сабоқ бўлади.

Мусобақанинг финал жанг-ларида уч нафар боксчимиз рингга кўтарилиди. 57 кг. вазн тоифасида Миразизбек Мирзахалилов финалда мезбон рақибга қарши жанг қилиб, 5:0 ҳисобида ғалаба қозонди. Элнур Абдураимов қозғис-тонлик Закир Сафиуллинни 3:2 ҳисобида мағлуб этди. 91 кг. вазнли боксчимиз Баҳодир Жалолов эса олтин медал учун жангда рақибидан 5:0 ҳисобида устун келди. Шаҳобиддин Зоиров, Бобоусмон Батуров ва Санжар Турсунов бу гал бронза медаллари билан қифояланишди.

Ғалабага қатъий тартиб-интизом билан эришилади

Терма жамоамизнинг етакчи вакилларида бири Баҳодир Жалолов австралиялик Жастис Хьюнгга қарши рингга кўтарилиди ва ишончли ғалабага эришди.

ТОКИОГА ҚАЙСИ БОКСЧИЛАРИМИЗ БОРАДИ?

ЯПОНИЯ РИНГЛАРИДА БОКСЧИЛАРИМИЗДАН АВВАЛГИДАН-ДА ЁРКИНРОК ҒАЛАБАЛАРНИ КУТИБ ҚОЛАМИЗ. ЗЕРО, МИНГ ЧИГИРИҚДАН ЎТАЁТГАН СПОРТЧИЛАРИМИЗГА ФАКАТ ШОҲСУПАГА КЎТАРИЛИШ ЯРАШАДИ!

моя қилишдек орзум амалга ошиши хаёлимга ҳам келмаганди. Боиси бу спорт турига жуда кеч кириб келганман, 16 ёшдан бокс билан шуғулланишни бошлаганман. Аввалга бу спорт тури фақат зарба беришдан иборат, деб ўйлардим. Унинг сир-асрорларини ўрганганим сайин бокс фақат зарбалардан иборат эмаслигини англаганман. Бокс худди шахматга ўхшайди, тўғри танланган техника сенинг фойдаңга ишлайди. Спортда ғалаба ва мағлубият ораси бир қадам. Қўпроқ меҳнат қилсанг, қўлинг баланд келади, мағлуб бўлдингми, демек, рақибинг сендан кўн ўз устида ишлаган. Сабр билан тинимсиз ўз маҳоратини ошириб бораган спортчи, албатта, мақсадига эришади. Олдимизда янада катта марра турибди. Уни забт этиш учун барча имкониятларимни сафарбар этаман.

Спортда битта қонуният бор: ё ютасан, ё енгиласан. Йиллар давомидаги тинимсиз машғулотлар, қатъий кун тартиби, чекилган машаққатлар захматини биргина ғолиблик нашидаси ювиб юборади. Аммо доим ҳам ғалаба қозониб бўлмайди. Мағлубият эса ҳар кимни руҳан синовдан ўтказди. Руҳиятга қилинган зарбани енгиб ўтолган спортчининг шохсупага кўтарила олади. Шунинг учун шохсупага кўтарилиш таслим бўлганларга эмас, синовларда чиникканларга насиб этади. Япония рингларида боксчиларимиздан аввалгидан-да ёрқинроқ ғалабаларни кутиб қоламиз. Зеро, минг чигириқдан ўтаётган спортчиларимизга фақат шохсупага кўтарилиш ярашади!

Садокат МАХСУМОВА
«Mahalla»

Гимнастикачиларимиз дунёнинг кучли ўнлигида.

Ўзбек тилида
Ўтилган ilk газал
Наврўзга бағишланган

Наврӯз — янгиланиш, яшариш
фаслининг дебочаси, тенглик,
ҳамжиҳатлик, тотувлик айёми.
Шу боис ҳар йили бу кунни ўзгача
интиқлик, соғинч ва энтиқши
билан қарши оламиз. Буюк
мутафаккир, шеърят мулкининг
султони Мир Алишер Навоий
ҳазратлари бежиз: «Ҳар тунунг
қадр ўлубон, ҳар кунунг ўлсун
наврӯз», дея лутф қилмаганлар.

Маълумки, Наврӯз шарқ халқларининг энг қадимий ва умрбўқий байрами ҳисобланади. Уни асрлар давомида туркий ва форсий халқлар кенг нишонлаб келадилар. Унга атаб халқ орасида турли афсоналар, мақол ва маталлар, ривоятлар, ўданлар ва лапарлар тўқилган. Гарчи Наврӯз исломиятдан минг йиллар аввал пайдо бўлган эса-да, ўрта асрларда, ислом дини она заминимизга кириб келган ва кенг тараққий этган даврларда ҳам Наврӯз умумхалқ байрами сифатида нишонланаверган. Бунини мусулмон Шарқининг буюк аллоамалари Абу Бакр Наршахий, Абу Райхон Беруний, Абулқосим Фирдавсий, Умар Хайём сингари мутафаккирлар асарларида ҳам қўришимиз мумкин.

Маълумки, аруз вази, у билан боғлиқ шеърӣ жанрлар туркий адабиётта араб ва форс шеърӣати орқали қириб келган. Унғача туркий адабиётда бармоқ вазидаги шеър ва қўшиқлар кенг тарқалган эди. Маълумотларга кўра, Юсуф Хос Хожининг «Қутадғу били» асари туркий тилда, аруз вазида, маснавий жанрида битилган дастлабки йирик шеърӣ асар саналади.

Ғазал аруз вазнидаги энг кенг тарқалган шеър тури ҳисобланади. Асрлар давомида туркий тилда ижод қилган шоирларимиздан бизгача минглаб ғазаллар етиб келган. Бутунги кунга қадар шоирларимиз орасида ғазалнавислик

анъанаси сақланиб келмоқда. Қарангки, ўзбек тилидаги илк ғазаллардан бири ҳам айнан Наврўзга бағишланган экан. Бу ғазал Носируддин Бурхонуддин Рабғузий қаламига мансуб «Қиссаси Рабғузий» асарида учрайди.

Маълумки, Куръони каримда тилга олинган ва олинмаган бир қанча пайғамбарлар ҳаёти ҳақида ҳикоя қилувчи ушбу асарда ҳар бир пайғамбар ҳуусида туркий тилда ғазаллар битилган. Рабубузи Яъқуб ва Юсуф алайҳиссаломлар қиссасини ҳикоя қиларкан, акадари баҳорининг илк кунлариди Юсуфини сайрга олиб чиқишгани ҳақида тўхталиб, баҳор таърифини шەърий усулда баён қилади:

Кун ҳамалга келди эрса,
келди олам наврӯзи,
Кетди баҳман, замҳарир қиш,
қолмади қори музи,

Кун келиб, минг кўрки ортиб,
тирилтур ўлди жаҳон,
Тонг бадизлаб, нақши бирла
безанур бу ер юзи.

Хурилар учмоқ ичинда енг солиб,
таҳсин қилур,
Ёз уза мундоғ ғазал айтмишда
Носир Рабғузий...

Пайғамбарлар ва саҳобалар тарихи ҳақида, ислом шариати нуқтаи назаридан битилган ушбу муаззам туркий асарда Наврӯз ҳақидаги гўзал байтлар ўрин олгани бу қадимий байрамнинг ўтказилиши ўша пайтдаги диний қарашларга зид бўлмаганини кўрсатади.

Рабғузидан кейин яшаб ўтган ўнлаб туркий шоирлар бу анъанани давом эттириб, ўз асарларида Наврўз тавсифига алоҳида ўрин ажратдилар. Хусусан, Ҳайдар Хоразмий қаламига мансуб «Гул ва Наврўз» дostonи бош қаҳрамони ҳам айнан шу байрам кунинда туғилгани учун унга Наврўз деб исм берилади:

Чаманлар бўлди жаннатдин намудор,
Очилди гул очилди мушки тотор...
Янги йилнинг бошида рўзи наврўз,
Садафдин чиқди бир дурри шабафрўз.

Туркий адабиётнинг энг буюк вакили ҳисобланган Низомиддин Мир Алишер Навоий ҳам бу байрамга алоҳида ихлос билан қарагани шоирнинг бир қатор ғазалларида яққол кўзга ташланади:

Мувофиқ кийдилар, бўлмиш магар
навруз ила байрам,
Чаман сарви яшил хилқат,
менинг сарви равоним ҳам...

Маълумки, қадимда «байрам» атамаси, асосан, Рамазон ва Қурбон ҳайитига нисбатан айтилган. Наврӯз байрами эса шамсий, Ҳайит қунари камарий тақвимга қараб белгиланади. Шу боис Наврӯз ҳар йили 21 марти кунига тўғри келса, Ҳайит байрамлари санаси миллий тақвимда 10-11 кун олдинга «суриблиб» бораверади. Юқоридаги ғазалда Рамазон ҳайити ва Наврӯз байрами бир пайтга тўғри келиб қолгани назарда

тутилган. Биз тарихга назар ташласак, 1472 йилнинг Наврӯз куни айнан Шаввол ойининг биринчиси, яъни Рамазон ҳайитига тўғри келган экан.

Байтда ҳам ана шу ҳолатга ишора бор. Яъни Ҳайит ва Наврӯз бир пайтда тўтри келгани учун қамандагид сарв ҳам, шоннинг махбубаси ҳам яшил рангги либос киядилар. Мана шу мисолнинг ўзи ҳам Наврӯз исломий анъаналаримиз билан қанчалик уйғунлашиб кетганини кўрсатади.

Одатда, бундай ҳодиса ҳар 33 йилда бир бор такрорланади. Тахминий ҳисоб-китобларга кўра, 1505 йилда ҳам Рамазон ҳайитининг биринчи куни Наврўз билан деярли бир пайтга тўғри келган. Буни Бобурнинг бир ғазалида яққол кўриш мумкин:

Янги ой ёр юзи бирла кўруб
эл шод байрамлар,
Манга юзу қошингдин айру байрам
ойида ғамлар.

...Юзи наврўзи, васли ийдини
Бобур ганимат тут
Ки, мундин яхши бўлмас
бўлса юз наврўзу байрамлар.

Маълумки, Рамазон ҳайитини белгилашда мусулмонлар бир кун аввал янги ойни қўшилган лозим ҳисобланади. Ғазалда ҳам шу анъанани илҳора қилинади. Яъни халқ Янги ойни ва ёр юзини кўриб байрам қилади. Шоир эса ўз севгилиснинг янги ой сингари қоши ва навроздек ёруғ юздан айру изтироб чекади. Бобур ўз-ўзига ёрнинг юзи ва дийдорини Навроз ва Ҳайитта қиёслаб сўз ўйини қилади.

Ўзбек адабиётининг яна бир буюк вакили Муҳаммадризо Огаҳий ижодида ҳам Наврӯзи олам тавсифига алоҳида ўрин ажратилади:

Қилиб ойини меҳр оғоз Наврӯз,
Келиб қиш фаслини этти ёз Наврӯз.

*Жаҳон сарто қадам файзу сафода,
Бўлуб жаннатга файз андоз Наврўз.*

Умуман, ўзбек мумтоз адабиётида Наврўзга бахшида этилган шеърү ға- заллар бисёр. Зотан, Наврўз азалдан шоирлар учун беҳад илҳом манбаи бўлиб келгани ҳам аини ҳақиқат.

Рустам ЖАББОРОВ,
тадқиқотчи.

МАВЗУГА ОИД МАЪЛУМОТ

Афсоналар тилга кирганда...

Афсоналарга қараганда, Одам Ато Момо Ҳаво билан учрашган кун Наврӯз деб тан олинган эмиш. Яна манбаларда қайд этилишича, Сулаймон подшоҳнинг узуги йўқолган кун подшоҳлиги ҳам қўлидан кетган. Қирқ кундан кейин узуги топилгач, подшоҳлиги ҳам, раънақи ҳам қайтиб келган. Подшоҳлар унинг ҳузурига тўпланадилар. Натижада шу кун Наврӯз деб аталади.

Фирдавсийнинг «Шохнома»сида янги йил байрами шох Жамшид номи билан боғланади. Жумладан, Жамшид юртта яхшилиқ қилиш мақсадида одамларга касб ўргатади, темир эритиб, қурол ясатади, ип йиптириб, қийим тўқатади, иморатлар барпо қилади, табиблик сирларини очди, кема ясайди, боғ бунёд қилади. Ниҳоят, бир куни тахт ясатиб, унда осмонга қўтарилади. Ушбу арсонга кўра худди шу куни Наврўз нишонланган.

Наврўзда давлат ташкилотлари ходимлари 3 кун дам олади.

ИЖТИМОИЙ ҲИМОЯ

МАҲКУМЛАРГА ПЕНСИЯ
НАҚД ПУЛСИЗ БЕРИЛАДИ

— Маълумки, ўтган йилдан бошлаб манзил-колонияларда жазони ўтаётган шахсларга ҳам пенсия тўлаш тартиби жорий этилди. Айтинг-чи, бу тартиб қандай амалга оширилади?

Нозимжон СИРОЖИДДИНОВ.
Тошкент шаҳри.

Фаррух НАЗИРОВ,
Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси бўлим бошлиғи:

— Ҳукуматнинг 2020 йил 12 мартдаги тегишли қарори билан Давлат пенсияларини тайинлаш ва тўлаш тартиби тўғрисидаги Низомга ўзгариш ва қўшимчалар киритилди.

Унга мувофиқ, манзил-колонияларда жазони ўтаётган, озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга пенсия тайинлаш (қайта ҳисоблаш, тиклаш, пенсиянинг бир туридан бошқа турига ўтказиш) тўғрисидаги ариза бевосита манзил-колония жойлашган ердаги Пенсия жамғармаси бўлимига берилади. Бунда мазкур шахсларга пенсия тўлови Пенсия жамғармаси бўлимлари томонидан манзил-колония маъмурияти орқали маҳкумларнинг шахсий ҳисобварақларига нақд пулсиз ўтказиб берилади.

ТАЪЛИМ

БОЛАЛАР БОШЛАНГИЧ ТАЪЛИМГА
МАЖБУРИЙ УҚИТИЛАДИ

— Айтишларича, бошланғич таълимга мажбурий бепул 1 йиллик тайёрлаш тизими жорий этилаётган экан. Ҳўш, у қандай тартибда амалга оширилади? Боғчадаги болалар ҳам унга бориши шартми?

Имона ИБРОҲИМОВА.
Бухоро вилояти.

Дилафрўз ИКРОМОВА,
Мақтабгача таълим вазирлиги ахборот хизмати раҳбари:

— Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 9 мартдаги «Болаларни бошланғич таълимга мажбурий бир йиллик тайёрлаш тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорига кўра, жойларда болаларни бошланғич таълимга мажбурий бепул 1 йиллик тайёрлаш тизими тўлиқ жорий этилади.

Тайёрлов гуруҳлари учун ўқув йили 2020 йил 10 мартдан бошланади ва 20 августда тугайди. 2020/2021 ўқув йилидан бошлаб эса ҳар йили 2 сентябрдан бошланади ва кейинги йилнинг 25 майида тугайди. Боғча ва улардан ташқари ташкил этиладиган тайёрлов гуруҳларининг тарбияланувчилари бошланғич таълимга тайёргариялдан ўтган ҳисобланади, улар 1 йиллик мажбурий бепул тайёрловдан озод этилади. Бунда уларга давлат намунасидаги тегишли сертификат берилади.

Тайёрлов гуруҳлари боғчаларда (боғча мавжуд бўлмаган ёки етарли шароит бўлмаганда бошқа мос биноларда) ташкил этилади. Уларда болаларнинг бўлиш вақти 3-4 соатни ташкил этади ва таълим-тарбия жараёни бир ёки икки сменада олиб борилади, битта гуруҳдаги болалар сони 30 нафардан ошмаслиги керак. Қарорга кўра, 2024/2025 ўқув йилига келиб, 6 ёшдаги болалар мақтабгача таълим билан 100 фоиз камраб олинади.

ХУКУК

ВАҲИМА ТАРҚАТГАНЛИК УЧУН ЖИНОЙИ
ЖАВОБГАРЛИК МАВЖУД

— Ўзбекистонда коронавирус ҳолати қайд этилди. Бу орада интернет тармоқларида касаллик билан боғлиқ турли ваҳималар ҳам кўтарилди. Айтинг-чи, одамлар орасида ваҳима чиқаришга қаратилган материаллар учун жавобгарлик белгиланганми?

Нуриддин ШАРИПОВ.
Тошкент шаҳри.

Фаррух ЖҲҲАЕВ,
Адлия вазирлиги масъул ходими:

— Жиноят кодексига мувофиқ, аҳоли орасида ваҳима чиқаришга қаратилган материалларни тайёрлаш ёки уларни тарқатиш мақсадида сақлаш 44 млн. 600 минг сўмдан 89 млн. 200 минг сўмгача миқдорда жарима ёки 3

йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёхуд 1 йилдан 3 йилгача озодликни чеклаш ёки 3 йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади. Худди шундай мазмундаги маълумот ва материалларни ҳар қандай шаклда тарқатиш 66 млн. 900 минг сўмдан 89 млн. 200 минг сўмгача миқдорда жарима ёки 3 йилдан 5 йилгача озодликни чеклаш ёхуд 3 йилдан 5 йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

Юқоридаги ҳаракатлар олдиндан тил бириктириб ёки бир гуруҳ шахслар томонидан, хизмат мавқеидан фойдаланиб, диний ташкилотлардан, шунингдек, чет эл давлатлари, ташкилотлари ва фуқароларидан олинган молиявий ёки бошқа моддий ёрдамдан фойдаланиб, оммавий ахборот воситаларидан ёхуд телекоммуникация тармоқларидан, шунингдек, Интернет тармоғидан фойдаланиб содир этилган бўлса, 5 йилдан 8 йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

ФУҚАРОЛИК

1995 ЙИЛГА ҚАДАР ЎЗБЕКИСТОНГА
КИРИБ КЕЛГАНЛАРГА ФУҚАРОЛИК БЕРИЛАДИ

— Президентимиз Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномасида 1995 йилга қадар Ўзбекистонга кириб келганларга фуқаролик берилишини айтиб ўтганди. Бу жараён қачондан бошланади?

Умиджон ҲАЛИМОВ.
Қашқадарё вилояти.

Бехруз ИНОЯТОВ,
Адлия вазирлиги масъул ходими:

— 2020 йилнинг 13 март санасида «Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги

тўғрисида»ги қонун Президент томонидан имзолади. Қонуннинг 6-моддаси 1-бандига мувофиқ, 1995 йил 1 январга қадар мамлакатимиз ҳудудига кириб келган ва доимий пропискадан ўтган, чет давлат фуқаролигини қабул қилмаган ҳамда мазкур қонун кучга киргунига қадар фуқаролиги бўлмаган шахсга Ўзбекистонда яшаш гувоҳномаси асосида яшаб турган шахс истак билдирган тақдирда, Ўзбекистон

фуқароси деб тан олинади.

Қонун билан Президент ҳузуридаги Фуқаролик масалалари бўйича комиссиянинг мақоми, асосий вазифалари ва ваколатлари белгиланди. Жумладан, Комиссия Ўзбекистон фуқаролиги масалаларига оид илтимосномаларни кўриб чиқари, Президентга ушбу масалалар юзасидан таклифлар киритади. Ўзбекистон фуқаролиги масалаларини кўриб чиқишда идоралараро электрон ҳамкорлик шакллантирилади.

Ушбу қонуннинг 58-моддасига кўра, ҳужжатнинг 6-моддаси 1-банди 2020 йил 1 апрелдан эътиборан амалга киритилади.

КИШЛОК ХҲҲАЛИГИ

НАСЛЧИЛИК ХҲҲАЛИГИ МАҚОМИНИ
ҚАНДАЙ ОЛИШ МУМКИН?

— Наслчилик хўжалиги ташкил этмоқчи эдик. Айтинг-чи, бу масалада қимга мурожаат қилишимиз керак? Гувоҳнома неча йилга берилади?

Анвар РАҲМАТУЛЛАЕВ.
Қашқадарё вилояти.

Анвар СУҲУНОВ,
Ветеринария ва чорвачиликни ривожлантириш давлат қўмитаси ахборот хизмати раҳбари:

— Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 19 февралдаги тегишли қарори билан тасдиқланган Наслчилик хўжаликлари мақоми бериш тартиби тўғрисидаги Низомга мувофиқ, бундай мақом Ветеринария ва чорвачиликни ривожлантириш давлат қўмитаси

ҳузуридаги «Ўзбекчорванасл» агентлиги томонидан муайян тоифага ёки зотдаги ҳайвон турига ёки фаолият йўналишига берилиши мумкин. Талабгорларни баҳолаш мақсадида худудий давлат аттестация комиссиялари ташкил этилади.

Наслчилик хўжалиги мақоми 5 йил муддатга берилади. Бунинг учун талабгордан базавий ҳисоблаш миқдорининг икки баравари миқдорига йигим ундирилади. Илгари берилган гувоҳномалар амал қилиш муддати тугагунига қадар ҳақиқий ҳисобланади.

Шунингдек, юқоридаги Низомда наслчилик хўжалиги мақоми берилгани ҳақидаги гувоҳномани қайта расмийлаштириш, унинг амал қилиш муддатини узайтириш, дубликат бериш, шунингдек, унинг амал қилишини тўхтатиб туриш, тўхтатиш ва бекор қилиш тартиби аке эътирланган.